



Извештај за Кластер 1 - Темелни вредности

со фокус на владеењето на правото и слободата на изразување, медиумските права и слободи и безбедноста на новинарите и медиумските работници

Давор Пашоски

Скопје, октомври 2024 година

Извештај за Кластер 1 - Темелни вредности, со фокус на владеењето на правото и слободата на изразување, медиумските права и слободи и безбедноста на новинарите и медиумските работници

Автор

Давор Пашоски

Издавач

Иницијатива за европска перспектива (ИЕП)

Проект

Тренинг - Академија на новинари и медиумски работници, Т-АЈМ

Лектура на македонски

Маја Катарова

Печати

БороГрафика-Скопје

Тираж

100 примероци

Оградување од одговорност

Публикацијата е изработена со финансиска поддршка на Европската Унија. За нејзината содржина одговорни се исклучиво Иницијативата за европска перспектива (ИЕП) и авторот, и нужно не ги одразува ставовите на Европската Унија.

СОДРЖИНА

Вовед	5
Контекст на проектот	5
Методолошка рамка	6
Кластер 1 – Темелни вредности	6
1. Независност и ефикасност на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ)	6
2. Финансиска и институционална независност на јавниот радиодифузен сервис	8
3. Повторно воведување на рекламирање финансирано од државата	10
4. Транспарентност на медиумската сопственост и спречување на медиумска концентрација	12
5. Безбедноста на новинарите и медиумските работници	15
6. Работните услови и правата на новинарите и медиумските работници	18
Завршни забелешки	21

Листа на кратенки

ААВМУ – Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

БИРН – Балканска истражувачка репортерска мрежа

ЕК – Европска комисија

ЕКЧП – Европска конвенција за човекови права

ЕФЈ – Европска федерација на новинари

ЕУ – Европска Унија

ИЕП – Иницијатива за европска перспектива

ИКС – Институт за комуникациски студии

ЗААМУ – Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

ЗНМ – Здружение на новинарите на Македонија

ЗРО – Закон за работните односи

КЗ – Кривичен законик

МИА – Медиумска информативна агенција

МИМ – Македонски институт за медиуми

ММП – Мониторинг на медиумскиот плурализам

МРТ – Македонска радио-телевизија

МВР – Министерство за внатрешни работи

РЕСИС – Институт за истражување на општествениот развој

СЕММ – Совет за етика во медиумите на Македонија

ССНМ – Самостоен синдикат на новинари и медиумски работници

СЛАПП – Стратешки тужби против јавно учество (SLAPP)

Т-АЈМ – Тренинг - Академија на новинари и медиумски работници

ЦРМ – Центар за развој на медиумите

РСМ – Република Северна Македонија

Извештаите на Европската комисија (ЕК) за [2022](#) и [2023](#) година, како и [Извештајот за владеењето на правото за 2024 година](#), покажуваат дека Република Северна Македонија (PCM) е релативно подготвена во областа на слободата на изразување. Според Комисијата, земјата мора да продолжи со ревидирање на законската рамка, со која се уредуваат медиумите во согласност со правото на ЕУ, да напредува со реформите на јавниот радиодифузен сервис и навремено и ефикасно да се справува со насилството врз новинарите.

Релевантните меѓународни ([US Department of State, RsF, Amnesty International](#)) и национални ([2022 National report, 2022 Journalists' Safety Index, Media Freedom in North Macedonia: Fragile Progress, Shadow Report for Chapter 23](#)) извештаи, нотираат подобрувања во независноста на медиумите, но, исто така, ги нагласуваат постоечките предизвици, како поларизација, недостиг од плурализам, лошите работни услови и неодржливоста на преголем број медиумски компании, како карактеристики на општиот медиумски пејзаж во земјава.

Во тој контекст, целта на овој извештај е да се анализира напредокот на Северна Македонија за 2024 година во пристапниот процес кон Европската Унија (ЕУ) опфатен во Кластер 1 - Темелни вредности, со фокус на владеење на правото, слободата на изразување, медиумските права и слободи и безбедноста на новинарите и медиумските работници.

Извештајот го опфаќа периодот од октомври 2023 до септември 2024 година, но се прикажани и податоци пред посочениот период, доколку тие биле релевантни и потребни за содржинското уредување и појаснување.

Контекст на проектот

Проектот „Тренинг - Академија за новинари и медиумски работници - Т-АЈМ“ (февруари 2023 - јануари 2026)¹, поддржан од страна на ЕУ, а во реализација на Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ) и партнерските организации Иницијативата за европска перспектива (ИЕП) и Европската федерација на новинари (ЕФЈ), има за цел да придонесе за подобрување на општествените можности, кои се важни за создавање поволна средина за остварување на правата за слобода на изразување и слобода на медиумите. На тој начин, исто така, ќе се зајакне безбедноста на новинарите, истовремено нудејќи поддршка според потребите, и механизми за зајакнување на капацитетите на целните групи и промовирање на новинарството како двигател на слободниот проток на информации за општествен развој.

¹ Резиме за проектот „Тренинг - Академија за новинари и медиумски работници - Т-АЈМ“ (февруари 2023 - јануари 2026), достапно на: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/05/MK-NEU3_About-the-Project-on-AJM-web-outline-1.pdf

Методолошка рамка

За потребите на овој извештај, најпрво се применува методот на анализа на содржина на документи, и тоа на национални и меѓународни документи и извештаи, закони, разни стручни анализи од граѓански организации, како и медиумски објави на теми поврзани со владеењето на правото, слободата на изразување, медиумските права и слободи и безбедноста на новинарите и медиумските работници.

Дополнително беа спроведени структурирани анкетни прашалници преку интервјуа. За потребите на овој извештај се спроведени 8 интервјуа со новинари од различни медиуми, претставници на релевантни тела и организации, како и со владини претставници. Одговор на прашалниците се правеше во живо, во форма на интервју, а во услови кога тоа не беше можно, испитаниците се искажуваа писмено. Во двата случаи им беше доставено на увид писмо за информирање, кое содржи основни информации за целта на оваа активност. Освен тоа им беше доставена и изјава за согласност пред спроведувањето на интервјуто.

Кластер 1 - Темелни вредности

Кластер 1 се фокусира на основните принципи, кои се клучни за процесот на пристапување на Северна Македонија кон ЕУ: демократија, човекови права и владеење на правото. Владеењето на правото е основа за заштита на слободата на изразување и медиумските слободи, кои се суштински за изградба на транспарентно и отчетно општество. Понатаму, зајакнувањето на безбедноста на новинарите и медиумските работници е клучно за медиумскиот плурализам и слобода, што директно влијае врз демократските процеси во земјава.

Токму затоа, главен предмет на анализа во овој извештај, според кој ќе се набљудува напредокот и ќе се нотираат предизвиците во областа на владеењето на правото и слободата на изразување, медиумските права и слободи и безбедноста на новинарите и медиумските работници ќе бидат повеќе клучни сегменти во оваа сфера, кои се наведени во Извештајот на Европската комисија за владеењето на правото за 2024 и во Извештајот на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година. Паралелно со овие два извештаи се анализираат и други релевантни документи, со цел давање детален преглед на сите предизвици во областа на слободата на изразување и слободата на медиумите како важен сегмент од македонскиот пристапен процес кон ЕУ.

1. Независност и ефикасност на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ)

Извештајот за владеење на правото на ЕК за 2024 година укажува дека ААВМУ ги исполнува своите задачи, но нејзината финансиска и институционална независност е потребно дополнително да се зајакне². Тоа станува особено важно откако во јули 2023 година стапија во сила измените и дополнувањата на

² Извештај на Европската комисија за владеењето на правото за 2024 (2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia), Европска комисија, 24.7.2024, достапно на: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (последна посета на 21.8.2024).

Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ЗААМУ), со што националното законодавство се усогласи со Директивата на ЕУ за аудиовизуелни медиумски услуги, а со тоа регулаторот доби проширени надлежности, кои се однесуваат на регулирање мултимедијални содржини што содржат текст, аудио и видео³.

Кога станува збор за независноста и ефикасноста на ААВМУ, остава простор на загриженост неименувањето на новите членови на Советот на регулаторот⁴ од страна на Собранието на РСМ, кое се чека од 2018 година⁵. Причината е недостиг од политички консензус⁶. Иако состојбата со именување нови членови на Советот е нерешена, актуелниот состав работи независно, транспарентно и професионално согласно законските одредби. Сепак, треба да се даде приоритет на решавање на овие состојби, од причина што во програмата на новата влада⁷ не се најавуваат значителни законски измени за ААВМУ и со тоа нема пречки за избор на нови членови на Советот⁸. Што значи дека оваа обврска е сега на новоизбраниот собраниски состав, кај кој, доколку постои одлучност, може да ја надмине оваа неприфатлива несигурност како што е оценета состојбата со ова тело во извештајот на меѓународната мисија за проценка на слободата на медиумите во земјава, во организација на ЗНМ⁹.

Иако со измените и дополнувањата на ЗААМУ од јули 2023 година, рамката за финансирање на Агенцијата е подобрена¹⁰, владата од државниот буџет продолжува да издвојува намалени износи за регулаторот, што претставува ризик за неговата финансиска и институционална независност. Земајќи предвид дека голем дел од финансирањето на ова тело доаѓа од надоместоците за дозволи на радиодифузерите, а во услови кога не се исплаќаат целосно предвидените средства од државниот буџет, се јавува можност регулаторот да биде демотивиран да го дефрагментира медиумскиот простор во земјава¹¹. Токму затоа, неопходно е владата да ги исплаќа во целост законски предвидените средства, особено земајќи ги предвид проширените надлежности, што, во отсуство на долгорочен и стабилен систем на финансирање, би се довело во прашање нормалното функционирање на ова тело. Поради тоа, од ААВМУ се на ставот дека наплатата на радиодифузната такса засега се покажува како најдобро решение за обезбедување финансиска независност и стабилност на агенцијата¹².

Потребно е да се истакне дека во 2023 година не се забележани случаи, кои би укажале дека ААВМУ не е независна или дека не постапува фер кон медиумите врз кои врши надзор¹³. Меѓутоа, со измените на членот 79 од ЗААМУ, усвоени во февруари 2024 година, се поткопува независноста, односно му се одзема

³ Стратешки план на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги 2024-2028, АВМУ, 2024 (последна посета на 21.8.2024).

⁴ Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година, Европска комисија, 8.11.2023 (последна посета на 21.8.2024).

⁵ Како резултат на преговорите меѓу политичките партии, на крајот од 2018 година беа донесени законските измени со кои се смени начинот на номинирање и избор на членовите на Советот на АВМУ, сè со цел да се обезбеди поголема независност на ова тело од разни политички и бизнис-центри на моќ, што е клучен предуслов за независноста на сите аудиовизуелни медиуми.

⁶ Ангела Делевска и Беба Жагар, „Извештај во сенка за Поглавје 23“ за периодот октомври 2022 - септември 2023, Иницијатива за европска перспектива - Скопје (ИЕП), декември 2023, достапно на: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/izvestaj-vo-senka-2023.pdf> (последна посета на 21.8.2024).

⁷ Програма за работа на Владата на РСМ (2024-2028), јуни 2024, достапно на: https://360stepeni.mk/wp-content/uploads/2024/06/Dokument-Predlog-programa-za-rabota-na-Vladata_2_240618_195329-1-1-1.pdf (последна посета на 20.9.2024).

⁸ Кратко интервју со Васко Маглешов, БИРН Македонија, 16.9.2024.

⁹ „Слободата на медиумите во Северна Македонија: напредок на стаклени нозе“, Извештај од Мисијата за проценка на состојбата со слободата на медиумите, ЗНМ, 2023, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (последна посета на 21.8.2024).

¹⁰ Член 105, став 1 од ЗААМУ предвидува „Средствата за финансирање на радиодифузната дејност, за работењето и развојот на МРТ, Јавното претпријатие „Македонска радиодифузија“ и Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги се обезбедуваат од Буџетот на Република Северна Македонија, во висина од 1 процент од реализираните даночни приходи утврдени во последната донесена завршна сметка на Буџетот на Република Северна Македонија“.

¹¹ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 21.8.2024).

¹² Кратко интервју со Зоран Трајчевски, директор на ААВМУ, и Зоран Фиданоски, член на Советот на ААВМУ, 18.9.2024.

¹³ Милан Спиоровски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, Здружение на новинарите на Македонија (ЗНМ), 2024, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (последна посета на 21.8.2024).

надлежноста на регулаторот да одлучува за обновувањето на дозволите врз основа на придонесот на радиодифузерот кон разновидноста на програмата и медиумскиот плурализам во целина¹⁴. Во таа смисла, овие измени, како и новите одредби со кои се дозволува повторно државно рекламирање во медиумскиот сектор¹⁵ укажува на потребата на целосно и транспарентно спроведување на медиумските реформи согласно препораките на ЕУ.

Препораки

- Потребно е што побргу да се избераат новите членови на Советот на ААВМУ.
- Заради обезбедување стабилно финансирање, кое е од огромно значење за независност и ефикасност на ААВМУ, потребно е агенцијата да ги добива целосно предвидените средства од државниот буџет утврдени со новата рамка за финансирање.
- Иако со измените од јули 2023, ЗААМУ делумно е усогласен со Директивата на ЕУ за аудиовизуелни медиумски услуги од 2018 година, потребно е да се продолжи со медиумските реформи согласно препораките на ЕУ.

2. Финансиска и институционална независност на јавниот радиодифузен сервис

Како што е нотирано во последниот извештај на ЕК¹⁶, потребна е реформа на јавниот сервис за да биде помодерен и поконкурентен и за да се зајакне неговата независност, професионалните стандарди и финансиската одржливост, истата оценка е наведена и во Извештајот за владеењето на правото за 2024 година¹⁷.

Јавниот радиодифузен сервис, генерално, следи нагорна линија во однос на функционалната независност и професионализам, меѓутоа е соочен со бројни предизвици, како што се континуираните финансиски и кадровски тешкотии и одложувањето на назначувањето на членовите на Програмскиот совет на јавниот радиодифузен сервис¹⁸. Поради непостоење политички консензус, како и за Советот на ААВМУ, Собранието го одложува назначувањето на новите членови¹⁹.

¹⁴ Ибид.

¹⁵ За повеќе детали, види Дел 3 од овој извештај „Повторно воведување на рекламирање финансирано од државата“.

¹⁶ Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година, Европска комисија, 8.11.2023 (последна посета на 22.8.2024).

¹⁷ Извештај на Европската комисија за владеењето на правото за 2024 (2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia), Европска комисија, 24.7.2024, достапно на: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (последна посета на 22.8.2024).

¹⁸ „Слободата на медиумите во Северна Македонија: напредок на стаклени нозе“, Извештај од Мисијата за проценка на состојбата со слободата на медиумите, ЗНМ, 2023, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (последна посета на 22.8.2024).

¹⁹ Извештај на Европската комисија за владеењето на правото за 2024 (2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia), Европска комисија, 24.07.2024, достапно на: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (последна посета на 22.8.2024).

Автономијата на јавниот сервис делумно е гарантирана со ЗААМУ, преку општа одредба со која се гарантира независноста на МРТ од државата или од други правни лица и органи. Односно, во Законот не постои јасна одредба дека информативните редакции се независни при создавањето на програмата, иако ја гарантира независноста на уредниците и новинарите²⁰. Дополнително, според членот 104, новинарите, уредниците и другите вработени вклучени во програмската продукција не треба да се сметаат за јавни службеници, што значи дека прашањата за нивното вработување, работа и напредок во кариерата не треба да подлежат на одредбите од Законот за вработените во јавниот сектор²¹. Во минатите години, МРТ бараше одобрение од три министерства, што создава своевиден притисок врз работата на новинарите и уредниците и ја доведува во прашање нивната уредувачка независност²². Според тоа, освен одредбите утврдени во ЗААМУ и Законот за јавни претпријатија, за да се постигне целосна институционална автономија на МРТ, неопходно е да се направат дополнителни измени и во други закони²³ или, пак, да се оди во насока на носење посебен закон²⁴.

За зголемување на уредувачката независност на јавниот медиумски сервис, потребна е и поголема видливост и препознавање на Етичката комисија на МРТ, која е задолжена да постапува по прекршувањата на Етичкиот кодекс²⁵. Комисијата, во изминатиот период, нема примено поплаки, а новинарската заедница укажува на недостатоци во кодексот, особено во мешањето на новинарската етика со работната дисциплина и со правата и обврските на новинарите што произлегуваат од работните односи²⁶. Истовремено се детектира и потребата за промени во внатрешната структура на јавниот сервис. Иако МРТ има усвоено организациски акти, според кои, редакциите се и формално одвоени од управувачките структури, информации за таа организациска поставеност тешко се наоѓаат на веб-страницата на МРТ²⁷.

Што се однесува до јавниот радиодифузен сервис, меѓународната мисија за проценка на медиумската состојба, во организација на ЗНМ, дополнително забележува дека се евидентирани мал број дописници што работат надвор од Скопје, кои најчесто работат со скратено работно време или со договори на определено време, што претставува недостиг од аспект на безбедност за работното место и влијае врз можноста за ангажман на дописници. Во релативно мала земја, со бројни и различни локални заедници, обезбедувањето подобра покриеност од подрачјата надвор од Скопје секако би била од корист за плурализмот и подобра достапност на МРТ на територијата на земјата²⁸.

Автономијата на јавниот сервис значително зависи и од стабилното и независно финансирање, што впрочем се предвидува и со последните измени на ЗААМУ усвоени во јули 2023 година²⁹. Иако овие

²⁰ ЗААМУ, член 61.

²¹ Милан Спировски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, ЗНМ, 2024, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (последна посета на 22.8.2024).

²² Кратко интервју со Смилка Јанеска-Саркањац, претседателка на Програмскиот совет на МРТ и Ведат Мемедилија, заменик-претседател на Програмскиот совет на МРТ, 19.9.2024.

²³ Милан Спировски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, ЗНМ, 2024, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (последна посета на 22.8.2024).

²⁴ Кратко интервју со Смилка Јанеска-Саркањац, претседателка на Програмскиот совет на МРТ и Ведат Мемедилија, заменик-претседател на Програмскиот совет на МРТ, 19.9.2024.

²⁵ „Етички кодекс на МРТ за новинарите, креативните кадри и за сите вработени во МРТ“, МРТ, 2017, достапно на: Microsoft Word - ?????? ????? ?? ????.doc (mrt.com.mk) (последна посета на 9.9.2024).

²⁶ Милан Спировски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, Здружение на новинарите на Македонија (ЗНМ), 2024, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (последна посета на 9.9.2024).

²⁷ Ибид.

²⁸ „Слободата на медиумите во Северна Македонија: напредок на стаклени нозе“, Извештај од Мисијата за проценка на состојбата со слободата на медиумите, ЗНМ, 2023, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (последна посета на 22.8.2024).

²⁹ Средствата се распоредуваат на следниов начин: 80 проценти за МРТ, за покривање на трошоците за создавање и емитување на програмите и за техничко-технолошки развој, 15 проценти за ЈП „Македонска радиодифузија“ за одржување, употреба и развој на јавната радиодифузна мрежа и 5 проценти за Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

законски измени обезбедуваат попредвидливо финансирање, сепак се евидентираат недостатоци во однос на примената на новата рамка за финансирање, односно владата сè уште не ја применува во целост³⁰, што наведува на фактот дека оваа негативна пракса продолжува да се применува како и во минатите години³¹, и дефинитивно негативно влијае врз понатамошниот технолошки развој, професионализацијата и независноста на МРТ.

Препораки

➤	Итно спроведување постапка за избор на нови членови на Програмскиот совет на МРТ.
➤	Потребно е да се направи дополнително унапредување на законската регулатива заради постигнување целосна институционална автономија на МРТ.
➤	Потребно е да се донесе законско решение, со кое ќе се гарантира политичката и финансиската независност на МРТ, како и правата на новинарите, кои не треба да се третираат како јавна администрација.
➤	Автономијата на јавниот сервис значително зависи од стабилното и независно финансирање, па поради тоа потребно е владата да обезбеди доволно и стабилно финансирање, кое, покрај зајакнувањето на неговата независност, ќе придонесе и кон негова севкупна модернизација и професионализација.

3. Повторно воведување на рекламирање финансирано од државата

Забраната за државно рекламирање на приватните телевизии, која беше донесена од страна на владата предводена од СДСМ во 2017 година, беше укината со измените на ЗААМУ во февруари 2024 година³², кои беа донесени во скратена постапка од претходниот парламентарен состав. Ова доаѓа откако во 2023 година, притисокот кон тогашната влада беше зголемен од страна на водечките приватни радиодифузери за укинувањето на забраната за државно рекламирање.

Според измените на ЗААМУ, 0,1 отсто од државниот буџет ќе се издвојува за државно рекламирање, кое за 2023 година би изнесувало 2,3 милиони евра. Од овие средства, 40 отсто се наменети за националните, 40 отсто за кабелските и сателитските, 15 отсто за регионалните и локалните телевизии, и 5 отсто за радијата. Обврска за емитување кампањи ќе имаат државата и општините³³. Иако законот сè уште не е применет, видно е дека националните медиуми се во попривилегирана позиција, во однос на регио налните и локалните медиуми, додека онлајн-медиумите воопшто не се опфатени со овој модел на финансирање.

³⁰ Дали новата власт ќе донесе нови раководства во МРТ и во медиумскиот регулатор?, ЕВРОТИНК, 9.7.2024, достапно на: [Дали новата власт ќе донесе нови раководства во МРТ и во медиумскиот регулатор? - Eurothink](#) (последна посета на 22.8.2024).

³¹ „Анализа: Слободата на медиумите и безбедноста на новинарите во РСМ низ призмата на постојните законски решенија - Како до подобри решенија?“, ЗНМ, 2021, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/06/publikacija-MK-internet-1.pdf> (последна посета на 22.8.2024).

³² Васко Маглешов, „Собранието ги врати државните реклами во приватните медиуми“, Призма, 29.2.2024, достапно на: <https://prizma.mk/sobranieto-gi-vrati-drzhavnite-reklami-vo-privatnite-mediumi/> (последна посета на 23.8.2024).

³³ Ибид.

На измените на ЗААМУ реагираа од Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ), од Самостојниот синдикат на новинари и медиумски работници (ССНМ), Советот за етика во медиумите на Македонија (СЕММ), Македонскиот институт за медиуми (МИМ), Институтот за истражување на општествениот развој (РЕСИС), Институтот за комуникациски студии (ИКС) и од Центарот за развој на медиумите (ЦРМ), кои се спротивставија на укинувањето на забраната за државни реклами, со образложение дека овие измени ќе значат партиско влијание и зависност на медиумите³⁴.

Измените на ЗААМУ се нотираат и во последниот извештај на ЕК за напредокот на земјава, каде што се посочува дека е потребна подлабока реформа на медиумската регулатива за поддршка на медиумската одржливост³⁵. Тоа, всушност, е на линија и со дадените препораки од страна на експертите што беа ангажирани на проектот поддржан од ЕУ за спроведување медиумски реформи во земјава³⁶ каде што повторното воведување на државното рекламирање е негативно оценето и е нагласено дека тоа не е во согласност со релевантното законодавство на ЕУ и во таа смисла се предлага формирање фонд за медиумски плурализам³⁷. Во таа насока се и заложбите на ЗНМ, кое, исто така, предлага формирање фонд за поддршка на проекти од јавен интерес, кои ќе се однесуваат на истражувачко и аналитичко новинарство, документарна, образовна и едукативна содржина³⁸. Но, доколку се оди со ваков модел на поддршка, неопходно е да биде направен врз основа на објективни и јасни критериуми, кои ќе гарантираат целосна независност.

Исто така, медиумските здруженија постојано изразуваат загриженост за законските одредби, со кои им се овозможува на партиите да користат државно финансирање за рекламирање во медиумите поради недостигот од транспарентност на партиско-политичкото рекламирање, особено во онлајн-медиумите³⁹. Воедно, овој модел на политичко рекламирање им дава значителна предност на водечките парламентарни партии, додека, од друга страна, им оневозможува на помалите партии и на независните кандидати да водат медиумски кампањи, спротивно на заложбите на ОДИХР и на меѓународната добра практика⁴⁰. Оттука доаѓа и препораката во ММП 2024, партиско-политичкото рекламирање во време на изборни кампањи да се забрани во аудиовизуелниот медиумски сектор⁴¹. Со ваков став се и од ААВМУ, како и новинарите што беа интервјуирани за потребите на овој извештај⁴².

³⁴ „Државните реклами се враќаат во приватните медиуми, Собранието ја укина забраната“, 360stepeni.mk, 29.2.2024, достапно на: <https://360stepeni.mk/drzhavnite-reklami-se-vrakaat-vo-privatnite-mediumi-sobraniето-ja-ukina-zabranata/> (последна посета на 23.8.2024).

³⁵ Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година, Европска комисија, 8.11.2023 (последна посета на 23.8.2024).

³⁶ Бојан Блажевски, „Медиумите и известувањето за реформите се клучни во пристапувањето на земјава кон ЕУ“, meta.mk, 12.10.2023, достапно на: [Медиумите и известувањето за реформите се клучни во пристапувањето на земјава кон ЕУ | Meta.mk](https://meta.mk/medii-izvestuvaneto-za-reformite-se-kluchni-vo-pristapuvaneto-na-zemjava-ko-ey/) (последна посета на 23.8.2024).

³⁷ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 23.8.2024).

³⁸ „Слободата на медиумите во Северна Македонија: напредок на стаклени нозе“, Извештај од Мисијата за проценка на состојбата со слободата на медиумите, ЗНМ, 2023, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (последна посета на 23.8.2024).

³⁹ Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година, Европска комисија, 8.11.2023 (последна посета на 23.8.2024).

⁴⁰ Тео Блажевски, „Слободата на изразување е загрозена од платеното политичко рекламирање - констатираат и ОБСЕ и ЕУ“, Вистиномер, 2021, достапно на: <https://vistinomer.mk/slobodata-na-izrazuvanje-e-zagrozena-od-platenoto-politichko-reklamiranje-konstatiraat-i-obse-i-eu/> (последна посета на 9.9.2024).

⁴¹ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 23.8.2024).

⁴² Кратко интервју со Зоран Трајчевски, директор на ААВМУ, и Зоран Фиданоски, член на Советот на ААВМУ, 18.9.2024; Кратко интервју со Васко Маглешов, БИРН Македонија, 16.9.2024; Кратко интервју со Катерина Нешкова, Сител ТВ, 16.9.2024; Кратко интервју со анонимен новинар од онлајн медиум, 17.09.2024.

Овој модел на политичкото рекламирање⁴³ да се плаќа од државниот буџет е воспоставен од претседателските избори во 2019 година и, според една анализа на Балканската истражувачка репортерска мрежа (БИРН), покажува дека за претходните три изборни циклуси, на медиумите им се исплатени вкупно 12 милиони евра од државниот буџет⁴⁴. Според истата анализа, за претседателските и за парламентарните избори во 2024 година се очекува да се потрошат рекордни 10,6 милиони евра⁴⁵.

Препораки



Од причина што со повторното воспоставување државно рекламирање во приватниот медиумски сектор има ризик да се поткопа независноста на медиумите и да се наруши медиумскиот пазар, потребно е наоѓање поодржливи решенија за поддршка на медиумите. Односно, потребно е да се формира фонд за медиумски плурализам, преку кој на транспарентен и фер начин ќе се поддржат проекти од јавен интерес и ќе се поттикне развојот на етичкото новинарство и квалитетните медиумски содржини.



Поради недостиг од транспарентност на партиско-политичкото рекламирање, потребно е воспоставување објективни и јасни правила за платеното политичко рекламирање.

4. Транспарентност на медиумската сопственост и спречување медиумска концентрација

Иако прашањата во врска со сопственоста на медиумите, недозволената медиумска концентрација и транспарентноста на медиумската сопственост генерално се регулирани со ЗААМУ и во Законот за медиуми, сепак тоа останува предизвик, од причина што обврски за објавување на податоците за сопственоста и за изворите на финансирање се однесуваат само на печатените и радиодифузните медиуми, додека дигиталните информативни медиуми подлежат единствено на саморегулација⁴⁶. Токму поради нерегулираниот онлајн медиумски простор, според ММП 2024, проценетиот ризик за индикаторот „Транспарентност на сопственоста“ е оценет на средно ниво, но во целина, областа плуралност на пазарот е оценета со висок ризик, особено земајќи предвид дека транспарентноста на крајните сопственици е оценета со висок ризик, дури и за традиционалните медиуми, од причина што ова прашање не е покриено со медиумските закони⁴⁷. Треба да се забележи дека минатата година беа преземени првите чекори за усвојување нова регулатива за медиумите, при што експертите што беа ангажирани во рамки на проект

⁴³ За повеќе детали, види Дел 4 од овој извештај „Транспарентност на медиумската сопственост и спречување на медиумска концентрација“.

⁴⁴ Претседателски избори 2019 година, вонредни парламентарни избори 2020 и локални избори 2021 година.

⁴⁵ Фросина Димеска, „ДИК чека ребаланс за рекордниот изборен медиумски буџет“, Призма, 24.7.2024, достапно на: [ДИК чека ребаланс за рекордниот изборен медиумски буџет - Призма \(prizma.mk\)](#) (последна посета на 23.8.2024).

⁴⁶ Извештај на Европската комисија за владеењето на правото за 2024 (2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia), Европска комисија, 24.7.2024, достапно на: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (последна посета на 30.8.2024).

⁴⁷ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 30.8.2024).

финансиран од ЕК за спроведување медиумски реформи во РСМ, покрај другото, дадоа препорака за вклучувањето на дигиталните информативни медиуми во медиумската легислатива⁴⁸.

За развојот на медиумскиот плурализам и зајакнувањето на демократијата, потребни се слободни и економски независни медиуми. Но, во мал медиумски пазар како македонскиот, политичкото и бизнис-влијание водат до медиумски клиентелизам и до самоцензура⁴⁹. Во таа насока, проектот „Монитор на медиумската сопственост“ на БИРН во 2023 година открива индиректни врски меѓу сопственици на медиуми и политички партии⁵⁰.

Поради огромната фрагментираност на медиумскиот пазар, експертите што беа ангажирани на ЕУ проектот за спроведување медиумски реформи констатираат дека сегашните правила за концентрацијата на сопственоста во аудиовизуелниот сектор се премногу рестриктивни и го попречуваат окрупнувањето и развојот на секторот⁵¹. Во таа насока, од ААВМУ предлагаат сегашната рамка за концентрација на сопственоста да се олабави, што ќе придонесе кон финансиска одржливост на медиумите, како главен предуслов за гарантирање на независноста на медиумите⁵².

Во таа смисла, во секторот на печатени медиуми има 4 дневни весници, 2 неделника и најмалку 10 други периодични списанија⁵³. Додека, пак, според податоците на ААВМУ, во Северна Македонија кон крајот на 2023 година работеле 103 радиодифузери, од кои 40 телевизии и 63 радија⁵⁴, што е премногу кога станува збор за поделбата на вкупниот рекламен буџет и на публиката. Поточно, достапните податоци за минатата година покажуваат дека комерцијалните телевизии оствариле најголеми приходи, со вкупен износ од 1.272,63 милиони денари, од кои терестријалните телевизии самостојно генерирале 1.106,93 милиони денари, што претставува 86,98 проценти од вкупниот приход. Од друга страна, комерцијалните радија оствариле вкупни приходи од 185,50 милиони денари, при што радиостаниците на државно ниво учествувале со 86,50 милиони денари, што е 46,63 проценти од вкупните приходи⁵⁵. Ова укажува на тоа дека локалните и регионалните приватни радиодифузери се финансиски неодржливи и недоволно развиени.

Од друга страна, нема прецизни податоци за онлајн медиумскиот сектор, но, на пример, за платеното политичко рекламирање за двојните избори во 2024 година се пријавиле околу 250 портали⁵⁶. Во тој контекст, важно е да се истакне дека бројот на онлајн-медиуми е поголем, поради тоа што постојат медиуми, посебно истражувачките платформи, кои не се пријавиле во Државната изборна комисија за да земаат државни средства за политичко рекламирање за време на кампањата за претседателските и за парламентарните избори.

Како што е веќе нотирано, недостигот од регулација за овие медиуми, особено во однос на транспарентноста на партиско-политичкото рекламирање за време на избори, остава простор за големо политичко влијание и поврзаност во онлајн медиумскиот сектор. Иако пред изборите во 2024 година имаше обиди за построга регулација на ова поле, тие не успеаја, бидејќи измените на Изборниот законик

⁴⁸ Резиме „ЕУ за слободата на изразување“, РЕСИС, октомври 2023, достапно на: https://www.resis.mk/images/Workshops_Summary_MKD.pdf (последна посета на 30.8.2024).

⁴⁹ Валентин Пепељугоски, Александар Манасиев, Емилија Јаневска, „Правата на новинарите, слободата на изразување и независноста на медиумите во Северна Македонија - Метадата извештај за 2023 година“, ЗНМ, 2023, достапно на: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/01/MK-MetaData-Report-121223-web_k.pdf (последна посета на 30.8.2024).

⁵⁰ Монитор на медиумската сопственост (Media Ownership Monitor), БИРН Македонија, 2023, достапно на: [Мониторинг на медиумското сопствеништво Северна Македонија | Media Ownership Monitor \(mom-gmr.org\)](https://mom-gmr.org) (последна посета на 9.9.2024).

⁵¹ Резиме „ЕУ за слободата на изразување“, РЕСИС, октомври 2023, достапно на: https://www.resis.mk/images/Workshops_Summary_MKD.pdf (последна посета на 21.9.2024).

⁵² Кратко интервју со Зоран Трајчевски, директор на ААВМУ и Зоран Фиданоски, член на Советот на ААВМУ, 18.9.2024.

⁵³ „Регистар на издавачи на печатени медиуми“, ААВМУ, февруари, 2024, достапно на: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Favmu.mk%2Fwp-content%2Fuploads%2F2024%2F04%2FRegistar-na-IPM.xls&wdOrigin=BROWSELINK> (последна посета на 31.8.2024).

⁵⁴ „Анализа на пазарот на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги за 2023 година“, ААВМУ, јуни 2024, достапно на: [Анализа на пазарот на аудио-и-аудиовизуелни-медиумски-услуги-за-2023-година.pdf \(avmu.mk\)](https://avmu.mk) (последна посета на 30.8.2024).

⁵⁵ Ибид.

⁵⁶ Гоце Трпковски, „Државните пари за избори намамија рекорден број портали“, Призма, март 2024, достапно на: <https://prizma.mk/drzhavnite-pari-za-izbori-namamija-rekorden-broj-portali/> (последна посета на 31.8.2024).

што ги подготвуваше Министерството за правда со работни групи не беа усвоени во Собранието. Тоа остави простор на изборите да се пријават и 21 портал, чие сопствеништво не може да се провери, 79 без објавен импресум (што претставува една третина од вкупниот број) и 15 формирани во последните 12 месеци⁵⁷.

И во Извештајот на ЕК за напредокот на земјава за 2023 година, во однос на онлајн-медиумите, се нотираат растечки заканите од дезинформации, прекршување на интелектуалните права и недостиг од транспарентност во однос на платеното политичко рекламирање. Во извештајот дополнително се наведува дека одредени онлајн медиумски куќи се предмет на влијание од политички фигури⁵⁸.

Загрижени од состојбата во просторот на дигиталните медиуми, новинарските здруженија бараат измени на законската регулатива со кои би биле опфатени и онлајн-медиумите, тоа би подразбирало регистрација на онлајн-медиумите според одредени правила во однос на техничките карактеристики, а не содржинска регулација⁵⁹. Во таа насока се и заложбите на Министерството за дигитална трансформација, кое преку отворена стручна дебата и инклузивен процес ќе се залага за наоѓање општо прифатливо законско решение за регулирање на онлајн-медиумите, во смисла на регистрација на интернет-порталите од страна на овластено тело, утврдени правила за транспарентност на сопственоста и изворите на финансирање, поседување мк домен, јавно објавени податоци за редакцијата, но со загарантирана уредувачка и содржинска независност⁶⁰.

Потребата од регулација на онлајн-медиумите е особено важна и од аспект на заштитата на авторските права, но и поради превенција од ширење дезинформации, клевети и навреди⁶¹. Дотолку повеќе што би придонело и до надминување на моменталната колизија на Законот за медиуми и Изборниот законик, од причина што првиот не ги препознава интернет-порталите како медиуми, додека, пак, вториот ги препознава, што значи дека има неконтролирано одлевање јавни пари, без никаква правна одговорност во случај на судски постапки⁶².

Препораки



Потребно е да се вклучат онлајн-медиумите во медиумската легислатива преку можност за доброволна регистрација, со исполнување на јасно дефинирани критериуми, како оние на Промедиа.⁶³



Потребни се измени на Изборниот законик, во смисла на бришење на членот 76-д, кој се однесува на платеното политичко рекламирање, допрецизирање на одредбите за онлајн-медиумите, како и воведување обврска за учесниците на изборите да ги пријават социјалните мрежи што ќе ги користат за платено политичко рекламирање. Дополнително, треба да се обезбеди транспарентност на средствата што ќе се потрошат за таквото рекламирање.⁶⁴



Потребно е да се продолжи со реформите во медиумскиот сектор, особено поради влијанието на концентрацијата на сопственоста врз медиумскиот плурализам и уредувачката независност, но и со цел намалување на ризикот од прекумерно политичко или бизнис-влијание врз медиумите.

⁵⁷ Ибид.

⁵⁸ [Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година](#), Европска комисија, 8.11.2023 (последна посета на 31.8.2024).

⁵⁹ Теута Бучи, „Онлајн-медиумите уште чекаат за законските измени“, pina.mk, 9.4.2024, достапно на: <https://pina.mk/8300-onlajn-mediumite-ushte-chekaat-za-zakonskite-izmeni/> (последна посета на 21.9.2024).

⁶⁰ Кратко интервју со висок претставник од Министерството за дигитална трансформација, 18.9.2024.

⁶¹ Кратко интервју со анонимен новинар од онлајн медиум, 17.09.2024.

⁶² Кратко интервју со Васко Маглешов, БИРН Македонија, 16.9.2024.

⁶³ Правила за членки - promedia.mk, достапно на: <https://promedia.mk/>.

⁶⁴ Валентин Пепељугоски, Александар Манасиев, Емилија Јаневска, „Правата на новинарите, слободата на изразување и независноста на медиумите во Северна Македонија - Метадата извештај за 2023 година“, ЗНМ, 2023, достапно на: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/01/MK-MetaData-Report-121223-web_k.pdf (последна посета на 5.10.2024).

5. Безбедноста на новинарите и медиумските работници

Во извештајот на ЕК за напредокот на земјава за 2023 година се забележува дека општиот контекст за сло бодата на медиумите е поволен и овозможува критичко медиумско известување. Со измените и дополнувањата на Кривичниот законик (КЗ) и на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, донесени во февруари 2023 година, односно во ноември 2022 година, според ЕК, се подига нивото на правна заштита на новинарите. Но, истовремено се нотира дека се забележани голем број напади, закани и одредено заплашување на новинарите⁶⁵.

Со измените на КЗ, напад врз новинари и медиумски работници се смета за напад врз службено лице, што значително ги зголемува казните, а предметите се решаваат по службена должност⁶⁶. Додека, пак, со измените на Законот за граѓанска одговорност за клевета и навреда, значително се намалува потенцијалната нематеријална штета наметната на медиумите и новинарите во тужбите за клевета и ја гарантира слободата на изразување, а ограничувањата се во согласност со одредбите од член 10 од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП)⁶⁷. Со посочените законски измени се зголемува заштитата на новинарите при вршењето на нивните професионални должности, а се обесхрабруваат и можните идни напади. Воедно се намалуваат притисоците што претставниците на центрите на моќ може да ги прават кон медиумите или кон новинарите.

Во контекст на тоа, важно е да се истакне дека во последниве неколку години, со одделни исклучоци, тужбите за клевета и навреда не предизвикувале негативен ефект врз професионалното новинарство, и во таа смисла, бројот на тужби за клевета поднесени против медиуми и новинари, по декриминализацијата на ова дело во 2012 година, значително се намалува⁶⁸. Споредбено по 2012 година, кога се регистрирани 330 тужби, во следните години, бројот на овие тужби опаѓа. Сепак, во 2022 година се евидентира зголемување, па вкупниот број активни предмети во кои странка е новинар или медиум пораснува на 54, за разлика од 2021 година, кога овој број изнесува 20. Во 2023 година повторно се намалува бројот на тужби, кога се евидентирани 19⁶⁹.

Во таа смисла, како позитивна промена, во октомври 2022 година, Основното јавно обвинителство Скопје назначи јавен обвинител за предмети поврзани со безбедноста на новинарите, кои се во надлежност на ова обвинителство⁷⁰. Дополнително на почетокот на 2023 година, МВР назначи контакт-лице за постапување на предметите поврзани со безбедноста на новинарите и медиумските работници, посебно за онлајн-закани⁷¹, а во ноември 2023 година беа назначени и три посебни јавни обвинители за тетовското, битолското и штипското апелациско подрачје⁷². Според ЗНМ, преку воспоставената посебна

⁶⁵ [Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година](#), Европска комисија, 8.11.2023 (последна посета на 2.9.2024).

⁶⁶ „Минаа измените на Кривичниот законик“, 24.mk, 13.2.2023, достапно на: <https://24.mk/details/minaa-izmenite-na-krivichniot-zakonik> (последна посета на 2.9.2024).

⁶⁷ „Слободата на медиумите во Северна Македонија: напредок на стаклени нозе“, Извештај од Мисијата за проценка на состојбата со слободата на медиумите, ЗНМ, 2023, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (последна посета на 2.9.2024).

⁶⁸ Снежана Трпевска, „Анализа: Пресуди за клевети и навреди на судски предмети со новинари“, ЗНМ, 2018, достапно на: <https://znm.org.mk/analiza-presudi-za-kleveti-i-navredi-n/> (последна посета на 2.9.2024).

⁶⁹ Милан Спировски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, ЗНМ, 2024, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (последна посета на 2.9.2024).

⁷⁰ Ангела Делевска и Беба Жагар, „Извештај во сенка за Поглавје 23“ за периодот октомври 2022 - септември 2023, Иницијатива за европска перспектива - Скопје (ИЕП), декември 2023, достапно на: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/izvestaj-vo-senka-2023.pdf> (последна посета на 2.9.2024). (последна посета на 2.9.2024).

⁷¹ „МВР и ЗНМ со протокол за безбедност на новинарите на интернет“, МВР, 22.3.2023, достапно на: <https://mvr.gov.mk/vest/25486> (последна посета на 2.9.2024).

⁷² „Именувани тројца нови обвинители за предмети поврзани со безбедноста на новинарите“ Нова Македонија, 2.11.2023, достапно на: <https://novamakedonija.com.mk/makedonija/imenuvani-trojca-novi-obviniteli-za-predmeti-povrzani-so-bezbednosta-na-novinarite/> (последна посета на 2.9.2024).

линија за комуникација со Јавното обвинителство, новинарите ќе можат да се информираат за текот на постапките за физички напади и насилство. Но, исто така, од ова здружение посочуваат дека сè уште не постојат посебни упатства усвоени од МВР и од Јавното обвинителство за ефикасно откривање и гонење на сторителите на нападите и заканите врз новинари⁷³.

Генерално, во изминатите години, според податоците на ЗНМ, се забележува намалување на бројот на пријавени напади врз новинари во земјава. Од почетокот на 2024 година регистрирани се само 2 напади додека во 2023 година регистрирани се вкупно 5 напади врз новинари⁷⁴. Во 2022 година се случиле 7 напади врз новинари и медиумски работници, додека во 2021 година имало 5 регистрирани напади. Далеку најголем број на напади покажува статистиката за 2020 година, кога во регистарот на ЗНМ се запишани дури 14 напади врз новинари и медиумски работници⁷⁵.

Значително е да се напомене и дека во последниве години се забележува сè почеста пракса на јавна осуда на нападите врз новинари од страна на политичките чинители во земјава, што помага да се обесхрабрат идните можни напади. Сепак, и покрај воспоставувањето на оваа пракса, во 2023 година евидентирани се неколку случаи кога јавни функционери, политичари или лидери на политички партии јавно етикетаа, девалвираа или омаловажуваа медиуми и новинари на прес-конференции или на социјалните мрежи⁷⁶.

Истовремено и во ММП 2024 се евидентира намалениот бројот на напади и закани врз новинари, и на интернет и надвор од него, но, сепак, бидејќи има евидентирани закани во доменот на дигиталната безбедност, според ММП, ризикот останува во среден опсег. Проблематично е тоа што онлајн-медиумите сè уште не се регулирани, но со предлогот за нов Закон за медиуми изготвен од експертите ангажирани од ЕУ, говорот на омраза во онлајн-медиумите се предвидува да биде предмет на граѓанска постапка⁷⁷, што дополнително би ја зголемило безбедноста на новинарите и медиумските работници.

Годишниот преглед на примени жалби до Советот за етика во медиумите на Македонија (СЕММ) во 2023 година покажува четирикратно зголемување на говорот на омраза во однос на претходната година, при што од 132 жалби, 110 се однесуваат на онлајн-медиумите, што укажува на фактот дека овие медиуми се најчести прекршители на правилата за одговорно известување⁷⁸. Ширењето дезинформации и говорот на омраза претставуваат голем предизвик, особено во онлајн медиумскиот простор во РСМ. Во таа смисла, иако Националната стратегија за градење отпорност и справување со хибридни закани (2021-2025)⁷⁹ вклучува мерки за борба против дезинформациите, според ЕК, овие заложби се ограничени⁸⁰. ММП 2024,

⁷³ „ЗНМ: Македонија бележи скок во слободата на медиумите и безбедноста на новинарите, останува да се следат судските процеси“, МКД, 24.7.2024, достапно на: [ЗНМ: Македонија бележи скок во слободата на медиумите и безбедноста на новинарите, останува да се следат судските процеси - МКД.МК \(mkd.mk\)](https://znm.org.mk/povreda-na-novinari/) (последна посета на 2.9.2024).

⁷⁴ Регистар на напади на новинари, ЗНМ, достапно на: <https://znm.org.mk/povreda-na-novinari/> (последна посета на 2.9.2024).

⁷⁵ „ЕУ бара решавање на заканите врз новинари, бројот на напади намален“, Евротинк, 8.7.2024, достапно на: [ЕУ бара решавање на заканите врз новинари, бројот на напади намален - Eurothink](https://eurothink.org/en/2024/07/08/eu-demands-resolution-of-threats-to-journalists-incident-rate-reduced/) (последна посета на 2.9.2024).

⁷⁶ Милан Спировски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, ЗНМ, 2024, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/МК-МК-2024.pdf> (последна посета на 2.9.2024).

⁷⁷ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 2.9.2024).

⁷⁸ Мери Јордановска, „Порталите рекордери по бројот на поплаки до Советот за етика во медиумите“, meta.mk, јануари 2024, достапно на: [Порталите рекордери по бројот на поплаки до Советот за етика во медиумите | Meta.mk](https://meta.mk/portalite-rekorderi-po-brojot-na-poplaki-do-sovetot-za-etika-vo-mediумите/) (последна посета на 8.9.2024).

⁷⁹ „Национална стратегија за градење отпорност и справување со хибридни закани (2021-2025)“, Влада на РСМ, октомври 2021, достапно на: <https://mod.gov.mk/storage/2021/12/Nacionalna-Strategija-za-gradene-otpornost-i-spravuvane-so-hipridni-zakani-april-2021.pdf> (последна посета на 8.9.2024).

⁸⁰ [Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip23_1000), Европска комисија, 8.11.2023 (последна посета на 8.9.2024).

исто така, наведува дека борбата против дезинформациите е делумно ефикасна, а неказливоста на говорот на омраза во онлајн-просторот останува сериозен проблем⁸¹.

За успешно справување со дезинформациите, потребно е медиумската писменост да се вклучи во формалното основно и средно образование, како за учениците, така и за наставниците⁸². Во таа насока, Мрежата за медиумска писменост, формирана од ААВМУ во 2017 година, има за цел да го унапреди овој сегмент, но за зголемување на индексот на медиумска писменост во земјава, неопходно е таа да стане дел од формалното образование⁸³.

Една од најголемите закани за слободата на новинарството во земјите од Западен Балкан се токму стратешките тужби против јавно учество SLAPP (СЛАПП) тужбите⁸⁴. Од страна на ЗНМ, евидентиран е зголемен број на вакви тужби против новинари во последните три години. Во 2021 година биле регистрирани 4 СЛАПП тужби во Северна Македонија, а годината потоа биле евидентирани 5 вакви тужби, додека, пак, во 2023 година е регистриран рекорден број од 6 СЛАПП тужби против новинари⁸⁵. Оваа година е евидентиран еден, но сериозен случај на ваква тужба против медиум. Бидејќи земјава нема законски одредби за заштита од стратешки тужби против јавно учество, ММП 2024 проценува висок ризик и препорачува нивно усвојување⁸⁶. Покрај законската регулација, се детектира и потребата од едукација на судиите, особено на оние што судат навреда и клевета, како и проширување на курикулумот за СЛАПП тужби во Академијата за судии и јавни обвинители⁸⁷.

Генерално може да се забележи позитивна промена во поглед на ефикасноста на истрагите во случаите на закани и напади врз новинари. Сепак, неказливоста е сè уште голем проблем, особено за случаите од минатото⁸⁸. Поради тоа, ЕК во извештајот за 2023 година констатира дека органите треба да обезбедат непристрасни, брзи и ефективни истраги за казнување на сторителите⁸⁹.

⁸¹ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 08.09.2024).

⁸² Кратко интервју со Васко Маглешов, БИРН Македонија, 16.9.2024; Кратко интервју со анонимен новинар од онлајн медиум, 17.09.2024.

⁸³ Кратко интервју со Зоран Трајчевски, директор на ААВМУ и Зоран Фиданоски, член на Советот на ААВМУ, 18.9.2024.

⁸⁴ Повеќе за тоа што се SLAPP тужби прочитајте на: [Што се SLAPP тужби против новинари/ки, медиуми и активисти/ки | Balkansmedia](#).

⁸⁵ „ЕУ бара решавање на закани врз новинари, бројот на напади намален“, Евротинк, 8.7.2024, достапно на: [ЕУ бара решавање на закани врз новинари, бројот на напади намален - Eurothink](#) (последна посета на 2.9.2024).

⁸⁶ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 2.9.2024).

⁸⁷ Кратко интервју со Васко Маглешов, БИРН Македонија, 16.9.2024.

⁸⁸ Милан Спироски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, ЗНМ, 2024, достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (последна посета на 2.9.2024).

⁸⁹ [Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година](#), Европска комисија, 8.11.2023 (последна посета на 31.8.2024).

Препораки

➤	Заради зајакнување на безбедносната на новинарите и медиумските работници, потребно е ефикасно имплементирање на законите, што подразбира решавање на сите случаи на закани и насилни дејства врз новинарите и медиумските работници и соодветно казнување на сторителите.
➤	Со цел успешно справување со говорот на омраза, потребна е поголема проактивност на Основното јавно обвинителство, како и континуирана едукација на судиите, особено на оние во Кривичен суд. Дополнително, потребно е да се почне со постапка за носење нов Закон за медиуми, според кој говорот на омраза во онлајн-медиумите ќе биде предмет на граѓанска постапка.
➤	Потребно е подигнување на медиумската писменост во општеството, со цел поуспешно препознавање на дезинформациите.
➤	Потребно е почнување процес за усвојување посебни законски одредби за заштита од стратешки тужби против јавно учество (СЛАПП тужби), во согласност со анти-СЛАПП Директивата на Европскиот парламент ⁹⁰ и Препораката на Советот на Европа за борба против употребата на стратешки тужби против јавното учество ⁹¹ .

6. Работните услови и правата на новинарите и медиумските работници

Работничките права на новинарите и медиумските работници во Северна Македонија се регулирани со домашната легислатива, која ги уредува работните односи. Дополнително, одредени прашања што се однесуваат на работничките права на новинарите се регулираат и со Законот за медиуми (ЗМ), со кој примарно се уредува функционирањето на медиумите во земјава и се гарантираат слободите и правата на новинарите.

Кога станува збор за работните услови на новинарите и медиумските работници, во минатогодишниот извештај на ЕК за напредокот на земјава се нотира дека ССНМ евидентира различни прекршувања на работничките права, а особено во сегментот на краткорочни договори или договори со скратено работно време, кои во основа се без регулирано здравствено и социјално осигурување и без право на годишен одмор. Исто така, се нотира и проблемот со неплатена прекувремена работа и задолжителни ноќни смени. Во таа насока се препорачува да се подобри дијалогот со владата и да се вложат дополнителни напори за заштита на професионалните и на работничките права⁹².

Во однос на работните услови и правата на новинарите и медиумските работници, според резултатите од едно истражување спроведено во 2023 година од страна на ССНМ и Институтот РЕСИС⁹³, се утврдува дека мнозинството од новинари и медиумски работници (71%), кои биле вклучени во ова истражување,

⁹⁰ Directive (EU) 2024/1069 on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings ('Strategic lawsuits against public participation'), Европски парламент, февруари 2024, достапно на: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401069 (последна посета на 5.10.2024).

⁹¹ Препорака CM/Rec(2024)2 за борба против употребата на стратешки тужби против јавното учество (SLAPPs), Совет на Европа, април 2024, достапно на: <https://rm.coe.int/cm-rec-2024-2-slapps-mkd/1680af5b16> (последна посета на 5.10.2024).

⁹² Извештај на Европската комисијата за напредок на Северна Македонија за 2023 година, Европска комисија, 08.11.2023 (последна посета на 31.08.2024).

⁹³ Снежана Трпевска „Работните услови во медиумскиот сектор: Професионален статус и работнички права на новинарите и медиумските работници“, ССНМ, Институт РЕСИС, 2024, достапно на: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/04/rabotnite-uslovi-vo-mediumskiot-sektor.pdf> (последна посета на 4.9.2024).

имаат договор за вработување на неопределен период, со полно работно време. Меѓутоа според ММП 2024, се забележува висок ризик во однос на работниот статус на хонорарно ангажираните и самовработените новинари⁹⁴.

Главен проблем во медиумите се ниските плати, стресот во работата и непочитувањето на некои од основните работнички права, кои се гарантирани со Законот за работните односи (ЗРО), како што е надомест за исплата на прекувремена работа, надомест за работа за време на празници итн.⁹⁵ Еден од најзагрижувачките наоди од истражувањето на ССНМ и Институтот РЕСИС е тоа дека околу половина од новинарите и 70 проценти од медиумските работници имаат примања под просечната месечна плата, која во периодот мај - октомври 2023 година изнесувала 37.065,00 денари⁹⁶. Тоа ја потврдува генералната констатација дека новинарството е слабо платена професија, што ги прави новинарите ранливи и подложни на различни влијанија, а влијае демотивирачки и за привлекување нови таленти во медиумскиот сектор и во новинарството.

Кога станува збор за одржливоста на медиумите, мора да се истакне дека според ММП 2024, овој индикатор се проценува на висок ризик. Тоа се должи, пред сè, на неповолните трендови во остварените приходи на аудиовизуелниот медиумски сектор во целина, што влијае особено врз одржливоста на локалните и регионалните медиуми. Секако, економските предизвици влијаат врз бројот на вработени новинари и врз несигурноста на работните места, особено во онлајн-секторот⁹⁷.

ССНМ има изработено повеќе анализи и предлози за подобрување на правната рамка за работничките права на новинарите и медиумските работници. Во наодите од спроведените анализи нагласено е дека е особено важно да се обезбеди заштита и гаранција на основните работнички права, вклучувајќи го и правото на синдикално организирање. Иако ЗРО го гарантира ова право за редовно вработените, потребни се измени на овој закон и на Законот за медиуми за да се заштитат сите ангажирани лица во медиумскиот сектор, вклучително хонорарните и надворешните соработници. Воедно треба да се вклучат новинарите во онлајн-медиумите што не се препознаени во актуелниот ЗМ, што значи дека заштитата што ја дава овој закон, во однос на некои специфичности на професијата, не се однесува на овие лица. Дополнително, ЗРО не препознава одредени специфики на работниот однос на новинарите и медиумските работници, како што е потребата за комуникација и работа со повеќе медиуми, поврзаноста на работата и сл.⁹⁸

Факт е дека ЗРО е општ закон за регулирање на работните односи, па не може да ги покрие специфичните потреби на секоја професија посебно. Сепак, за безбедно и достоинствено работење на новинарите и медиумските работници, потребно е дополнително уредување на правната заштита со цел да се одговори на специфичните потреби на професијата. Поради тоа треба да се земе предвид дека ЗРО дава простор тоа да се направи индивидуално, со договори за вработување, но и колективно, со склучување колективни договори⁹⁹.

⁹⁴ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 4.9.2024).

⁹⁵ Снежана Трпевска „Работните услови во медиумскиот сектор: Професионален статус и работнички права на новинарите и медиумските работници“, ССНМ, Институт РЕСИС, 2024, достапно на: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/04/rabotnite-uslovi-vo-mediumskiot-sektor.pdf> (последна посета на 4.9.2024).

⁹⁶ Ибид.

⁹⁷ Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, јуни 2024, достапно на: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (последна посета на 4.9.2024).

⁹⁸ Маја Атанасова, „Заштита и можности за остварување на работничките права на новинарите и медиумските работници - Компаративна анализа“, ССНМ, Институт РЕСИС, 2024, достапно на: [komparativna_analiza_mkd_lrj_ssnm_resis.pdf](https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/02/mkd-pravna-ramka-na-republika-) (последна посета на 4.9.2024).

⁹⁹ Маја Атанасова, „Работнички права на новинарите и медиумските работници - правна рамка на Република Северна Македонија“, ССНМ, Институт РЕСИС, 2024, достапно на: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/02/mkd-pravna-ramka-na-republika->

Основните работнички права се гарантирани со ЗРО, додека Законот за медиуми само се повикува на него и не вклучува дополнителни права. Оваа правна регулација ги остава незаштитени новинарите и медиумските работници ангажирани по други основи, како и оние во онлајн-медиумите, кои актуелниот ЗМ не ги препознава¹⁰⁰. Оттука произлегува дека ЗМ може да биде правен акт преку кој ќе се доуредат и зајакнат правата на новинарите и медиумските работници¹⁰¹. Дотолку повеќе ова прашање може да се уреди и со правилник или подзаконски акт со кој ќе се подигнат критериумите и минимум стандардите во професијата¹⁰².

Исто така, покрај со измени на постојната законска регулатива за унапредување на правата на новинарите, треба да се искористи и можноста за доуредување на правата на новинарите и медиумските работници преку користење на правото на здружување во синдикати, колективни преговори и склучување колективни договори¹⁰³. Досега во РСМ нема потпишан општ колективен договор за заштита на правата на новинарите во приватните медиуми, што е потребно да се направи¹⁰⁴. ССНМ, како единствен национален синдикат, кој ги обединува новинарите и медиумските работници во земјава, има потпишано колективен договор само со Медиумската информативна агенција (МИА), која е во државна сопственост¹⁰⁵.

Препораки

➤	Продлабочување на соработката и дијалогот со надлежните институциите во интерес на заштитата и унапредување на работничките права на новинарите и медиумските работници.
➤	Измени и дополнувања на законската рамка со цел вклучување и препознавање на новинарите и медиумските работници ангажирани по основа на други договори, „фриленс“ односно слободни новинари, како и вклучување на новинарите и медиумските работници што работат во онлајн-медиумите.
➤	Измени на Законот за медиуми, кои ќе ги обврзат медиумите да донесат интерни правилници со кои ќе се гарантираат работничките права на новинарите и медиумските работници.
➤	Искористување на можноста за доуредување на правата на новинарите и медиумските работници преку користење на правото на здружување во синдикати, колективни преговори и склучување колективни договори, при што медиумите треба да се поттикнат да склучуваат колективни договори со кредибилни синдикати за гарантирање на работничките права на новинарите.

[severna-makedonija.pdf](#) (последна посета на 5.9.2024).

¹⁰⁰ Ибид.

¹⁰¹ Ибид.

¹⁰² Кратко интервју со Васко Маглешов, БИРН Македонија, 16.9.2024.

¹⁰³ Маја Атанасова, „Заштита и можности за остварување на работничките права на новинарите и медиумските работници - Компаративна анализа“, ССНМ, Институт РЕСИС, 2024, достапно на: [komparativna_analiza_mkd_lrij_ssnm_resis.pdf](#) (последна посета на 5.9.2024).

¹⁰⁴ Кратко интервју со Катерина Нешкова, Сител ТВ, 16.9.2024.

¹⁰⁵ Милан Спировски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, ЗНМ, 2024, достапно на: [https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/МК-МК-2024.pdf](#) (последна посета на 5.9.2024).

ЗАВРШНИ ЗАБЕЛЕШКИ

Извештајот на ЕК укажува дека Северна Македонија има постигнато одреден напредок во областа на медиумските права, слободата на изразување и безбедноста на новинарите, но сè уште постојат значителни предизвици, кои бараат систематски реформи и институционални подобрувања за да се обезбеди целосна усогласеност со стандардите на ЕУ.

Во делот за **независност и ефикасност на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ)**, потребно е што побргу да се назначат нови членови во Советот на ААВМУ, со цел да се обезбеди извесност и стабилност во нејзиното функционирање. Дополнително, финансирањето на ААВМУ останува проблематично, што може да влијае врз нејзината независност и можноста да ги исполнува проширените надлежности.

Што се однесува до **финансиската и институционалната независност на јавниот радиодифузен сервис (МРТ)**, неопходно е дополнително да се унапреди законската рамка, со цел обезбедување целосна институционална независност на јавниот сервис. И покрај законските измени, МРТ, во континуитет, се соочува со финансиски предизвици, кои ја ограничуваат можноста за технолошки развој и професионализација, како и зајакнување на нејзината уредувачка независност и конкурентност.

Повторното воведување на рекламирање финансирано од државата носи значителни ризици од политичко влијание врз независноста на медиумите. За да се избегнат овие ризици и да се поддржи одржливоста на медиумите, потребно е да се формира фонд за медиумски плурализам, преку кој ќе се овозможи поддршка на проекти од јавен интерес и ќе се поттикне развојот на етичкото новинарство и квалитетните медиумски содржини.

Во однос на **транспарентноста на медиумската сопственост и спречување на медиумска концентрација**, иако законодавството во Северна Македонија ги уредува прашањата за сопственост на традиционалните медиуми, тоа не ги опфаќа онлајн-медиумите, што создава значителен вакуум во транспарентноста на медиумската сопственост, како и создава услови за политичко и бизнис-влијание врз медиумите. Затоа, потребно е да се формира регистар на онлајн-медиумите, да се зголеми транспарентноста во медиумската сопственост и да се обезбеди посилна заштита од концентрација на медиумска моќ.

Кога станува збор за **безбедноста на новинарите и медиумските работници**, иако бројот на напади врз новинари е намален, неказнивоста за сторителите останува проблем. Дополнително, потребна е поголема правна заштита на новинарите, особено во однос на СЛАПП тужбите и говорот на омраза во онлајн-медиумите.

Во делот за **работните услови и правата на новинарите и медиумските работници**, кога многу новинари работат под несигурни услови, со ниски примања и нерегулирани права, што ги прави ранливи на различни влијанија, потребно е унапредување на работничките права преку подобрување на законската рамка, склучување колективни договори и синдикална заштита, особено за слободните (фриленс) новинари и медиумски работници и за оние што работат во онлајн-медиумите.

Анекс кон

Извештај за Кластер 1 - Темелни вредности со фокус на владеењето на правото и слободата на изразување, медиумските права и слободи и безбедноста на новинарите и медиумските работници

Преглед на користена литература

Меѓународни извештаи и документи:

- Извештај на Европската комисија за напредок на Северна Македонија за 2023 година.
- Извештај на Европската комисија за владеењето на правото за 2024.
- Amnesty International Report 2022/23: The state of the world's human rights.
- Reporters Without Borders, 2023 World Press Freedom Index.
- U.S. Department of State, 2023 Country Reports on Human Rights Practices: North Macedonia.
- Совет на Европа, Препорака CM/Rec(2024)2 за борба против употребата на стратешки тужби против јавното учество (SLAPPs).
- Европски парламент, Directive (EU) 2024/1069 on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings ('Strategic lawsuits against public participation').

Законска регулатива:

- Закон за граѓанска одговорност за клевета и навреда, Службен весник на РСМ бр. 251/2022 од 22.11.2022 година.
- Закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Службен весник на РСМ бр. 154 од 20.7.2023 година и Службен весник на РСМ бр. 55 од 6.3.2024 година.
- Закон за изменување и дополнување на Законот за медиуми, Службен весник на РСМ бр. 55 од 18.3.2024 година.
- Закон за измени и дополнување на Кривичен законик, Службен весник на РСМ бр. 36 од 13.2.2023 и Службен весник на РСМ бр. 188 од 7.9.2023.
- Изборен законик - пречистен текст, Службен весник на РСМ, март 2024.

Стратегии и програми:

- Влада на Република Северна Македонија, „Национална стратегија за градење отпорност и справување со хибридни закани (2021-2025).
- Програма за работа на Владата на Република Северна Македонија (2024-2028).
- Стратешки план на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги 2024-2028.

Извештаи и анализи:

- ААВМУ „Анализа на пазарот на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги за 2023 година“.
- Ангела Делевска и Беба Жагар, „Извештај во сенка за Поглавје 23“ за период октомври 2022 - септември 2023, Институт за европска политика - Скопје (ЕПИ).

- Валентин Пепељугоски, Александар Манасиев, Емилија Јаневска, „Правата на новинарите, слободата на изразување и независноста на медиумите во Северна Македонија - Метадата извештај за 2023 година“, ЗНМ.
- ЗНМ, „Слободата на медиумите во Северна Македонија: напредок на стаклени нозе“, Извештај од Мисијата за проценка на состојбата со слободата на медиумите.
- ЗНМ, Анализа: „Слободата на медиумите и безбедноста на новинарите во РСМ низ призмата на постојните законски решенија - Како до подобри решенија?“.
- Игор Мицевски и Снежана Трпевска, „Мониторинг на медиумскиот плурализам во дигиталното доба - Национален извештај за Република Северна Македонија“ (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom.
- Маја Атанасова, „Работнички права на новинарите и медиумските работници - правна рамка на Република Северна Македонија“, ССНМ, Институт РЕСИС.
- Маја Атанасова, „Заштита и можности за остварување на работничките права на новинарите и медиумските работници - Компаративна анализа“, ССНМ.
- Милан Спировски, „Северна Македонија - Индикатори за степенот на слободата на медиумите и Индекс за безбедност на новинарите 2023“, ЗНМ.
- Снежана Трпевска, „Анализа: Пресуди за клевети и навреди на судски предмети со новинари“, ЗНМ.
- Снежана Трпевска „Работните услови во медиумскиот сектор: Професионален статус и работнички права на новинарите и медиумските работници“, ССНМ.

Медиумски извори:

- Бојан Блажевски, „Медиумите и известувањето за реформите се клучни во пристапувањето на земјава кон ЕУ“, meta.mk.
- Васко Маглешов, „Собранието ги врати државните реклами во приватните медиуми“, Призма.
- Гоце Трпковски, Државните пари за избори намамија рекорден број портали“, Призма.
- Евротинк, „ЕУ бара решавање на заканите врз новинари, бројот на напади намален“.
- Евротинк, „Дали новата власт ќе донесе нови раководства во МРТ и медиумскиот регулатор?“.
- Мери Јордановска, „Порталите рекордери по бројот на поплаки до Советот за етика во медиумите“, meta.mk.
- Нова Македонија, „Именувани тројца нови обвинители за предмети поврзани со безбедноста на новинарите“.
- Тео Блажевски, „Слободата на изразување е загрозувана од платеното политичко рекламирање - констатираат и ОБСЕ и ЕУ“, Вистиномер.
- Теута Бучи, „Онлајн-медиумите уште чекаат за законските измени“, рiна.mk.
- Фросина Димеска, „ДИК чека ребаланс за рекордниот изборен медиумски буџет“, Призма.
- Mkd.mk „ЗНМ: Македонија бележи скок во слободата на медиумите и безбедноста на новинарите, останува да се следат судските процеси“.
- 24.mk, „Минаа измените на Кривичниот законик“.
- 360stepeni.mk, „Државните реклами се враќаат во приватните медиуми, Собранието ја укина забраната“.

Други извори:

- ААВМУ, „Регистар на издавачи на печатени медиуми“
- БИРН Македонија, Media Ownership Monitor
- МВР, „МВР и ЗНМ со протокол за безбедност на новинарите на интернет“
- ЗНМ, Регистар на напади на новинари
- РЕСИС, „ЕУ за слободата на изразување“



Raport për Kapitullin 1 – Vlerat themelore

me fokus tek sundimi i së drejtës dhe lirisë së shprehjes, të drejtat dhe liritë mediatike dhe siguria e gazetarëve dhe punonjësve mediatik

Davor Pashoski

Shkup, tetor 2024

Raport për Kapitullin 1 – Vlerat themelore, me fokus tek sundimi i së drejtës dhe lirisë së shprehjes, të drejtat dhe liritë mediatike dhe siguria e gazetarëve dhe punonjësve mediatik

Autor

Davor Pashoski

Botues

Iniciativa për Perspektivë Evropiane (IPE)

Projekti

Akademia e trajnimit për gazetarë dhe punonjës mediatik - T-AJM

Përthimi nga gjuha maqedonase në gjuhën gjuhë shqipe

Ferikan Iljazi

Shtypi

BoroGrafika - Skopje

Tirazhi

100

Distancimi nga përgjegjësia

Publikimi është prodhuar me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian. Përmbajtja e tij është vetëm përgjegjësi e Iniciativës për Perspektivë Evropiane (IPE) dhe autorit, dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

PËRMBAJTJA

Hyrje	29
Konteksti i projektit	29
Korniza metodologjike	30
Kapitulli 1 – Vlerat themelore	30
1. Pavarësia dhe efikasiteti i Agjencisë për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizuale (ASHMAAV)	30
2. Pavarësia financiare dhe institucionale e servisit publik radiodifuziv	32
3. Rivendosja e reklamave të financuara nga shteti	34
4. Transparenca e pronësisë së medias dhe parandalimi i përqendrimit mediatik	36
5. Siguria e gazetarëve dhe punonjësve të medias	39
6. Kushtet e punës dhe të drejtat e gazetarëve dhe punonjësve të medias	42
Shënime përfundimtare	45

Lista e shkurtesave

ASHMAAV – Agjencia për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizive

(BIRN) – Rrjeti Ballkanik i Gazetarisë Hulumtuese

KE – Komisioni Evropian

KEDNJ – Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut

FEG – Federata Evropiane e Gazetarëve

BE – Bashkimi Evropian

IPE – Iniciativa për Perspektivë Evropiane

ISK – Instituti për Studime të Komunikimit

LSHMAAV – Ligji për Shërbimet Mediatike Audio dhe Audiovizuale

SHGM - Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë

LMP – Ligji për Marrëdhëniet e Punës

KP – Kodi Penal

AIM – Agjencia Informative Mediatike

IMM – Instituti Maqedonas për Media

MPM – Monitorimi i pluralizmit mediatik

RTM – Radio Televizioni i Maqedonisë

MPB - Ministria e Punëve të Brendshme

(RESIS) IKZHS – Instituti për Kërkime të Zhvillimit Social

KEMM – Këshilli për Etikë në Media të Maqedonisë

SPGPM – Sindikata e Pavarur e Gazetarëve dhe Punonjësve të Medias

SLAPP – Padi strategjike kundër pjesëmarrjes publike (SLAPP)

T-AJM – Akademia trajnuese për gazetarë dhe punëtorë mediatik

QZHM – Qendra për Zhvillimin e Medias

RMV – Republika e Maqedonisë së Veriut

Raportet e Komisionit Evropian (KE) për vitin [2022](#) dhe [2023](#) si dhe [Raporti për sundimin e së drejtës për vitin 2024](#) tregojnë se Republika e Maqedonisë së Veriut (RMV) është relativisht e përgatitur në fushën e lirisë së shprehjes. Sipas Komisionit, vendi duhet të vazhdojë rishikimin e kornizës ligjore që rregullon mediat në përputhje me ligjin e BE-së, të bëjë përparim me reformat e servisit publik, si dhe të merret me dhunën ndaj gazetarëve në kohë dhe në mënyrë efikase.

Raportet relevante ndërkombëtare ([US Department of State](#), [RsF](#), [Amnesty International](#)) si dhe ato kombëtare ([2022 National Report](#), [2022 Journalists' Safety Index](#), [Media Freedom in North Macedonia: Fragile Progress](#), [Shadow Report for Chapter 23](#)) theksojnë përmirësimet në pavarësinë e medias, por gjithashtu nënvizojnë sfidat ekzistuese si polarizimi, mungesa e pluralizmit, kushtet e këqija të punës dhe paqëndrueshmëria e shumë kompanive mediatike si tipare të peizazhit të përgjithshëm mediatik të vendit.

Në këtë kontekst, qëllimi i këtij raporti është të analizojë progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2024 në procesin e anëtarësimit në Bashkimin Evropian (BE) i trajtuar në Kapitullin 1 – Vlerat themelore, me fokus në sundimin e ligjit, lirinë e shprehjes, të drejtave dhe lirive të medias dhe sigurisë së gazetarëve dhe punonjësve të medias.

Raporti mbulon periudhën nga tetori 2023 deri në shtator të vitit 2024, por tregohen edhe të dhënat para periudhës së treguar, nëse ato ishin relevante dhe të nevojshme për redaktimin dhe sqarimin e përmbajtjes.

Konteksti i projektit

Projekti “Akademia trajnuese për gazetarë dhe punonjës mediatikë - T-AJM” (02.2023 - 01.2026)¹, e mbështetur nga BE-ja dhe e zbatuar nga Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë (SHGM) dhe organizatat partnere, Iniciativa për Perspektivë Evropiane (IPE) dhe Federata Evropiane e Gazetarëve (FEG), synon të kontribuojë në përmirësimin e mundësive sociale që janë e rëndësishme për krijimin e një mjedisi të favorshëm për ushtrimin e të drejtave për lirinë e shprehjes dhe lirinë e medias. Në këtë mënyrë do të forcohet edhe siguria e gazetarëve, duke ofruar mbështetje sipas nevojave dhe mekanizma për forcimin e kapaciteteve të grupeve të synuara dhe promovimin e gazetarisë si nxitës i rrjedhës së lirë të informacionit për zhvillim social.

¹ Përmbledhje për projektin “Akademia trajnuese për Gazetarët dhe Punëtorët Mediatik - T-AJM” (02.2023 - 01.2026), në dispozicion në: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/05/MK-NEU3_About-the-Project-on-AJM-web-outline-1.pdf

Korniza metodologjike

Për nevojat e këtij raporti, para së gjithash është aplikuar metoda e analizës së përmbajtjes së dokumenteve, përkatësisht dokumente dhe raporte kombëtare dhe ndërkombëtare, ligje, analiza të ndryshme ekspertësh nga organizatat e shoqërisë civile si dhe publikime mediatike për tema që kanë të bëjnë me sundimin e ligjit, lirinë e shprehjes, të drejtat dhe liritë e medias dhe sigurinë e gazetarëve dhe punonjësve të medias.

Gjithashtu, u realizuan pyetësorë të strukturuar të anketimit përmes intervistave. Për nevojat e këtij raporti janë realizuar 8 intervista me gazetarë të mediave të ndryshme, përfaqësues të organeve dhe organizatave përkatëse, si dhe me përfaqësues të qeverisë. Përgjigjet e pyetësorëve u bënë drejtpërdrejt në formë interviste, ndërsa në kushte kur kjo nuk ishte e mundur, të anketuarit u shprehën me shkrim. Në të dyja rastet, atyre u është dorëzuar për inspektim një letër informative që përmban informacion bazë për qëllimin e këtij aktiviteti. Përveç kësaj, atyre u është dhënë një deklaratë pëlqimi para se të kryejnë intervistën.

Kapitulli 1 – Vlerat bazë

Kapitulli 1 fokusohet në parimet bazë që janë kyçe për procesin e pranimit të Maqedonisë së Veriut në BE: demokracia, të drejtat e njeriut dhe sundimi i ligjit. Sundimi i ligjit është baza për mbrojtjen e lirisë së shprehjes dhe lirive të medias, të cilat janë thelbësore për ndërtimin e një shoqërie transparente dhe të përgjegjshme. Për më tepër, forcimi i sigurisë së gazetarëve dhe punonjësve të medias është çelësi i pluralizmit dhe lirisë së medias, i cili ndikon drejtpërdrejt në proceset demokratike të vendit.

Kjo është arsyeja pse subjekti kryesor i analizës në këtë raport, sipas të cilit do të vërehet progresi dhe do të shënohen sfidat në fushën e sundimit të ligjit dhe lirisë së shprehjes, të drejtave dhe lirive të medias dhe sigurisë së gazetarëve dhe punonjësve mediatik, do të jenë disa segmente kyçe në këtë sferë, të cilat janë renditur në Raportin e Komisionit Evropian për Sundimin e Ligjit për vitin 2024 dhe në Raportin e Komisionit Evropian për progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023. Paralelisht me këto dy raporte, analizohen edhe dokumente të tjera relevante për të dhënë një pasqyrë të detajuar të të gjitha sfidave në fushën e lirisë së shprehjes dhe lirisë së mediave si segment i rëndësishëm i procesit të anëtarësimit të Maqedonisë në BE.

1. Pavarësia dhe efikasiteti i Agjencisë për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizuale (ASHMAAV)

Raporti i KE-së për Sundimin e Ligjit 2024 tregon se ASHMAAV përmbush detyrat e saj, por pavarësia e saj financiare dhe institucionale duhet të fuqizohet më tej². Kjo bëhet veçanërisht e rëndësishme pasi në korrik 2023 hynë në fuqi ndryshimet dhe plotësimet në Ligjin për Shërbimet Mediatike Audio dhe Audiovizuale (LSHMAAV), i cili e solli legjislacionin kombëtar në përputhje me Direktivën e BE-së për Shërbimet Mediatike

² Raporti i Komisionit Evropian për sundimin e ligjit për vitin 2024 (2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia), Komisioni Evropian, 24.07.2024, në dispozicion në: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (vizita e fundit më 21.08.2024).

Audiovizive, dhe kështu rregullatori fitoi kompetenca të zgjeruara që kanë të bëjnë me rregullimin e përmbajtjeve multimediale që përmbajnë tekst, audio dhe video³.

Kur bëhet fjalë për pavarësinë dhe efikasitetin e ASHMAAV, hapësirë për shqetësim lë emërimi i anëtarëve të rinj të Këshillit të rregullatorit⁴ nga ana e Kuvendit të RMV-së e cila po pritët tashmë nga viti 2018⁵. Arsyeja është mungesa e një konsensusi politik⁶. Edhe pse situata me emërimin e anëtarëve të rinj të Këshillit është e pazgjidhur, përbërja aktuale funksionon në mënyrë të pavarur, transparente dhe profesionale në përputhje me dispozitat ligjore. Megjithatë zgjidhjes së këtyre situatave duhet t’iu jepet prioritet, sepse në programin e Qeverisë së re⁷ nuk janë shpallur ndryshime të rëndësishme ligjore për ASHMAAV, prandaj nuk ka pengesa për zgjedhjen e anëtarëve të rinj të Këshillit⁸. Që do të thotë se ky detyrim është tashmë mbi përbërjen e sapozgjedhur parlamentare, e cila nëse ka vendosmëri mund ta kapërcejë këtë paqartësi të papranueshme, siç është vlerësuar situata me këtë organ në raportin e misionit ndërkombëtar për vlerësimin e lirisë së medias në vend, organizuar nga SHGM⁹.

Edhe pse me ndryshimet dhe plotësimet e LSHMAAV nga korriku i vitit 2023, korniza e financimit të Agjencisë është përmirësuar¹⁰, Qeveria vijon të akordojë nga buxheti i shtetit shuma të reduktuara për rregullatori, gjë që paraqet rrezik për pavarësinë e tij financiare dhe institucionale. Duke pasur parasysh se një pjesë e madhe e financimit të këtij organi vjen nga tarifat e licencave për transmetuesit, dhe në kushtet kur fondet e parashikuara nga buxheti i shtetit nuk paguhen plotësisht, ekziston mundësia që rregullatori të demotivohet për të defragmentuar hapësirën mediatike në vend¹¹. Pikërisht për këtë është e nevojshme që qeveria të paguajë plotësisht fondet e parashikuara me ligj, veçanërisht duke pasur parasysh kompetencat e zgjeruara, të cilat në mungesë të një sistemi financimi afatgjatë dhe të qëndrueshëm do të vinte në pikëpyetje funksionimin normal të këtij trupi. Për këtë, ASHMAAV vlerëson se mbledhja e taksës radiodifuzive është aktualisht zgjidhja më e mirë për sigurimin e pavarësisë financiare dhe stabilitetit të agjencisë¹².

Është e nevojshme të theksohet se në vitin 2023 nuk është vërejtur asnjë rast që do të tregonte se ASHMAAV nuk është e pavarur ose se nuk vepron drejt ndaj mediave të cilat i mbikëqyr¹³. Megjithatë, me

³ [Plani strategjik i Agjencisë për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizuale 2024-2028](#), ASHMAAV, 2024 (vizita e fundit më 21.08.2024).

⁴ [Raporti i Komisionit Evropian për progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023](#), Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 21.08.2024).

⁵ Si rezultat i negociatave ndërmjet partive politike, në fund të vitit 2018 u miratuan ndryshime ligjore që ndryshuan mënyrën e emërimit dhe zgjedhjes së anëtarëve të Këshillit të ASHMAAV, e gjithë kjo me qëllim që të sigurohet një pavarësi më e madhe e këtij organi nga qendrat e ndryshme të fuqisë politike dhe qendrat e biznesit, që është një parakusht kyç për pavarësinë e të gjitha mediave audiovizive.

⁶ Angela Delevska dhe Beba Zhagar, “Raporti në hije mbi kapitullin 23” për periudhën tetor 2022 - shtator 2023, Iniciativa për një perspektivë evropiane - Shkup (IPE), dhjetor 2023, në dispozicion në: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/izvestaj-vo-senka-2023.pdf> (vizita e fundit më 21.08.2024).

⁷ Programi i Punës së Qeverisë së RMV (2024-2028), Qershor 2024, në dispozicion në: https://360stepeni.mk/wp-content/uploads/2024/06/Dokument-Predlog-programa-za-rabota-na-Vladata_2_240618_195329-1-1-1.pdf (vizita e fundit më 20.09.2024).

⁸ Intervistë e shkurtër me Vasko Magleshev, BIRN Maqedoni, 16.09.2024.

⁹ “Liria e mediave në Maqedoninë e Veriut: progres në këmbë të qelqta”, Raporti i Misionit për vlerësimin e situatës me lirinë e mediave, SHGM, 2023, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (vizita e fundit më 21.08.2024).

¹⁰ Neni 105, paragrafi 1 i LSHMAAV-së përcakton: “Mjetet për financimin e veprimtarisë radiodifuzive, për funksionimin dhe zhvillimin e RTM-së, Ndërmarrjes Publike “Transmetuesi i Maqedonisë” dhe Agjencisë për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizive sigurohen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë së Veriut, në lartësi prej 1 % të të hyrave tatimore të realizuara, të përcaktuara në llogarinë e miratuar përfundimtare të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë së Veriut”.

¹¹ Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, “Monitorimi i pluralizmit mediatik në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut” (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 21.08.2024).

¹² Intervistë e shkurtër me Zoran Trajčevskin, drejtor i ASHMAAV dhe Zoran Fidanoski, anëtar i Këshillit të ASHMAAV, 18.09.2024.

¹³ Milan Spirovski, “Maqedonia e Veriut - Treguesit për shkallën e lirisë së mediave dhe Indeksi i Sigurisë së Gazetarëve 2023”, Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë (SHGM), 2024, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (vizita e fundit më 21.08.2024).

ndryshimet në nenin 79 të LSHMAAV, të miratuar në shkurt të vitit 2024, cenohet pavarësia, respektivisht autoriteti i rregullatorit për të vendosur për rinovimin e licencave bazuar në kontributin e transmetuesit në diversitetin e programit dhe pluralizmin e medias në tërësi¹⁴. Në këtë kuptim, këto ndryshime, si dhe dispozitat e reja që lejojnë sërish reklamimin shtetëror në sektorin e medias¹⁵ tregojnë nevojën për zbatimin e plotë dhe transparent të reformave në media në përputhje me rekomandimet e BE-së.

Rekomandime

- Është e nevojshme që sa më parë të zgjidhen anëtarët e rinj të Këshillit të ASHMAAV.
- Për të siguruar një financim të qëndrueshëm, i cili ka një rëndësi të madhe për pavarësinë dhe efikasitetin e ASHMAAV, është e nevojshme që agjencia të marrë fondet e parashikuara plotësisht nga buxheti i shtetit të përcaktuara nga kuadri i ri i financimit.
- Edhe pse me ndryshimet nga korriku i vitit 2023, LSHMAAV është pjesërisht në përputhje me Direktivën e BE-së për shërbimet mediatike audiovizive nga viti 2018, është e nevojshme të vazhdohet me reformat mediatike në përputhje me rekomandimet e BE-së.

2. Pavarësia financiare dhe institucionale e servisit publik radiodifuziv

Siç theksohet në raportin e fundit të KE-së¹⁶ reforma e servisit publik është e nevojshme për ta bërë atë më modern dhe konkurrues dhe për të forcuar pavarësinë, standardet profesionale dhe qëndrueshmërinë financiare, i njëjti vlerësim thuhet në Raportin për Sundimin e Ligjit 2024¹⁷.

Servisi publik radiodifuziv në përgjithësi, ndjek një prirje në rritje për sa i përket pavarësisë funksionale dhe profesionalizmit, por përballet me sfida të shumta si vështirësitë e vazhdueshme financiare dhe të personelit dhe vonesa në emërimin e anëtarëve të Këshillit Programor të servisit radiodifuziv publik¹⁸. Për shkak të mungesës së konsensusit politik edhe për Këshillin e ASHMAAV, Kuvendi shtyn emërimin e anëtarëve të rinj¹⁹.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Për më shumë detaje shihni Pjesën 3 të këtij raporti “Rikthimi i reklamave të financuara nga shteti”.

¹⁶ Raporti i Komisionit Evropian për progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023, Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 22.08.2024).

¹⁷ Raporti i Komisionit Evropian për sundimin e ligjit për vitin 2024 ((2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia), Komisioni Evropian, 24.07.2024, në dispozicion në: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (vizita e fundit më 22.08.2024).

¹⁸ “Liria e mediave në Maqedoninë e Veriut: progres në këmbë të qelqta”, Raporti i Misionit për vlerësimin e situatës me lirinë e mediave, SHGM, 2023, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (Vizita e fundit më 22.08.2024)

¹⁹ Raporti i Komisionit Evropian për sundimin e ligjit për vitin 2024 (2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia), Komisioni Evropian, 24.07.2024, në dispozicion në: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (vizita e fundit më 22.08.2024).

Autonomia e servisit publik garantohet pjesërisht nga LSHMAAV, përmes një dispozite të përgjithshme që garanton pavarësinë e RTM-së nga shteti ose nga personat dhe autoritetet e tjera juridike. Respektivisht, nuk ka një dispozitë të qartë në ligj që redaksitë janë të pavarura gjatë krijimit të programit, megjithëse garanton pavarësinë e redaktorëve dhe gazetarëve²⁰. Gjithashtu, sipas nenit 104, gazetarët, redaktorët dhe punonjësit e tjerë të përfshirë në prodhimin e programeve nuk duhet të konsiderohen nëpunës publikë, që do të thotë se çështjet në lidhje me punësimin, punën dhe përparimin e tyre në karrierë nuk duhet t'i nënshtrohen dispozitave të Ligjit për nëpunësit e sektorit publik²¹. Në vitet e mëparshme, RTM-ja kërkonte miratim nga tri ministri, gjë që krijonte një lloj presioni mbi punën e gazetarëve dhe redaktorëve dhe vinte në dyshim pavarësinë e tyre editoriale²². Prandaj, përveç dispozitave të përcaktuara në LSHMAAV dhe Ligjin për Ndërmarrjet Publike, për të arritur autonomi të plotë institucionale të RTM-së, është e nevojshme të bëhen ndryshime shtesë edhe në ligje të tjera²³ ose të shkojë në drejtim të miratimit të një ligji të veçantë²⁴.

Për të rritur pavarësinë editoriale të servisit publik mediatic, nevojitet edhe një shikueshmëri dhe njohje më e madhe e Komisionit të Etikës së RTM-së, i cili është përgjegjës për trajtimin e shkeljeve të Kodit të Etikës²⁵. Komisioni nuk ka pasur asnjë ankesë në periudhën e kaluar dhe komuniteti gazetaresk vë në dukje mangësi në kod, veçanërisht në përzierjen e etikës gazetareske me disiplinën e punës dhe me të drejtat dhe detyrimet e gazetarëve që rrjedhin nga marrëdhëniet e punës²⁶. Në të njëjtën kohë, zbulohet nevoja për ndryshime në strukturën e brendshme të servisit publik. Ndonëse RTM-ja ka miratuar akte organizative, sipas të cilave redaksia formalisht është e ndarë nga strukturat drejtuese, informacioni për atë strukturë organizative është vështirë të gjendet në faqen e internetit të RTM-së²⁷.

Për sa i përket servisit publik radiodifuziv, misioni ndërkombëtar për vlerësimin e situatës mediatike të organizuar nga SHGM-ja po ashtu thekson se një numër shumë i vogël i korrespondentëve që punojnë jashtë Shkupit, të cilët kryesisht punojnë me kohë të pjesshme ose me kontratë të caktuar, paraqet mungesë sigurie për vendin e punës dhe ndikon në mundësinë e angazhimit të korrespondentëve. Në një vend relativisht të vogël, me komunitete të shumta dhe të ndryshme lokale, sigurimi i mbulimit më të mirë nga zonat jashtë Shkupit sigurisht që do të kontribuonte në pluralizëm dhe qasje më të mirë të RTM-së në territorin e vendit²⁸.

Autonomia e servisit publik varet në mënyrë të konsiderueshme nga financimi i qëndrueshëm dhe i pavarur, i cili parashikohet edhe me ndryshimet e fundit të LSHMAAV-së të miratuara në korrik të vitit 2023²⁹. Edhe pse këto ndryshime ligjore sigurojnë financim më të parashikueshëm, ende ka mangësi në zbatimin e kornizës së

²⁰ LSHMAAV, neni 61

²¹ Milan Spirovski, "Maqedonia e Veriut - Treguesit për shkallën e lirisë së mediave dhe Indeksi për sigurinë e gazetarëve 2023", SHGM, 2024, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (vizita e fundit më 22.08.2024).

²² Intervistë e shkurtër me Smilka Janeska-Sarkanjac, kryetare e Këshillit Programor të RTM-së dhe Vedat Memedalia, zëvendës kryetar i Këshillit Programor të RTM-së, 19.09.2024.

²³ Milan Spirovski, "Maqedonia e Veriut - Treguesit për shkallën e lirisë së mediave dhe Indeksi për Sigurinë e Gazetarëve 2023", SHGM, 2024, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (vizita e fundit më 22.08.2024).

²⁴ Intervistë e shkurtër me Smilka Janeska-Sarkanjac, kryetare e Këshillit Programor të RTM-së dhe Vedat Memedalia, zëvendës kryetar i Këshillit Programor të RTM-së, 19.09.2024.

²⁵ "Kodi i Etikës së RTM-së për gazetarët, stafin krijues dhe të gjithë punonjësit e RTM-së", RTM, 2017, në dispozicion në: [Microsoft Word - ?????? ????? ? ? ??.doc \(mrt.com.mk\)](https://mrt.com.mk/Word-????? ????? ? ? ??.doc) (последна посета на 09.09.2024).

²⁶ Milan Spirovski, "Maqedonia e Veriut - Treguesit për shkallën e lirisë së mediave dhe Indeksi i Sigurisë së Gazetarëve 2023", Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë (SHGM), 2024, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (vizita e fundit më 09.09.2024).

²⁷ Ibid.

²⁸ "Liria e mediave në Maqedoninë e Veriut: progres në këmbët e xhamit", Raporti i Misionit për vlerësimin e situatës me lirinë e mediave, ZNM, 2023, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (Vizita e fundit më 22.08.2024)

²⁹ Mjetet janë të ndara si vijon: 80% për RTM-në për mbulimin e shpenzimeve për krijimin dhe transmetimin e programeve dhe për zhvillimin tekniko-teknologjik, 15% për NP "Radiodifuzioni i Maqedonisë" për mirëmbajtjen, shfrytëzimin dhe zhvillimin e rrjetit të transmetimit publik dhe 5% për Agjencinë për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizuale.

re të financimit, pra qeveria ende nuk e zbaton atë në tërësi³⁰, gjë që tregon se kjo praktikë negative vazhdon të zbatohet si në vitet e kaluara³¹, dhe definitivisht ndikon negativisht në zhvillimin e mëtejshëm teknologjik, profesionalizimin dhe RTM-në e pavarur.

Rekomandime

➤	Zbatimi i menjëhershëm i procedurës për përzgjedhjen e anëtarëve të rinj të Këshillit Programor të RTM-së.
➤	Është i nevojshëm përmirësimi i mëtejshëm i legjislacionit për të arritur autonomi të plotë institucionale të RTM-së.
➤	Është e nevojshme të miratohet një zgjidhje ligjore që do të garantojë pavarësinë politike dhe financiare të RTM-së, si dhe të drejtat e gazetarëve të cilët nuk duhet të trajtohen si administratë publike.
➤	Autonomia e servisit publik varet ndjeshëm nga financimi i qëndrueshëm dhe i pavarur, prandaj është e nevojshme që Qeveria të sigurojë financim të mjaftueshëm dhe të qëndrueshëm, i cili përveç forcimit të pavarësisë së tij, do të kontribuojë në modernizimin dhe profesionalizimin e përgjithshëm të tij.

3. Rivendosja e reklamave të financuara nga shteti

Ndalimi i reklamave shtetërore në televizionet private, i cili u miratua nga qeveria e udhëhequr nga LSDM në vitin 2017, u hoq me ndryshimet në LSHMAAV në shkurt të vitit 2024³², të cilat janë miratuar me procedurë të shkurtuar nga përbërja e mëparshme parlamentare. Kjo vjen pasi në vitin 2023 transmetuesit kryesorë privatë i bënë presion qeverisë së asaj kohe për të hequr ndalimin e reklamave shtetërore.

Sipas ndryshimeve në LSHMAAV, 0.1% e buxhetit të shtetit do të ndahet për reklamat shtetërore, e cila për vitin 2023 do të shkonte në 2.3 milionë euro. Nga këto fonde, 40% janë të destinuara për televizionet kombëtare, 40% për ato kablore dhe satelitore, 15% për televizionet rajonale dhe lokale dhe 5% për radiot. Shteti dhe komunat do të kenë detyrimin për të transmetuar fushata³³. Edhe pse ligji nuk është zbatuar ende, është e qartë se mediat kombëtare janë në një pozicion më të privilegjuar krahasuar me mediat rajonale dhe lokale, ndërkohë që mediat online nuk mbulojnë fare nga ky model financimi.

Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë (SHGM), Sindikata e Pavarur e Gazetarëve dhe Punonjësve Mediatik (SPGPM), Këshilli për Etikë në Media të Maqedonisë (KEMM), Instituti Maqedonas për Media (IMM), Instituti i Kërkimeve të Zhvillimit Social (IKZHS), Instituti për Studime të Komunikimit (ISK) dhe Qendra për Zhvillimin e

³⁰ A do të sjellë qeveria e re kryesi të re në RTM dhe rregullatorin mediatik? EUROTHINK, 09.07.2024 e disponueshme në: [A do të sjellë qeveria e re kryesi të re në RTM dhe rregullatorin mediatik? – Eurothink](#) (vizita e fundit më 22.08.2024).

³¹ “Analizë: Liria e medias dhe siguria e gazetarëve në RMV përmes prizmit të zgjidhjeve ekzistuese ligjore - Si të arrihen zgjidhje më të mira?”, SHGM, 2021, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/06/publikacija-MK-internet-1.pdf> (vizita e fundit më 22.08.2024).

42 / 61 / 82 .Intervistë e shkurtër me gazetar anonim nga një media online, 17.09.2024.

³² Vasko Magleshev, “Kuvendi ktheu reklamat shtetërore në mediat private”, Prizma, 29.02.2024, në dispozicion në: <https://prizma.mk/sobranieto-gi-vrati-drzhavnite-reklami-vo-privatnite-mediumi/> (Vizita e fundit më 23.08.2024)

³³ Ibid.

Medias (QZHM), kundërshtuan heqjen e ndalimit të reklamave shtetërore me arsyetimin se këto ndryshime do të nënkuptonin ndikim partiak dhe varësi të mediave³⁴.

Ndryshimet në LSHMAAV vihen re gjithashtu në raportin e fundit të KE-së mbi progresin e vendit, i cili tregon se nevojitet një reformë më e thellë e rregullativës ligjore së medias për të mbështetur qëndrueshmërinë e medias³⁵. Kjo në fakt është në përputhje me rekomandimet e dhëna nga ekspertët të cilët ishin të angazhuar në projektin e mbështetur nga BE për zbatimin e reformave mediatike në vend³⁶, ku rifutja e reklamës shtetërore vlerësohet negativisht dhe theksohet se nuk është në përputhje me legjislacionin përkatës të BE-së dhe në këtë kuptim propozohet krijimi i një fondi për pluralizmin mediatik³⁷. Në këtë drejtim janë edhe angazhimet e SHGM-së, e cila propozon edhe ngritjen e një fondi për mbështetjen e projekteve me interes publik, të cilat do t'i referohen gazetarisë hulumtuese dhe analitike, dokumentareve, arsimore dhe edukative³⁸. Megjithatë, nëse do të përdoret ky lloj modeli mbështetës, është e nevojshme që ai të bazohet në kritere objektive dhe të qarta që garantojnë pavarësi të plotë.

Gjithashtu, shoqatat mediatike shprehin vazhdimisht shqetësimin për dispozitat ligjore që lejojnë partitë të përdorin fondet shtetërore për reklamat në media për shkak të mungesës së transparencës së reklamave partiako-politike, veçanërisht në mediat online³⁹. Në të njëjtën kohë, ky model i reklamimit politik u jep një avantazh të konsiderueshëm partive kryesore parlamentare, ndërsa nga ana tjetër e bën të pamundur që partitë më të vogla dhe kandidatët e pavarur të zhvillojnë fushata mediatike, në kundërshtim me angazhimet e ODIHR-it dhe praktikave të mira ndërkombëtare⁴⁰. Prandaj erdhi rekomandimi i Rrjetit për Edukim Mediatik për të ndaluar reklamat partiako-politike gjatë fushatave zgjedhore në sektorin e mediave audiovizive⁴¹. Ky është qëndrimi i ASHMAAV-së si dhe i gazetarëve të intervistuar për nevojat e këtij raporti⁴².

Ky model reklamimi politik⁴³ që do të paguhet nga buxheti i shtetit është krijuar që nga zgjedhjet presidenciale në 2019 dhe sipas një analize të Rrjetit Ballkanik të Gazetarisë Hulumtuese (BIRN) rezulton se

³⁴ “Reklamat shtetërore kthehen në mediat private, Kuvendi e hoqi ndalesën”, 360stepeni.mk, 29.02.2024, në dispozicion në: <https://360stepeni.mk/drzhavnite-reklami-se-vrakaat-vo-privatnrite-mediumi-sobraniето-ja-ukina-zabranata/> (Vizita e fundit më 23.08.2024)

³⁵ [Raport i Komisionit Evropian për Progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023](#), Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 23.08.2024).

³⁶ Bojan Blazhevski, “Mediat dhe raportimi për reformat janë kyçe për anëtarësimin e vendit në BE”, meta.mk, 12.10.2023, në dispozicion në: [Медиумите и известувањето за реформите се клучни во пристапувањето на земјава кон ЕУ | Meta.mk](#) (vizita e fundit më 23.08.2024).

³⁷ Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, “Monitorimi i pluralizmit mediatik në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut” (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, Qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 23.08.2024).

³⁸ “Liria e mediave në Maqedoninë e Veriut: progres në këmbët e qelqta”, Raporti i Misionit për vlerësimin e situatës me lirinë e mediave, SHGM, 2023, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (Vizita e fundit më 23.08.2024)

³⁹ [Raport i Komisionit Evropian për Progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023](#), Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 23.08.2024).

⁴⁰ Teo Blazhevski, “Liria e shprehjes kërcënohet nga reklamat politike me pagesë - si OSBE ashtu edhe shteti i BE-së”, Vistinomer, 2021, në dispozicion në: <https://vistinomer.mk/slobodata-na-izrazuvanje-e-zagrozena-od-platenoto-politichko-reklamiranje-konstatiraat-i-obse-i-eu/> (vizita e fundit më 09.09.2024).

⁴¹ Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, “Monitorimi i pluralizmit mediatik në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut” (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, Qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 23.08.2024).

⁴² Intervistë e shkurtër me Zoran Trajčevskin, drejtor i ASHMAAV dhe Zoran Fidanoski, anëtar i Këshillit të ASHMAAV, 18.09.2024; Intervistë e shkurtër me Vasko Magleshev, BIRN Maqedoni, 16.09.2024; Intervistë e shkurtër me Katerina Neshkovën, TV Sitel, 16 shtator 2024; Intervistë e shkurtër me gazetar anonim nga një media online, 17.09.2024.

⁴³ Për më shumë detaje shihni pjesën 4 të këtij raporti “Transparenca e pronësisë së medias dhe parandalimi i përqendrimit mediatik”.

për tre ciklet e mëparshme zgjedhore, mediave u janë paguar gjithsej 12 milionë euro nga buxheti i shtetit⁴⁴. Sipas të njëjtës analizë, për zgjedhjet presidenciale dhe parlamentare të vitit 2024 pritet të shpenzohen 10.6 milionë euro rekorde⁴⁵.

Rekomandime



Duke qenë se me rivendosjen e reklamave shtetërore në sektorin privat të medias, rrezikohet cenimi i pavarësisë së medias dhe prishja e tregut mediatik, është e nevojshme të gjenden zgjidhje më të qëndrueshme për të mbështetur median. Domethënë, është e nevojshme të krijohet një Fond për Pluralizmin Mediatik përmes të cilit do të mbështeten projektet me interes publik në mënyrë transparente dhe të drejtë dhe do të inkurajohet zhvillimi i gazetarisë etike dhe i përmbajtjes cilësore mediatike.



Për shkak të mungesës së transparencës së reklamave partiake-politike, është e nevojshme të vendosen rregulla objektive dhe të qarta për reklamimin politik me pagesë.

4. Transparenca e pronësisë së medias dhe parandalimi i përqendrimit mediatik

Edhe pse çështjet që lidhen me pronësinë e medias, përqendrimin e paligjshëm të medias dhe transparencën e pronësisë së medias, rregullohen përgjithësisht nga LSHMAAV dhe Ligjin për Media, kjo mbetet një sfidë sepse detyrimet për të publikuar të dhënat mbi pronësinë dhe burimet e financimit zbatohen vetëm për median e shkruar dhe median transmetuese ndërsa mediat informative dixhitale i nënshtrohen vetëm vetë-rregullimit⁴⁶. Pikërisht për shkak të hapësirës së parregulluar të medias online sipas Rrjetit për Edukim Mediatik 2024 rreziku i vlerësuar për treguesin “Transparenca e Pronësisë” vlerësohet në një nivel mesatar, por në të gjithë zonën pluraliteti i tregut vlerësohet me rrezik të lartë, veçanërisht duke marrë parasysh se transparenca e pronarëve përfundimtarë vlerësohet me rrezik të lartë, madje edhe tek mediat tradicionale, sepse kjo çështje nuk mbulohet nga ligjet e medias⁴⁷. Duhet theksuar se vitin e kaluar u hodhën hapat e parë për miratimin e një rregulloreje të re për median, ku ekspertët e punësuar në kuadër të një projekti të financuar nga KE për zbatimin e reformave mediatike në RMV, ndër të tjera dhanë një rekomandim për përfshirjen e mediave dixhitale të informacionit në legjisllacionin e medias⁴⁸.

⁴⁴ Zgjedhjet presidenciale 2019, zgjedhjet e parakohshme parlamentare 2020 dhe zgjedhjet lokale 2021.

⁴⁵ Frosina Dimeska, “KSHZ pret ribalancim e buxhetit rekord zgjedhor për media”, Prizma, 24.07.2024, në dispozicion në: [ДИК чека ребаланс за рекордниот изборен медиумски буџет - Призма \(prizma.mk\)](#) (vizita e fundit më 23.08.2024).

⁴⁶ Raporti i Komisionit Evropian për Sundimin e Ligjit 2024 (2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia), Komisioni Evropian, 24.07.2024, në dispozicion në: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (vizita e fundit më 30.08.2024).

⁴⁷ Igor Micevski dhe Tërpevska, “Monitorimi i pluralizmit mediatik në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut” (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, Qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 30.08.2024).

⁴⁸ Rezime “BE për lirinë e shprehjes”, RESIS, tetor 2023, në dispozicion në: https://www.resis.mk/images/Workshops_Summary_MKD.pdf (vizita e fundit më 30.08.2024).

Për zhvillimin e pluralizmit mediatic dhe forcimin e demokracisë nevojiten media të lira dhe ekonomikisht të pavarura. Por në një treg të vogël mediatic si ai i Maqedonisë, ndikimi politik dhe i biznesit çon në klientelizëm mediatic dhe vetë-censurë⁴⁹. Në këtë drejtim, projekti i BIRN “Monitoruesi i Pronësisë Mediatike” në vitin 2023 zbulon lidhje indirekte midis pronarëve të mediave dhe partive politike⁵⁰.

Për shkak të fragmentimit të madh të tregut mediatic, ekspertët që u angazhuan në projektin e BE-së për zbatimin e reformave mediatic deklarojnë se rregullat aktuale për përqendrimin e pronësisë në sektorin audioviziv janë tepër kufizuese dhe pengojnë konsolidimin dhe zhvillimin e sektorit⁵¹. Në këtë drejtim, ASHMAAV propozon që të lirohet korniza aktuale për përqendrimin e pronësisë, e cila do të kontribuojë në qëndrueshmërinë financiare të mediave si parakusht kryesor për garantimin e pavarësisë së mediave⁵².

Në këtë kuptim, në sektorin e medias së shkruar ka 4 gazeta ditore, 2 gazeta javore dhe së paku 10 revista të tjera periodike⁵³. Ndërsa, sipas të dhënave të ASHMAAV, në Maqedoninë e Veriut në fund të vitit 2023 punonin 103 transmetues, nga të cilët 40 televizione dhe 63 radio⁵⁴ që është shumë kur bëhet fjalë për ndarjen e buxhetit total të reklamave dhe audiencës. Më konkretisht, të dhënat e disponueshme për vitin e kaluar tregojnë se televizionet komerciale kanë realizuar të hyra më të larta, me vlerë të përgjithshme prej 1.272,63 milionë denarë, prej të cilave televizionet tokësore vetëm kanë realizuar 1.106,93 milionë denarë, që paraqet 86,98 për qind të të hyrave të përgjithshme. Në anën tjetër, radiot komerciale kanë realizuar të hyra të përgjithshme prej 185,50 milionë denarë, ndërsa radiot e nivelit shtetëror kanë marrë pjesë me 86,50 milionë denarë, që është 46,63 për qind nga të hyrat e përgjithshme⁵⁵. Kjo tregon se transmetuesit privatë lokalë dhe rajonalë janë financiarisht të paqëndrueshëm dhe të pazhvilluar.

Nga ana tjetër, nuk ka të dhëna të sakta për sektorin e medias online, por për shembull, rreth 250 portale kanë aplikuar për reklama politike me pagesë për zgjedhjet e dyfishta në 2024⁵⁶. Në këtë kontekst, është e rëndësishme të theksohet se numri i mediave online është më i madh, veçanërisht pasi ka media, veçanërisht platforma hulumtuuese, të cilat nuk janë regjistruar në Komisionin Shtetëror të Zgjedhjeve për të marrë fonde shtetërore për reklama politike gjatë periudhës së fushatës së zgjedhjeve parlamentare dhe presidenciale.

Siç u vërejt tashmë, mungesa e rregullores për këto media, veçanërisht për sa i përket transparencës së reklamave partiake-politike gjatë zgjedhjeve, lë hapësirë për ndikim dhe lidhje të madhe politike në sektorin e medias online, megjithëse ka pasur përpjekje për rregullim më të rreptë para zgjedhjeve të vitit 2024 në këtë fushë ata dështuan, sepse ndryshimet në Kodin Zgjedhor të përgatitura nga Ministria e Drejtësisë me grupet e punës nuk u miratuan në Kuvend, gjë që linte hapësirë për regjistrimin e 21 portaleve, pronësia e të cilave nuk mund të verifikohet, 79 pa impresum të publikuar, (që përfaqëson një të tretën e numrit të përgjithshëm) dhe 15 të formuara në 12 muajt e fundit⁵⁷.

⁴⁹ Valentin Pepelugoski, Aleksandar Manasiev, Emilia Janevska, “Të drejtat e gazetarëve, liria e shprehjes dhe pavarësia e medias në Maqedoninë e Veriut - Raport metadata për vitin 2023”, SHGM, 2023, në dispozicion në: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/01/MK-MetaData-Report-121223-web_k.pdf (vizita e fundit më 30.08.2024).

⁵⁰ Monitoruesi i Pronësisë Mediatike (Media Ownership Monitor), BIRN Maqedoni, 2023, në dispozicion në: [Мониторинг на медиумското сопствеништво Северна Македониј | Media Ownership Monitor \(mom-gmr.org\)](https://www.mom-gmr.org/) (vizita e fundit më 09.09.2024).

⁵¹ Rezime “BE për lirinë e shprehjes”, RESIS, tetor 2023, në dispozicion në: https://www.resis.mk/images/Workshops_Summary_MKD.pdf (vizita e fundit më 21.09.2024).

⁵² Intervistë e shkurtër me Zoran Trajčevskin, drejtor i ASHMAAV dhe Zoran Fidanoski, anëtar i Këshillit të ASHMAAV, 18.09.2024

⁵³ “Regjistri i botuesve të mediave të shkruara”, ASHMAAV, Shkurt, 2024, në dispozicion në: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Favmu.mk%2Fwp-content%2Fuploads%2F2024%2F04%2FRegistar-na-IPM.xls&wdOrigin=BROWSELINK> (vizita e fundit më 31.08.2024).

⁵⁴ “Analiza e Tregut të Shërbimeve Mediatike Audio dhe Audiovizuale 2023”, ASHMAAV, Qershor 2024, e disponueshme në: [Анализа на пазарот на аудио-и-аудиовизуелни-медиумски-услуги-за-2023-година.pdf \(avmu.mk\)](https://www.avmu.mk/) (vizita e fundit më 30.08.2024).

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Goce Tërpkovski, Paratë e shtetit për zgjedhje joshën një numër rekord portalesh”, Prizma, mars 2024, në dispozicion në: <https://prizma.mk/drzhavnite-pari-za-izbori-namamija-rekorden-broj-portali/> (vizita e fundit më 31.08.2024).

⁵⁷ Ibid.

Dhe Raporti i Progresit të Vendit 2023 i KE-së për median online vuri në dukje kërcënime në rritje nga dezinformimi, shkelje të të drejtave intelektuale dhe mungesë transparence në lidhje me reklamën politike me pagesë. Më tej në raport thuhet se disa shtëpi mediatike online janë subjekt i ndikimit të figurave politike⁵⁸.

Të shqetësuara për situatën në hapësirën e mediave dixhitale, shoqatat e gazetarëve po kërkojnë ndryshime në rregulloret ligjore që do të mbulonin edhe mediat online, kjo do të nënkuptonte regjistrimin e mediave online sipas disa rregullave në lidhje me karakteristikat teknike, jo rregullimin e përmbajtjes⁵⁹. Në këtë drejtim janë edhe angazhimet e Ministrisë së Transformimit Digjital, përmes së cilës një debat i hapur profesional dhe një proces gjithëpërfshirës do të avokojë gjetjen e një zgjidhjeje ligjore përgjithësisht të pranueshme për rregullimin e mediave online, si për shembull regjistrimin e portaleve të internetit nga një organ i autorizuar, rregulla lidhur me transparencën e pronësisë dhe burimet e financimit, pronësinë e një domeni “mk”, të dhëna të publikuara për redaksinë, por me pavarësi të garantuar editoriale dhe përmbajtjesore⁶⁰.

Nevoja për rregullimin e mediave online është veçanërisht e rëndësishme nga pikëpamja e mbrojtjes së të drejtave të autorit, por edhe për parandalimin e përhapjes së dezinformatave, shpifjeve dhe fyerjeve⁶¹. Aq më tepër që do të kontribuonte në tejkalimin e përplasjes aktuale të Ligjit për Median me Kodin Zgjedhor, për faktin se i pari nuk i njeh portalet e internetit si media, ndërsa i dyti i njeh, që do të thotë se ka një dalje të pakontrolluar të parasë publike, pa asnjë detyrim ligjor në rast procedimi gjyqësor⁶².

Rekomandime

- Është e nevojshme përfshirja e mediave online në legjislacionin mediatik nëpërmjet mundësisë së regjistrimit vullnetar, duke përmbushur kriteret të përcaktuara qartë, si ato të Promedias⁶³.
- Duhet ndryshime në Kodin Zgjedhor në kuptimin e fshirjes së nenit 76-d, që i referohet reklamave politike me pagesë, duke specifikuar dispozitat për mediat online, si dhe vendosjen e detyrimit për pjesëmarrësit në zgjedhje për të raportuar në rrjetet sociale që ata do të përdoret për reklama politike me pagesë. Gjithashtu, duhet të sigurohet transparenca e fondeve që do të shpenzohen për reklama të tilla⁶⁴.
- Është e nevojshme të vazhdohet me reformat në sektorin e mediave, sidomos për shkak të ndikimit të koncentrimit të pronësisë në pluralizmin mediatik dhe pavarësinë editoriale, por gjithashtu me qëllim të reduktimit të rrezikut nga ndikimi i tepruar politik ose biznesor mbi mediat.

⁵⁸ [Raport i Komisionit Evropian për Progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023](#), Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 31.08.2024).

⁵⁹ Teuta Buçi, “Mediat online janë ende në pritje të ndryshimeve ligjore”, Pina.mk, 04.09.2024, në dispozicion në: <https://pina.mk/8300-onlajn-mediumite-ushte-chekaat-za-zakonskite-izmeni/> (vizita e fundit më 21.09.2024).

⁶⁰ Intervistë e shkurtër me një përfaqësues të lartë nga Ministria e Transformimit Digjital, 18.09.2024.

⁶¹ Intervistë e shkurtër me gazetar anonim nga një media online, 17.09.2024.

⁶² Intervistë e shkurtër me Vasko Magleshev, BIRN Maqedoni, 16.09.2024.

⁶³ Rregullat për anëtarësinë – promedia.mk, e disponueshme në: <https://promedia.mk/>

⁶⁴ Valentin Pepelugoski, Aleksandar Manasiev, Emilia Janevska, “Të drejtat e gazetarëve, liria e shprehjes dhe pavarësia e mediave në Maqedoninë e Veriut - Raporti Metadata për vitin 2023”, SHGM, 2023, e disponueshme në: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/01/MK-MetaData-Report-121223-web_k.pdf (vizita e fundit më 05.10.2024).

5. Siguria e gazetarëve dhe punonjësve mediatik

Në raportin e KE-së për progresin e vendit për vitin 2023, vërehet se konteksti i përgjithshëm për lirinë e mediave është i favorshëm dhe lejon raportim kritik mediatik. Me ndryshimet dhe shtesat e Kodit Penal (KP) dhe të Ligjit për Përgjegjësinë Civile për Shpifje dhe Fyerje, të miratuara në shkurt të vitit 2023 dhe në nëntor të vitit 2022, sipas KE-së, po rritet niveli i mbrojtjes ligjore për gazetarët. Por njëkohësisht, shënohet se janë vërejtur një numër i madh sulmesh, kërcënimesh dhe frikësim i caktuar ndaj gazetarëve⁶⁵.

Me ndryshimet në KP, sulmi ndaj gazetarëve dhe punonjësve të medias konsiderohet sulm ndaj një zyrtari, i cili rrit ndjeshëm dënimet dhe rastet vendosen sipas detyrës zyrtare⁶⁶. Ndërsa ndryshimet në Ligjin për Përgjegjësinë Civile për Shpifje dhe Fyerje reduktojnë ndjeshëm dëmin e mundshëm jo-material të imponuar ndaj mediave dhe gazetarëve në proceset gjyqësore për shpifje dhe garantojnë lirinë e shprehjes, dhe kufizimet janë në përputhje me dispozitat e nenit 10 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ)⁶⁷. Ndryshimet ligjore të theksuara rrisin mbrojtjen e gazetarëve në kryerjen e detyrave të tyre profesionale, si dhe dekurajojnë sulmet e mundshme në të ardhmen.

Në kuadër të kësaj, është e rëndësishme të theksohet se në vitet e fundit, me disa përjashtime, paditë për shpifje dhe fyerje nuk kanë ndikuar negativisht në gazetarinë profesionale dhe në këtë kuptim, numri i padive për shpifje të ngritura kundër mediave dhe gazetarëve, pas dekriminalizimit të kësaj vepre në vitin 2012 është ulur ndjeshëm⁶⁸. Krahasuar me vitin 2012, kur janë regjistruar 330 padi, në vitet në vijim numri i këtyre padive është në rënie. Megjithatë, në vitin 2022 shënohet një rritje, pra numri i përgjithshëm i rasteve aktive në të cilat palë është një gazetar apo media rritet në 54, në ndryshim nga viti 2021, kur ky numër ishte 20. Në vitin 2023, numri i padive ka rënë sërish, kur u regjistruan 19⁶⁹.

Në këtë kuptim, si ndryshim pozitiv, në tetor të vitit 2022, Prokuroria Themelore Publike Shkup caktoi prokuror publik për lëndët që kanë të bëjnë me sigurinë e gazetarëve, të cilat janë nën juridiksionin e kësaj prokurorie⁷⁰. Gjithashtu, në fillim të vitit 2023, Ministria e Brendshme caktoi një person kontakti për t'u marrë me çështjet që lidhen me sigurinë e gazetarëve dhe punonjësve të medias, veçanërisht për kërcënimet online⁷¹, dhe në nëntor 2023 janë emëruar tre prokurorë publikë të veçantë për njësitë e apelit të Tetovës, Manastirit dhe Shtipit⁷². Sipas SHGM-së, përmes linjës speciale të krijuar për komunikim me Prokurorinë Publike, gazetarët do të mund të informohen për rrjedhën e procedurave për sulme fizike dhe dhunë. Por kjo shoqatë thekson gjithashtu se ende nuk ka udhëzime të veçanta të miratuara nga MPB-ja dhe Prokuroria Publike për zbulimin dhe ndjekjen efektive të autorëve të sulmeve dhe kërcënimeve ndaj gazetarëve⁷³.

⁶⁵ [Raporti i Komisionit Evropian për progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023](#), Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 02.09.2024).

⁶⁶ "Kaluan ndryshimet e Kodit Penal", 24.mk, 13.02.2023, e disponueshme në: <https://24.mk/details/minaa-izmenite-na-krivichniot-zakonik> (vizita e fundit më 02.09.2024).

⁶⁷ "Liria e mediave në Maqedoninë e Veriut: progres në këmbët e qelqta", Raporti i Misionit për vlerësimin e situatës me lirinë e mediave, SHGM, 2023, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (Vizita e fundit më 02.09.2024)

⁶⁸ Snezhana Tërpevska, "Analizë: Vendimet për shpifje dhe fyerje në rastet gjyqësore me gazetarë", SHGM, 2018, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/analiza-presudi-za-kleveti-i-navredi-n/> (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁶⁹ Milan Spirovski, "Maqedonia e Veriut - Treguesit për shkallën e lirisë së mediave dhe Indeksi për sigurinë e gazetarëve 2023", ZNM, 2024, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁷⁰ Angela Delevska dhe Beba Zhagar, "Raporti në hije mbi kapitullin 23" për periudhën tetor 2022 - shtator 2023, Iniciativa për një Perspektivë Evropiane - Shkup (IPE), dhjetor 2023, në dispozicion në: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/izvestaj-vo-senka-2023.pdf> (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁷¹ "MPB dhe SHGM me protokoll për sigurinë e gazetarëve në internet", Ministria e Punëve të Brendshme, 22.03.2023, në dispozicion në: <https://mvr.gov.mk/vest/25486> (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁷² "Emërohen tre prokurorë të rinj për çështjet që kanë të bëjnë me sigurinë e gazetarëve" Nova Makedonija, 02.11.2023, në dispozicion në: <https://novamakedonija.com.mk/makedonija/imenuvani-trojca-novi-obviniteli-za-predmeti-povrzani-so-bezbednostana-novinarite/> (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁷³ "SHGM: Maqedonia shënon rritje në lirinë e mediave dhe sigurinë e gazetarëve, mbeten për t'u ndjekur proceset gjyqësore", MKD, 24.07.2024, në dispozicion në: [SHGM: Maqedonia shënon rritje në lirinë e mediave dhe sigurinë e gazetarëve, mbetet për t'u ndjekur proceset gjyqësore](https://www.shgm.mk/maqedonia-shenon-rritje-ne-lirine-e-mediave-dhe-sigurine-e-gazetarëve-mbetet-per-tu-ndjekur-proceset-gjyqësore)- MKD.MK (mkd.mk) (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

Në përgjithësi, në vitet e kaluara, sipas të dhënave të SHGM-së, ka pasur rënie të numrit të sulmeve të raportuara ndaj gazetarëve në vend. Që nga fillimi i vitit 2024 janë regjistruar vetëm 2 sulme, ndërsa në vitin 2023 janë regjistruar gjithsej 5 sulme ndaj gazetarëve⁷⁴. Në vitin 2022 ka pasur 7 sulme ndaj gazetarëve dhe punonjësve të medias, ndërsa në vitin 2021 janë regjistruar 5 sulme. Deri tani numrin më të madh të sulmeve e tregojnë statistikat për vitin 2020, kur në regjistrin e SHGM-së u regjistruan 14 sulme ndaj gazetarëve dhe punonjësve të medias⁷⁵.

Është gjithashtu domethënëse të theksohet se vitet e fundit ka pasur një praktikë gjithnjë e më të zakonshme të dënimit publik të sulmeve ndaj gazetarëve nga aktorët politikë në vend, gjë që ndihmon në dekurajimin e sulmeve të mundshme në të ardhmen. Megjithatë, pavarësisht vendosjes së kësaj praktike në vitin 2023, janë regjistruar disa raste kur zyrtarë publikë, politikanë apo liderë të partive politike kanë etiketuar, zhvlerësuar apo nënçmuar publikisht mediat dhe gazetarët në konferenca për shtyp apo në rrjetet sociale⁷⁶.

Në të njëjtën kohë, në Rrjetin për Edukim Mediatik 2024, është regjistruar numër i reduktuar i sulmeve dhe kërcënimeve ndaj gazetarëve, online dhe offline, por megjithatë, duke qenë se ka kërcënime të regjistruara në fushën e sigurisë dixhitale, sipas RREM, rreziku mbetet në nivel mesatar. Problem paraqet fakti që media online është ende e parregulluar, por me një propozim për një ligj të ri për median të hartuar nga ekspertë të angazhuar nga BE-ja, gjuha e urrejtjes në mediat online do të jetë subjekt i veprimit civil⁷⁷ gjë që do të rriste më tej sigurinë e gazetarëve dhe punonjësve të medias.

Shqyrtimi vjetor i ankesave të pranuar në Këshillin për Etikë në Media të Maqedonisë (KEMM) në vitin 2023 tregon një rritje të katërfishtë të gjuhës së urrejtjes në krahasim me vitin paraprak, ku nga 132 ankesa, 110 i referohen mediave online, gjë që tregon faktin se këto media janë shkelësit më të shpeshtë të rregullave të raportimit të përgjegjshëm⁷⁸. Përhapja e dezinformatave dhe gjuhës së urrejtjes paraqet një sfidë të madhe, veçanërisht në hapësirën mediatike online në RMV. Në këtë kuptim, megjithëse Strategjia Kombëtare për ndërtimin e rezistencës dhe trajtimin e kërcënimeve hibride (2021 – 2025)⁷⁹ përfshin masa për të luftuar dezinformimin, sipas KE-së, këto angazhime janë të kufizuara⁸⁰. Rrjeti për Edukim Mediatik 2024 gjithashtu thekson se lufta kundër dezinformimit është pjesërisht efektive, dhe mosndëshkimi i gjuhës së urrejtjes në hapësirën online mbetet një problem serioz⁸¹.

Për t'u përballur me sukses me dezinformimin, edukimi mediatik duhet të përfshihet në arsimin formal fillor dhe të mesëm, si për nxënësit ashtu edhe për mësuesit⁸². Në atë drejtim, Rrjeti i Edukimit Mediatik, i

⁷⁴ Regjistri i sulmeve ndaj gazetarëve, SHGM, i disponueshëm në: <https://znm.org.mk/povreda-na-novinari/> (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁷⁵ "BE kërkon zgjidhjen e kërcënimeve ndaj gazetarëve, zvogëlohet numri i sulmeve", EUROTHINK, 07/08/2024, në dispozicion në: [BE kërkon zgjidhje për kërcënimet ndaj gazetarëve, zvogëlohet numri i sulmeve - Eurothink](https://eurothink.org/en/press-releases/2024/08/07/belgium-demands-resolution-of-threats-to-journalists-reduction-of-attacks/) (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁷⁶ Milan Spirovski, "Maqedonia e Veriut - Treguesit për shkallën e lirisë së mediave dhe Indeksi për sigurinë e gazetarëve 2023", SHGM, 2024, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁷⁷ Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, "Monitorimi i pluralizmit mediatik në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut" (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, Qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁷⁸ Meri Jordanovska, "Portalet ankesa në numra rekorde në Këshillin e Etikës në Media", meta.mk, janar 2024, në dispozicion në: [Portalet ankesa në numra rekorde në Këshillin e Etikës në Media Meta.mk](https://meta.mk/en/news/portals-complaints-record-in-media-ethics-council) (vizita e fundit më 8 shtator 2024).

⁷⁹ "Strategjia Kombëtare për Ndërtimin e Rezistencës dhe Ballafaqimin me Kërcënimet Hibride (2021 – 2025)", Qeveria e RMV, tetor 2021, në dispozicion në: <https://mod.gov.mk/storage/2021/12/Nacionalna-Strategjia-za-gradene-otpornost-i-spravuvane-so-hipridni-zakani-april-2021.pdf> (vizita e fundit më 8 shtator 2024).

⁸⁰ [Raporti i Komisionit Evropian për progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023](https://www.komisioni-evropan.org/en/raport-i-komisionit-evropan-ber-progresin-e-maqedonis-s-s-veriut-ber-vitin-2023), Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 08.09.2024).

⁸¹ Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, "Monitorimi i pluralizmit mediatik në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut" (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, Qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 8 shtator 2024).

⁸² Intervistë e shkurtër me Vasko Magleshev, BIRN Maqedoni, 16.09.2024; Intervistë e shkurtër me gazetar anonim nga një media online, 17.09.2024.

krijuar nga ASHMAAV në vitin 2017, synon të avancojë këtë segment, por për të rritur indeksin e arsimimit mediatic në vend, është e nevojshme që ai të bëhet pjesë e arsimit formal⁸³.

Një nga kërcënimet më të mëdha për lirinë e gazetarisë në vendet e Ballkanit Perëndimor janë paditë strategjike kundër pjesëmarrjes publike apo paditë SLAPP⁸⁴. SHGM ka regjistruar një numër në rritje të padive të tilla kundër gazetarëve në tre vitet e fundit. Në vitin 2021, në Maqedoninë e Veriut janë regjistruar 4 padi SLAPP, ndërsa vitin e ardhshëm janë regjistruar 5 padi të tilla, ndërsa në vitin 2023 janë regjistruar një numër rekord prej 6 padish SLAPP kundër gazetarëve⁸⁵, ndërsa këtë vit u regjistrua një rast por i rëndë i një padie të tillë kundër një media. Meqenëse vendi nuk ka dispozita ligjore për të mbrojtur kundër padive strategjike kundër pjesëmarrjes së publikut, Rrjeti për Edukim Mediatik 2024 vlerëson një rrezik të lartë dhe rekomandon miratimin e tyre⁸⁶. Krahas rregullimit ligjor, konstatohet edhe nevoja e edukimit të gjyqtarëve, veçanërisht atyre që gjykojnë fyerje dhe shpifje, si dhe zgjerimi i kurrikulës për paditë SLAPP në Akademinë për Gjyqtarë dhe Prokurorë Publikë⁸⁷.

Në përgjithësi, mund të vërehet një ndryshim pozitiv për sa i përket efektivitetit të hetimeve në rastet e kërcënimeve dhe sulmeve ndaj gazetarëve, megjithatë, mosndëshkimi është ende një problem i madh, veçanërisht për rastet e së kaluarës⁸⁸. Prandaj, KE thekson në raportin për vitin 2023 se autoritetet duhet të sigurojnë hetime të paanshme, të shpejta dhe efektive për të ndëshkuar autorët⁸⁹.

Rekomandime

➤	Për të forcuar sigurinë e gazetarëve dhe punonjësve të medias, është i nevojshëm zbatimi i ligjeve, që nënkupton zgjidhjen e të gjitha rasteve të kërcënimeve dhe veprimeve të dhunshme ndaj gazetarëve dhe punonjësve të medias dhe dënimin e duhur të autorëve.
➤	Për t'u përballur me sukses me gjuhën e urrejtjes nevojitet një proaktivitet më i madh i Prokurorisë Themelore Publike, si dhe edukim i vazhdueshëm i gjyqtarëve, veçanërisht atyre në Gjykatën Penale. Gjithashtu, është e nevojshme të fillohet një procedurë për miratimin e Ligjit të ri për Media, sipas të cilit gjuha e urrejtjes në mediat online do të jetë objekt i procedurës civile.
➤	Është e nevojshme të rritet edukimi mediatic në shoqëri për të njohur më me sukses dezinformimin.
➤	Është e nevojshme të inicohet një proces për miratimin e dispozitave të veçanta ligjore për mbrojtjen nga paditë strategjike kundër pjesëmarrjes së publikut (paditë SLAPP) në përputhje me Direktivën anti-SLAPP të Parlamentit Evropian ⁹⁰ dhe Rekomandimi i Këshillit të Evropës për Luftimin e Përdorimit të Padive Strategjike kundër Pjesëmarrjes Publike ⁹¹ .

⁸³ Intervistë e shkurtër me Zoran Trajčevski, drejtor i ASHMAAV dhe Zoran Fidanoski, anëtar i Këshillit të ASHMAAV, 18.09.2024.

⁸⁴ Lexoni më shumë se çfarë janë paditë SLAPP në: [Cfarë janë paditë SLAPP kundër gazetarëve/ve, mediave dhe aktivistëve/eve | Balkansmedia](#)

⁸⁵ "BE kërkon zgjidhjen e kërcënimeve ndaj gazetarëve, zvogëlohet numri i sulmeve", EUROTHINK, 07/08/2024, në dispozicion në: [BE kërkon zgjidhjen e kërcënimeve ndaj gazetarëve, zvogëlohet numri i sulmeve – Eurothink](#) (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁸⁶ Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, "Monitorimi i pluralizmit mediatic në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut" (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, Qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁸⁷ Intervistë e shkurtër me Vasko Magleshev, BIRN Maqedoni, 16 shtator 2024.

⁸⁸ Milan Spirovski, "Maqedonia e Veriut - Treguesit për shkallën e lirisë së mediave dhe Indeksi për sigurinë e gazetarëve 2023", SHGM, 2024, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (vizita e fundit më 2 shtator 2024).

⁸⁹ [Raporti i Komisionit Evropian për progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023](#), Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 31.08.2024).

⁹⁰ Directive (EU) 2024/1069 on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings ('Strategic lawsuits against public participation'), Parlamenti Evropian, shkurt 2024, në dispozicion në: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401069 (vizita e fundit më 05.10.2024).

⁹¹ Rekomandimi CM/Rec(2024)2 për Luftimin e Përdorimit të Padive Strategjike kundër Pjesëmarrjes Publike (SLAPP), Këshilli i Evropës, Prill 2024, i disponueshëm në: <https://rm.coe.int/cm-rec-2024-2-slapps-mkd/1680af5b16> (vizita e fundit më 05.10.2024).

6. Kushtet e punës dhe të drejtat e gazetarëve dhe punonjësve të medias

Të drejtat e punës së gazetarëve dhe punonjësve të mediave në Maqedoninë e Veriut rregullohen me legjislacionin vendas që rregullon marrëdhëniet e punës. Gjithashtu, disa çështje që kanë të bëjnë me të drejtat e punës së gazetarëve janë të rregulluara edhe me Ligjin për Media (LM), i cili rregullon në radhë të parë funksionimin e mediave në vend, dhe garanton liritë dhe të drejtat e gazetarëve.

Kur bëhet fjalë për kushtet e punës së gazetarëve dhe punonjësve të medias, në raportin e vitit të kaluar të KE-së për ecurinë e vendit, vihet re se SPGPM-ja evidenton shkelje të ndryshme të të drejtave të punës, veçanërisht në segmentin e kontratave afatshkurtra apo kontratave me kohë të pjesshme, me sigurime shëndetësore dhe sociale të parregulluara dhe pa të drejtë për pushim vjetor. Vihet re edhe problemi i punës jashtë orarit i papaguar dhe turneve të detyrueshme të natës. Në këtë drejtim rekomandohet të përmirësohet dialogu me Qeverinë dhe të bëhen përpjekje shtesë për mbrojtjen e të drejtave profesionale dhe të punës⁹².

Për kushtet e punës dhe të drejtat e gazetarëve dhe punonjësve të medias sipas rezultateve të një sondazhi të kryer në vitin 2023 nga SPGPM dhe Instituti RESIS⁹³ konstatohet se shumica e gazetarëve dhe punonjësve të medias (71%) që janë përfshirë në këtë hulumtim kanë kontratë pune me kohë të pacaktuar, me kohë të plotë. Megjithatë, sipas RREM 2024, ekziston një rrezik i lartë në lidhje me statusin e punës së gazetarëve të pavarur dhe të vetëpunësuar⁹⁴.

Problemi kryesor në media janë pagat e ulëta, stresi në punë dhe mosrespektimi i disa të drejtave elementare të punës që garantohen me Ligjin për Marrëdhëniet e Punës (LMP), si kompensimi për punë jashtë orarit, kompensimi për punë gjatë pushimeve, etj.⁹⁵. Një nga gjetjet më shqetësuese nga hulumtimi i SPGPM-së dhe Institutit RESIS është se rreth gjysma e gazetarëve dhe 70 për qind e punëtorëve mediatikë kanë të ardhura nën pagën mesatare mujore, e cila në periudhën maj-tetor 2023 ishte 37.065,00 denarë⁹⁶. Kjo konfirmon konstatimin e përgjithshëm se gazetaria është një profesion i paguar keq, i cili i bën gazetarët të pambrojtur dhe të ndjeshëm ndaj ndikimeve të ndryshme dhe ka një efekt demotivues në tërheqjen e talenteve të reja në sektorin e medias dhe gazetari.

Kur bëhet fjalë për qëndrueshmërinë e medias, duhet theksuar se sipas RREM 2024 ky tregues vlerësohet si me rrezikshmëri të lartë. Kjo është kryesisht për shkak të tendencave të pafavorshme në të ardhurat e arritura të sektorit të mediave audiovizive në tërësi, gjë që ndikon veçanërisht në qëndrueshmërinë e mediave lokale dhe rajonale. Sigurisht, sfidat ekonomike ndikojnë në numrin e gazetarëve të punësuar dhe pasigurinë e punës, veçanërisht në sektorin online⁹⁷.

⁹² [Raporti i Komisionit Evropian për progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023](#), Komisioni Evropian, 08.11.2023 (vizita e fundit më 31.08.2024).

⁹³ Snezhana Tërpevska "Kushtet e punës në sektorin e medias: Statusi profesional dhe të drejtat e punës së gazetarëve dhe punonjësve të medias", SPGPM, Instituti RESIS, 2024, në dispozicion në: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/04/rabotnite-uslovi-vo-mediumskiot-sektor.pdf> (vizita e fundit më 4 shtator 2024).

⁹⁴ Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, "Monitorimi i pluralizmit mediatik në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut" (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, Qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 4 shtator 2024).

⁹⁵ Snezhana Tërpevska "Kushtet e punës në sektorin e medias: Statusi profesional dhe të drejtat e punës së gazetarëve dhe punonjësve të medias", SPGPM, Instituti RESIS, 2024, në dispozicion në: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/04/rabotnite-uslovi-vo-mediumskiot-sektor.pdf> (vizita e fundit më 4 shtator 2024).

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, "Monitorimi i pluralizmit mediatik në epokën dixhitale - Raport kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut" (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom, Qershor 2024, në dispozicion në: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (vizita e fundit më 4 shtator 2024).

SPGPM ka përgatitur disa analiza dhe propozime për përmirësimin e kornizës ligjore për të drejtat e punës së gazetarëve dhe punonjësve të medias. Gjetjet e analizave të kryera theksojnë se është veçanërisht e rëndësishme të sigurohet mbrojtja dhe garantimi i të drejtave themelore të punës, duke përfshirë të drejtën për organizimin e sindikatës, megjithëse LMP-ja e garanton këtë të drejtë për punëtorët e rregullt, duhen ndryshime në këtë ligj dhe Ligjin për mediat në mënyrë që të mbrohen të gjithë personat e angazhuar në sektorin e medias, përfshirë profesionistët e lirë dhe bashkëpunëtorët e jashtëm. Njëkohësisht duhet të përfshihen edhe gazetarët në mediat online, të cilët nuk njihen në LM aktual, që do të thotë se mbrojtja e parashikuar nga ky ligj në lidhje me disa specifika të profesionit nuk vlen për këta persona. Gjithashtu, LMP nuk njihet specifika të caktuara të marrëdhënies së punës së gazetarëve dhe punonjësve të medias, siç është nevoja për komunikim dhe punë me media të shumta, lidhja e punës etj⁹⁸.

Fakt është se LMP është një ligj i përgjithshëm për rregullimin e marrëdhënieve të punës, kështu që nuk mund të mbulojë nevojat specifike të secilit profesion veç e veç. Megjithatë, për një punë të sigurt dhe dinjitoze të gazetarëve dhe punonjësve të medias, nevojitet rregullim shtesë i mbrojtjes ligjore për t'iu përgjigjur nevojave specifike të profesionit, prandaj duhet pasur parasysh se LMP-ja ofron hapësirë për ta bërë këtë në mënyrë individuale, me kontrata pune, por edhe kolektivisht, duke lidhur kontrata kolektive⁹⁹.

Të drejtat themelore të punës garantohen nga LMP-ja, ndërsa Ligji për Media vetëm thirret në të dhe nuk përfshin të drejta shtesë. Ky rregullim ligjor lë të pambrojtur gazetarët dhe punonjësit e medias të angazhuar për arsye të tjera, si dhe ata në mediat online, të cilat Ligji aktual për Media nuk i njihet¹⁰⁰. Nga kjo del se LM mund të jetë akt juridik përmes të cilit do të forcohen të drejtat e gazetarëve dhe punëtorëve mediatikë¹⁰¹. Aq më tepër, kjo çështje mund të rregullohet me një rregullore apo akt nënlidhës që do të rrisë kriteret dhe standardet minimale në profesion¹⁰².

Gjithashtu, krahas ndryshimit të rregulloreve ligjore ekzistuese për promovimin e të drejtave të gazetarëve, duhet të shfrytëzohet mundësia për të përshtatur të drejtat e gazetarëve dhe punonjësve të medias përmes shfrytëzimit të së drejtës për anëtarësim në sindikata, negociatave kolektive dhe lidhjes së marrëveshjeve kolektive¹⁰³. Deri më tani në RMV nuk ka të nënshkruar një marrëveshje të përgjithshme kolektive për mbrojtjen e të drejtave të gazetarëve në mediat private, gjë që duhet bërë¹⁰⁴. SPGPM, si sindikata e vetme kombëtare që bashkon gazetarët dhe punonjësit e medias në botë, ka nënshkruar marrëveshje kolektive vetëm me Agjencinë Informative Mediatike (AIM)¹⁰⁵.

⁹⁸ Maja Atanasova, "Mbrojtja dhe mundësitë për ushtrimin e të drejtave të punës së gazetarëve dhe punonjësve të medias - Analizë krahasuese", SPGPM, Instituti RESIS, 2024, në dispozicion në: [komparativna_analiza_mkd_lrij_ssnm_resis.pdf](https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/02/mkd-pravna-ramkana-republika-severna-makedonija.pdf) (vizita e fundit më 4 shtator 2024).

⁹⁹ Maja Atanasova, "Të drejtat e punës së gazetarëve dhe punonjësve mediatikë - korniza ligjore e Republikës së Maqedonisë së Veriut", SPGPM, Instituti RESIS, 2024, në dispozicion në: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/02/mkd-pravna-ramkana-republika-severna-makedonija.pdf> (vizita e fundit më 5 shtator 2024).

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Intervistë e shkurtër me Vasko Magleshev, BIRN Maqedoni, 16.09.2024.

¹⁰³ Maja Atanasova, "Mbrojtja dhe mundësitë për realizimin e të drejtave të punëtorëve për gazetarët dhe punonjësit mediatik - Analizë krahasuese," SPGPM, Instituti RESIS, 2024, e disponueshme në: [komparativna_analiza_mkd_lrij_ssnm_resis.pdf](https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/02/mkd-pravna-ramkana-republika-severna-makedonija.pdf) (vizita e fundit më 5 shtator 2024).

¹⁰⁴ Intervistë e shkurtër me Katerina Neshkovën, TV Sitel, 16 shtator 2024.

¹⁰⁵ Milan Spirovski, "Maqedonia e Veriut - Treguesit për shkallën e lirisë së mediave dhe Indeksi për sigurinë e gazetarëve 2023", SHGM, 2024, në dispozicion në: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (vizita e fundit më 5 shtator 2024).

Rekomandime

- Thellimi i bashkëpunimit dhe dialogut me institucionet përkatëse në interes të mbrojtjes dhe avancimit të të drejtave të punëtorëve për gazetarët dhe punonjësit e mediave.
- Ndryshime dhe plotësime të kornizës ligjore me qëllim përfshirjen dhe njohjen e gazetarëve dhe punonjësve mediatik të angazhuar në bazë të marrëveshjeve të tjera, “freelance”, respektivisht gazetarëve të pavarur, si dhe përfshirjen e gazetarëve dhe punëtorëve të mediave që punojnë në mediat online.
- Ndryshime të Ligjit për Mediat që do të detyrojnë mediat të miratojnë rregullore të brendshme për të garantuar të drejtat e punëtorëve për gazetarët dhe punëtorët e mediave.
- Shfrytëzimi i mundësisë për rregullimin e mëtejshëm të të drejtave të gazetarëve dhe punëtorëve të mediave përmes shfrytëzimit të të drejtës për t’u bashkuar në sindikata, negociatave kolektive dhe nënshkrimit të marrëveshjeve kolektive, ku mediat duhet të inkurajohen të nënshkruajnë marrëveshje kolektive me sindikata të besueshme për garantimin e të drejtave të punëtorëve për gazetarët.

VËREJTJE PËRFUNDIMTARE

Raporti i KE tregon se Maqedonia e Veriut ka arritur përparim të caktuar në fushën e të drejtave mediatike, lirisë së shprehjes dhe sigurisë së gazetarëve, por ende ekzistojnë sfida të konsiderueshme që kërkojnë reforma sistematike dhe përmirësime institucionale për të siguruar harmonizim të plotë me standardet e BE-së.

Në sferën e **pavarësisë dhe efikasitetit të Agjencisë për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizuale (ASHMAAV)**, është e nevojshme emërimi i anëtarëve të rinj në Këshillin e ASHMAAV-së për të garantuar siguri dhe stabilitet në funksionimin e tij. Financimi i ASHMAAV mbetet problematik, gjë që mund të ndikojë në pavarësinë e saj dhe aftësinë për të përmbushur kompetencat e zgjeruara.

Sa i përket **pavarësisë financiare dhe institucionale të servisit publik radiodifuziv (RTM)**, është i nevojshëm përmirësimi i mëtutjeshëm i kornizës ligjore në mënyrë që të sigurohet pavarësia e plotë institucionale e servisit publik. Përkundër ndryshimeve ligjore, RTM vazhdimisht po përballlet me sfida financiare që kufizojnë mundësinë e zhvillimit dhe profesionalizimit teknologjik, si dhe forcimin e pavarësisë dhe konkurrencës editoriale.

Rifutja e reklamave të financuara nga shteti mbart rreziqe të konsiderueshme të ndikimit politik në pavarësinë e medias. Për të shmangur këto rreziqe dhe për të mbështetur qëndrueshmërinë e medias, është e nevojshme krijimi i një Fondi për Pluralizmin Mediatik, përmes të cilit do të mundësohet mbështetja e projekteve me interes publik dhe inkurajimi i zhvillimit të gazetarisë etike dhe përmbajtjes cilësore mediatike.

Për sa i përket **transparencës së pronësisë së mediave dhe parandalimit të përqendrimit të medias**, megjithëse legjislati në Maqedoninë e Veriut rregullon çështjet e pronësisë së mediave tradicionale, ai nuk mbulon mediat online, gjë që krijon një vakum të konsiderueshëm në transparencën e pronësisë së mediave, si dhe krijon kushtet për ndikim politik dhe biznesor në media. Prandaj, është e nevojshme krijimi i një regjistri të mediave online, për të rritur transparencën në pronësinë e medias dhe për të siguruar mbrojtje më të fortë ndaj përqendrimit të pushtetit mediatik.

Kur bëhet fjalë për **sigurinë e gazetarëve dhe punonjësve të medias**, edhe pse numri i sulmeve ndaj gazetarëve është ulur, mosndëshkimi i autorëve mbetet problem, përveç kësaj, nevojitet më shumë mbrojtje ligjore për gazetarët, veçanërisht në lidhje me paditë SLAPP dhe gjuhën e urrejtjes në mediat online .

Në pjesën për **kushtet e punës dhe të drejtat e gazetarëve dhe punonjësve të medias**, kur shumë gazetarë punojnë në kushte të pasigurta, me të ardhura të ulëta dhe të drejta të parregulluara, gjë që i bën ata të pambrojtur ndaj ndikimeve të ndryshme, është e nevojshme të avancohen të drejtat e punës duke përmirësuar kornizën ligjore, lidhjen e kontratave kolektive dhe mbrojtjen e sindikatave, veçanërisht për gazetarët e pavarur dhe punonjësit e medias dhe për ata që punojnë në mediat online.

Aneksi i

Raportit për Kapitullin 1 – Vlerat Themelore me Fokus në Sundimin e Ligjit dhe Lirinë e Shprehjes, të Drejtat dhe Liritë e Mediave, si dhe Sigurinë e Gazetarëve dhe Punonjësve Mediatik

Përmbledhje e literaturës së përdorur

Raportet dhe dokumentet ndërkombëtare:

- Raporti i Komisionit Evropian për progresin e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023.
- Raporti i Komisionit Evropian për sundimin e ligjit për vitin 2024.
- AmnestyInternationalReport 2022/23: The state of the world's human rights.
- Reporters Without Borders, 2023 World Press Freedom Index.
- U.S. Department of State, 2023 Country Reports on Human Rights Practices: North Macedonia.
- Këshilli i Europës, Rekomandimi CM/Rec(2024)2 për luftën kundër përdorimit të padive strategjike ndaj pjesëmarrjes publike. (SLAPPs).
- Parlamenti Evropian, Directive (EU) 2024/1069 on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings ('Strategic lawsuits against public participation').

Rregullativa ligjore:

- Ligji për Përgjegjësinë Civile për Shpifje dhe Fyerje, Gazeta Zyrtare e RMV-së nr. 251/2022 nga 22.11.2022.
- Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Shërbimet Mediatike Audio dhe Audiovizuale, Gazeta Zyrtare e RMV-së nr. 154 nga 20.07.2023 dhe Gazeta Zyrtare e RMV-së nr. 55 nga 06.03.2024.
- Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Mediat, Gazeta Zyrtare e RMV-së nr. 55 nga 18.03.2024.
- Ligji për ndryshimet dhe plotësimet e Kodit Penal, Gazeta Zyrtare e RMV-së nr. 36 nga 13.02.2023 dhe Gazeta Zyrtare e RMV-së nr. 188 nga 07.09.2023.
- Kodi Zgjedhor – teksti i pastruar, Gazeta Zyrtare e RMV-së, mars 2024.

Strategji dhe programe:

- Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut, "Strategjia Kombëtare për Ndërtimin e Rezistencës dhe Luftimin e Kërcënimeve Hibride (2021 – 2025)".
- Programi i punës së Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut (2024-2028).
- Plani strategjik i Agjencisë për Shërbimet Mediatike Audio dhe Audiovizuale 2024-2028.

Raporte dhe analiza:

- ASHMAAV "Analiza e tregut të shërbimeve mediatike audio dhe audiovizuale për vitin 2023".
- Angela Delevska dhe Beba Zhagar, "Raporti në hije për Kapitullin 23" për periudhën tetor 2022 - shtator 2023, Instituti për Politikë Evropiane – Shkup (IPE).
- Valentin Pepelugoski, Aleksandar Manasiev, Emilia Janevska, "Të drejtat e gazetarëve, liria e shprehjes dhe pavarësia e mediave në Maqedoninë e Veriut - Raporti Metadata për vitin 2023," SHGM.

- SHGM, “Liria e mediave në Maqedoninë e Veriut: përparim mbi këmbë të qelqta,” Raporti nga Misioni për vlerësimin e gjendjes së lirisë së mediave.
- SHGM, Analizë: “Liria e mediave dhe siguria e gazetarëve në RMV përmes prizmit të zgjidhjeve ligjore ekzistuese – Si të arrihen zgjidhje më të mira?”
- Igor Micevski dhe Snezhana Tërpevska, “Monitorimi i pluralizmit mediatic në epokën digjitale - Raporti kombëtar për Republikën e Maqedonisë së Veriut” (2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia), Centre for Media pluralism and media freedom.
- Maja Atanasova, “Të drejtat e punëtorëve për gazetarët dhe punonjësit mediatic - kuadri ligjor i Republikës së Maqedonisë së Veriut,” SPGPM, Instituti RESIS.
- Maja Atanasova, “Mbrotjtja dhe mundësitë për realizimin e të drejtave të punëtorëve për gazetarët dhe punonjësit mediatic - Analizë krahasuese,” SPGPM.
- Milan Spirovski, “Maqedonia e Veriut - Indikatorët e shkallës së lirisë së mediave dhe Indeksi për sigurinë e gazetarëve 2023,” SHGM.
- Snezhana Tërpevska, “Analizë: Vendime për shpifje dhe fyerje në çështje gjyqësore me gazetarë,” SHGM.
- Snezhana Tërpevska “Kushtet e punës në sektorin e mediave: Statusi profesional dhe të drejtat e punëtorëve për gazetarët dhe punonjësit mediatic,” SPGPM.

Burimet mediatike:

- Bojan Blazhevski, “Mediat dhe raportimi për reformat janë të rëndësishme për afrimin e vendit drejt BE-së,” meta.mk.
- Vasko Magleshev, “Kuvendi i ktheu reklammat shtetërore në mediat private,” Prizma.
- Goce Tërpkovski, “Paratë shtetërore për zgjedhjet tërheqin numër rekord të portaleve,” Prizma.
- EVROTHINK, “BE kërkon zgjidhje për kërcënimet ndaj gazetarëve, numri i sulmeve është ulur”.
- EVROTHINK, “A do të sjellë qeveria e re drejtues të rinj në RTM dhe rregullatorin e mediave?”
- Meri Jordanovska, “Portalet rekorderë në numrin e ankesave tek Këshilli për Etikë në Media,” meta.mk.
- Nova Makedonija, “Janë emëruar tre prokurorë të rinj për çështjet e lidhura me sigurinë e gazetarëve”.
- Teo Blazhevski, “Liria e shprehjes është e rrezikuar nga reklamimi politik i paguar – konstatojnë edhe OSBE edhe BE,” Vistinomer.
- Teuta Buçi, “Mediat online ende po presin për ndryshimet ligjore,” pina.mk.
- Frosina Dimeska, “KSHZ po pret ribalancin e buxhetit mediatic zgjedhor rekord” Prizma.
- Mkd.mk “SHGM: Maqedonia regjistron një rritje në lirinë e mediave dhe sigurinë e gazetarëve, mbetet të ndiqen proceset gjyqësore”.
- 24.mk, “Kaluan ndryshimet në Kodin Penal”.
- 360stepeni.mk, “Reklammat shtetërore po kthehen në mediat private, Kuvendi e hoqi ndalesën”.

Burime të tjera:

- ASHMAAV, “Regjistri i botuesve të mediave të shkruara”
- BIRN Maqedoni, Media Ownership Monitor
- MPB, “MPB dhe SHGM me protokoll për sigurinë e gazetarëve në internet”
- SHGM, Regjistri i sulmeve ndaj gazetarëve
- RESIS, “BE për lirinë e shprehjes”



Cluster 1 Report – Fundamentals

with a focus on the rule of law and freedom of expression,
media rights and freedoms and the safety of journalists and media workers

Davor Pashoski

Skopje, October 2024

Cluster 1 Report – Fundamentals, with a focus on the rule of law and freedom of expression, media rights and freedoms and the safety of journalists and media workers

Author

Davor Pashoski

Publisher

Initiative for a European Perspective (IEP)

Project

Training Academy for journalists and media workers - T-AJM

Translation from Macedonian to English

Olivera Celeska

Printed by

BoroGrafika - Skopje

Circulation

100 copies

Disclaimer

The publication was produced with the financial support of the European Union. Its content is solely the responsibility of the Initiative for a European Perspective (IEP) and the author and does not necessarily reflect the views of the European Union.

CONTENT

Introduction	53
Project context	53
Methodological framework	54
Cluster 1 – Fundamentals	54
1. Independence and efficiency of the Agency for Audio and Audiovisual Media Services (AAVMS)	54
2. Financial and institutional independence of the public broadcasting service	56
3. Re-introduction of state-funded advertising	58
4. Transparency of media ownership and prevention of media concentration	60
5. Safety of journalists and media workers	62
6. Working conditions and rights of journalists and media workers	66
Concluding remarks	69

List of acronyms

AAVMS – Agency for Audio and Audiovisual Media Services

BIRN – Balkan Investigative Reporters Network

EC – European Commission

ECHR – European Convention on Human Rights

EFJ – European Federation of Journalists

EU – European Union

IEP – Initiative for a European perspective

ICS – Institute of Communication Studies

LAAMS – Law on Audio and Audiovisual Media Services

AJM - Association of Journalists of Macedonia

LL – Labour Law

CC – Criminal Code

MIA – Media Information Agency

MIM – Macedonian Institute for Media

MMP – Monitoring of media pluralism

MRT – Macedonian Radio Television

MoI - Ministry of Interior

RESIS – Research Institute on Social Development

SEMM – Council of Media Ethics of Macedonia

SSNM – Independent Trade Union of Journalists and Media Workers

SLAPP – Strategic Lawsuit Against Public Participation

T-AJM – Training – Academy for journalists and media workers

MDC – Media Development Center

RNM – Republic of North Macedonia

INTRODUCTION

The European Commission (EC) Reports for [2022](#) and [2023](#) as well as [the 2024 Rule of Law Report](#), show that the Republic of North Macedonia (RNM) is relatively prepared in the area of freedom of expression. According to the Commission, the country must continue revising its legal framework governing the media and aligning it with the Acquis, and it must move forward with the reforms of the public broadcasting service and deal promptly and efficiently with violence against journalists.

The relevant international reports ([US Department of State](#), [RsF](#), [Amnesty International](#)) and national reports ([2022 National report](#), [2022 Journalists' Safety Index](#), [Media Freedom in North Macedonia: Fragile Progress](#), [Shadow Report for Chapter 23](#)) note improvements in media independence, but also highlight existing challenges such as polarization, lack of pluralism, poor working conditions and the unsustainability of too many media companies as features of the country's general media landscape.

In that context, the purpose of this report is to analyse the progress North Macedonia made in 2024 in the accession process to the European Union (EU) covered in Cluster 1 – Fundamentals, with a focus on the rule of law, freedom of expression, media rights and freedoms and safety of journalists and media workers.

The report covers the period from October 2023 to September 2024, but data before the indicated period are also shown, wherever relevant and needed for content editing and clarification.

Project context

The project “Training - Academy for Journalists and Media Workers - T-AJM” (02.2023 - 01.2026)¹, supported by the EU, and implemented by the Association of Journalists of Macedonia (AJM) and the partner organizations the Initiative for European Perspective (IEP) and The European Federation of Journalists (EFJ), aims to contribute to the improvement of social opportunities that are important for creating a conducive environment for exercising the rights to freedom of expression and media freedom. This also strengthens the safety of journalists, while offering tailored support and capacity building mechanisms for target groups as well as promoting journalism as a driver of the free flow of information for social development.

¹ Summary of the project “Training - Academy for Journalists and Media Workers - T-AJM” (02.2023 - 01.2026), available at: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/05/MK-NEU3_About-the-Project-on-AJM-web-outline-1.pdf

Methodological framework

For the purposes of this report, desk research is initially conducted analysing national and international documents and reports, laws, various expert analyses from civil society organizations as well as media publications on topics related to the rule of law, freedom of expression, media rights and freedoms and the safety of journalists and media workers.

Further on, structured survey questionnaires were conducted through interviews. For this report, 8 interviews were conducted with journalists from various media, representatives of relevant bodies and organizations, as well as with government representatives. Questionnaires were answered live in the form of an interview, and when in-person interviews were not an option, respondents expressed their opinions in writing. In both cases, an information letter containing basic information about the purpose of this activity was delivered to them for inspection. Apart from this, they were given a statement of consent before conducting the interview.

Cluster 1 – Fundamentals

Cluster 1 focuses on the core principles that are key to the accession process of North Macedonia to the EU: democracy, human rights and the rule of law. The rule of law is the basis for protecting freedom of expression and media freedoms, which are essential for building a transparent and accountable society. Furthermore, strengthening the security of journalists and media workers is key to media pluralism and freedom, which directly affects the country's democratic processes.

That is why the main focus of analysis in this report, according to which progress will be monitored and challenges will be noted in the area of the rule of law and freedom of expression, media rights and freedoms and the safety of journalists and media workers, will be several on key segments in this sphere, which are listed in the 2024 Rule of Law Report of the European Commission and in the European Commission's North Macedonia 2023 Report. Alongside these two reports, other relevant documents were analysed in order to provide a detailed overview of all challenges in the field of freedom of expression and media freedom as an important segment of the Macedonian accession process to the EU.

1. Independence and efficiency of the Agency for Audio and Audiovisual Media Services (AAVMS)

The EC Rule of Law Report 2024 indicates that the AAVMS meets its tasks, but its financial and institutional independence needs to be further strengthened². This becomes particularly important after the amendments to the Law on Audio and Audiovisual Media Services (LAAMS) entered into force in July 2023, which brought

² 2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia, European Commission, 24.07.2024, available at: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (last accessed on August 21, 2024).

the national legislation in line with the EU Directive on Audiovisual Media Services, thus giving the regulator expanded powers that refer to the regulation of multimedia contents containing text, audio and video³.

When it comes to the independence and efficiency of the AAVMS, the non-appointment of the new members of the regulator's council⁴ by the RNM Assembly, which has been pending since 2018, leaves room for concern⁵. The reason is the lack of political consensus⁶. Although the situation with appointing new members of the Council is unresolved, the current Council is working independently, transparently and professionally, in accordance with the law. However, solving these situations should be made a priority, because the program of the new Government⁷ does not announce significant legal changes for AAVMS, hence there are no obstacles for the election of new members of the Council⁸. This means that the newly elected Parliament now has this obligation and if there is determination, the Parliament can overcome this unacceptable uncertainty, as the situation with this body was assessed in the report of the international mission to assess the media freedom in the country, organized by AJM⁹.

Although the Agency's funding framework has been improved with the amendments to LAAMS made in July 2023¹⁰, the Government continues to allocate lower amounts for the regulator from the state budget, which poses a risk to its financial and institutional independence. Taking into account that a large part of the financing of this body comes from license fees of broadcasters, in a situation when the funds foreseen from the state budget are not fully paid, there is a possibility that the regulator will be demotivated to defragment the media space in the country¹¹. That is why it is necessary for the Government to pay out the legally provided funds in full, especially taking into account the extended competences, which, in the absence of a long-term and stable financing system, would call into question the regular functioning of this body. Because of this, the AAVMS is of the opinion that the collection of the broadcasting fee is currently the best solution for ensuring the financial independence and stability of the Agency¹².

It is worth pointing out that in 2023, no cases were observed that would indicate that AAVMS is not independent or that it does not act fairly towards the media that it supervises¹³. However, with the amendments to Article 79 of LAAMS, adopted in February 2024, the independence is undermined, that is, the regulator no longer has the authority to decide on the renewal of licenses based on the broadcaster's contribution to

³ [Strategic plan of the Agency for Audio and Audio Visual Media Services 2024-2028](#), AVMS, 2024 (last accessed on 21.08.2024).

⁴ [European Commission - North Macedonia 2023 Report](#), European Commission, 08.11.2023 (last accessed on 21.08.2024).

⁵ As a result of the negotiations between the political parties, at the end of 2018, legal amendments were adopted that changed the method of nominating and electing the members of the AVMS Council, to ensure greater independence of this body from various political and business centers of power, which is a key prerequisite for the independence of all audiovisual media.

⁶ Angela Delevska and Beba Zhagar, "Shadow Report on Chapter 23" for the period October 2022 - September 2023, Initiative for a European Perspective - Skopje (IEP), December 2023, available at: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/izvestaj-vo-senka-2023.pdf> (last accessed on 21.08.2024).

⁷ Work Program of the Government of RNM (2024-2028), June 2024, available at: https://360stepeni.mk/wp-content/uploads/2024/06/Dokument-Predlog-programa-za-rabota-na-Vladata_2_240618_195329_-1-1-1.pdf (last accessed on 20.09.2024).

⁸ Short interview with Vasko Magleshev, BIRN Macedonia, September 16, 2024.

⁹ "Media Freedom in North Macedonia: Fragile Progress", Fact-finding Press Freedom Mission Report, AJM, 2023, available at: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023_11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf (last accessed on 21.08.2024)

¹⁰ Article 105, paragraph 1 of LAAMS stipulates "The funds for financing broadcasting activity, for the operation and development of MRT, the Public Enterprise "Macedonian Broadcasting" and the Agency for Audio and Audiovisual Media Services are provided by the Budget of the Republic of North Macedonia, in the amount of 1 % of collected tax revenues, determined in the last adopted year-end report of the Budget of the Republic of North Macedonia".

¹¹ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, "2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia", Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 21.08.2024).

¹² Short interview with Zoran Trajchevski, Director of AAVMS and Zoran Fidanoski, Member of the Council of AAVMS, 18.09.2024.

¹³ Milan Spirovski, "North Macedonia - Indicators of the Level of Media Freedom and Journalists' Safety Index 2023", Association of Journalists of Macedonia (ZNM), 2024, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (last accessed on 21.08.2024).

the diversity of the program and media pluralism as a whole¹⁴. In that sense, these amendments, as well as the new provisions once again allowing state advertising in the media sector¹⁵ point to the need for full and transparent implementation of media reforms in accordance with EU recommendations.

Recommendations

- New members of the AAVMS Council to be elected as soon as possible.
- In order to ensure stable funding, which is of great importance for the independence and efficiency of the AAVMS, the Agency should receive the full amount of the anticipated funds from the state budget determined by the new funding framework.
- Although with the amendments of July 2023, the Law on Audio and Audiovisual Media Services achieved partial compliance with the EU Directive on Audiovisual Media Services of 2018, the media reforms should continue in line with the EU recommendations.

2. Financial and institutional independence of the public broadcasting service

As noted in the latest EC report¹⁶, the reform of the public broadcasting service is needed to make it more modern and competitive and to strengthen its independence, professional standards and financial sustainability. This same assessment is made in the 2024 Rule of Law Report¹⁷.

The public broadcasting service, in general, is on the upswing in terms of functional independence and professionalism, however, it faces numerous challenges such as continued financial and staffing difficulties and the delay in the appointment of the members of the Public Broadcasting Service Program Council¹⁸. Due to the lack of political consensus, as for the AAVMS Council, the Parliament has postponed the appointment of new members¹⁹.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ For more details see Part 3 “Re-introduction of state-funded advertising” herein.

¹⁶ [Report of the European Commission on the progress of North Macedonia for 2023](#), European Commission, 08.11.2023 (last accessed on 22.08.2024).

¹⁷ 2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia, European Commission, 24.07.2024, available at: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (last accessed on 22.08.2024).

¹⁸ Media Freedom North Macedonia: Fragile Progress”, Fact-Finding Press Media Freedom, AJM, 2023, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (last accessed on 22.08.2024)

¹⁹ 2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia, European Commission, 24.07.2024, available at: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (last accessed on 22.08.2024).

The autonomy of the public broadcasting service is partially guaranteed by LAAMS, through a general provision that guarantees the independence of MRT from the state or from other legal entities and authorities. There is no clear provision in the law stating that newsrooms are independent when creating the program, although it guarantees the independence of editors and journalists²⁰. In addition, according to Article 104, journalists, editors and other employees involved in program production should not be considered public servants, which means that questions about their employment, work and career progress should not be subject to the provisions of the Law on Public Sector Employees²¹. Over the past years, MRT has asked for approval from three ministries, which creates a kind of pressure on the work of journalists and editors and calls into question their editorial independence²². Therefore, in order to achieve full institutional autonomy of MRT, it is necessary to make additional changes in other laws²³ apart from the provisions laid down in LAAMS and the Law on Public Enterprises or to go in the direction and adopt a separate law²⁴.

In order to increase the editorial independence of the public broadcasting service, greater visibility and recognition of the Ethics Commission of MRT is needed. This Commission is in charge of dealing with violations of the Code of Ethics²⁵. The Commission has not received any complaints so far, and the journalistic community points to shortcomings in the Code, especially in the mixing of journalistic ethics with work discipline and with the rights and obligations of journalists arising from labour relations²⁶. At the same time, a need for changes in the internal structure of the public broadcasting service is detected. Although MRT has adopted organizational acts, according to which the newsrooms are formally separated from the management structures, information about that organizational arrangement is difficult to find on MRT's website²⁷.

As far as the public broadcasting service is concerned, the international press freedom fact finding mission organized by AJM additionally noted there is a very small number of correspondents working outside Skopje, who mostly work part-time or with fixed-term contracts, which represents a lack of job security and affects the possibility for recruitment of correspondents. In a relatively small country, with numerous and diverse local communities, providing better coverage from areas outside Skopje would certainly be beneficial for pluralism and better accessibility of MRT on the territory of the country²⁸.

The autonomy of the public broadcasting service depends significantly on stable and independent funding, which is also foreseen by the latest amendments to LAAMS adopted in July 2023²⁹. Although these legal amendments ensure more predictable funding, there are still shortcomings in the application of the new

²⁰ LAAMS, Article 61

²¹ Milan Spirovski, "North Macedonia - Indicators of the Level of Media Freedom and Journalists' Safety Index 2023", AJM, 2024, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (last accessed on 22.08.2024).

²² Short interview with Smilka Janeska-Sarkanjac, President of the MRT Program Council and Vedat Memedalija, Deputy President of the MRT Program Council, 19.09.2024.

²³ Milan Spirovski, "North Macedonia - Indicators of the Level of Media Freedom and Journalists' Safety Index 2023", AJM, 2024, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (last accessed on 22.08.2024).

²⁴ Short interview with Smilka Janeska-Sarkanjac, President of the MRT Program Council and Vedat Memedalija, Deputy President of the MRT Program Council, 19.09.2024.

²⁵ "MRT Code of Ethics for Journalists, Creative Staff and all MRT Employees", MRT, 2017, available at: [Microsoft Word - ?????? ?????? ???.doc \(mrt.com.mk\)](https://mrt.com.mk/???.doc) (last accessed on 09.09.2024).

²⁶ Milan Spirovski, "North Macedonia - Indicators for the degree of media freedom and Journalists' Safety Index 2023", Association of Journalists of Macedonia (AJM), 2024, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (last accessed on 09.09.2024).

²⁷ Ibid.

²⁸ "Media Freedom in North Macedonia: Fragile Progress", Press Freedom Fact-finding Mission Report, AJM, 2023, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (last accessed on 22.08.2024)

²⁹ The funds are allocated as follows: 80% for MRT to cover the costs of creating and broadcasting the programs and for technical-technological development, 15% for PE "Macedonian Broadcasting" for maintenance, use and development of the public broadcasting network and 5% for The Agency for Audio and Audiovisual Media Services.

funding framework, i.e. the Government still does not apply them in full³⁰, meaning that the negative practice of the past is still applied³¹ and it definitely negatively affects MRT's further technological development, professionalization and independence.

Recommendations

- Urgent implementation of a procedure for the election of new members of the MRT Program Council.
- The legislation should be further promoted in order to achieve full institutional autonomy of MRT.
- A law should be adopted that will guarantee the political and financial independence of MRT, as well as the rights of journalists who should not be treated as public administration.
- The autonomy of the public broadcasting service largely depends on stable and independent funding; therefore, it is necessary for the Government to provide sufficient and stable funding, which, in addition to strengthening its independence, will also contribute to its overall modernization and professionalization.

3. Reintroduction of state-funded advertising

The ban on state advertising on private television stations, which was enacted by the SDSM-led government in 2017, was repealed by amendments to the LAAMS in February 2024³² that were passed in a fast-track procedure by the previous Parliament. This is a result of the increased pressure put on the government in 2023 by the leading private broadcasters to lift the ban on state advertising.

According to the amendments to LAAMS, 0.1% of the state budget will be allocated for state advertising, which for 2023 would amount to 2.3 million euros. Of these funds, 40% are intended for national, 40% for cable and satellite, 15% for regional and local television stations, and 5% for radio stations. The state and municipalities will have the obligation to broadcast campaigns³³. Although the law has not yet been implemented, it is evident that national media are in a more privileged position compared to regional and local media, while online media are not covered by this funding model at all.

The Association of Journalists of Macedonia (AJM), the Independent Trade Union of Journalists and Media Workers (SSNM), the Council of Media Ethics of Macedonia (SEMM), the Macedonian Institute for Media (MIM),

³⁰ Will the new government bring new leadership in MRT and the media regulator?, EUROTHINK, 07/09/2024, available at: [Will the new government bring new leadership in MRT and the media regulator? – Eurothink](#) (last accessed on 22.08.2024).

³¹ "Analysis: Media Freedom and Journalists' Safety in RNM through the prism of existing legal solutions - How to reach better solutions?", AJM, 2021, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/06/publikacija-MK-internet-1.pdf> (last accessed on 22.08.2024).

³² Vasko Magleshev, "Parliament reinstates state advertisements to private media", Prizma, 29.02.2024, available at: <https://prizma.mk/sobranieto-gi-vrati-drzhavnite-reklami-vo-privatnite-mediumi/> (last accessed on 23.08.2024)

³³ Ibid.

the Research Institute on Social Development (RESIS), the Institute of Communication Studies (ICS), and the Media Development Centre (CRM) reacted to the amendments to the LAAMS, opposing the lifting of the ban on state advertisements on the grounds arguing that these changes would mean political-party influence and dependency on the media³⁴.

The amendments to the LAAMS were also noted in the latest EC Country Report, where it is indicated that a more thorough reform of the media regulation is needed to support media sustainability³⁵. This is actually in line with the recommendations given by the experts who were engaged in the EU-supported project to implement media reforms in the country³⁶, where the re-introduction of state advertising has been negatively evaluated and it has been emphasized that it is not in accordance with the relevant legislation of EU and in that sense, the establishment of a fund for media pluralism is proposed³⁷. AJM takes on a similar stand, also proposing the establishment of a fund to support projects of public interest, which will refer to investigative and analytical journalism, documentary, educational and educational content³⁸. However, if this type of support model is to be used, it is necessary to make it based on objective and clear criteria that will guarantee complete independence.

Also, media associations constantly express their concern about the legal provisions that allow political parties to use state funding for media advertising, due to the lack of transparency of party-political advertising, especially in online media³⁹. At the same time, this model of political advertising puts the leading parliamentary parties at a significant advantage, while making it impossible for smaller parties and independent candidates to run media campaigns, which is contrary to the commitments of ODIHR and international good practice⁴⁰. Hence the recommendation in MLN 2024 to ban political-party advertising during election campaigns in the audiovisual media sector⁴¹. The AAVMS and the journalists who were interviewed for the purposes of this report share this view⁴².

This model of political advertising⁴³ being paid for from the state budget has been established since the presidential elections in 2019 and an analysis made by the Balkan Investigative Reporters Network (BIRN) shows that for the previous three election cycles, the media were paid a total of 12 million euros from the

³⁴ "State advertisements return to private media, the Parliament lifted the ban", 360stepeni.mk, 29.02.2024, available at: <https://360stepeni.mk/drzavnite-reklami-se-vrakaat-vo-privatnite-mediumi-sobranieto-ja-ukina-zabranata/> (last accessed on 23.08.2024)

³⁵ [European Commission - North Macedonia 2023 Report](#), European Commission, 08.11.2023 (last accessed on 23.08.2024).

³⁶ Bojan Blazhevski, "The media and reporting on the reforms are key in the country's accession to the EU", meta.mk, 12.10.2023, available at: [The media and reporting on the reforms are key in the country's accession to the EU | Meta.mk](https://meta.mk/news/12102023-the-media-and-reporting-on-the-reforms-are-key-in-the-country-s-accession-to-the-eu/) (last accessed on 23.08.2024).

³⁷ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, "2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia", Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 23.08.2024).

³⁸ "Media Freedom in North Macedonia: Fragile Progress", Press Freedom Fact-finding Mission Report, AJM, 2023, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (last accessed on 23.08.2024)

³⁹ [European Commission - North Macedonia 2023 Report](#), European Commission, 08.11.2023 (last accessed on 23.08.2024).

⁴⁰ Teo Blazhevski, "Freedom of expression threatened by paid political advertising - both the OSCE and the EU state", Vistinomer, 2021, available at: <https://vistinomer.mk/slodata-na-izrazuvanje-e-zagrozena-od-platenoto-politichko-reklamiranje-konstatiraat-i-obse-i-eu/> (last accessed on 09.09.2024).

⁴¹ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, "2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia", Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 23.08.2024).

⁴² Short interview with Zoran Trajchevski, Director of AAVMS and Zoran Fidanovski, Member of the Council of AAVMS, 18.09.2024; Short interview with Vasko Magleshev, BIRN Macedonia, 16.09.2024; Short interview with Katerina Neshkova, Sitel TV, September 16, 2024; Short interview with an anonymous journalist from an online media, 17.09.2024.

⁴³ For more details see Part 4 "Transparency of media ownership and prevention of media concentration", herein.

state budget⁴⁴. According to the same analysis, a record 10.6 million euros are expected to be spent on the presidential and parliamentary elections in 2024⁴⁵.

Recommendations



The reinstatement of state advertising in the private media sector carries a risk of undermining the independence of the media and disrupting the media market. Therefore, it is necessary to find more sustainable solutions to support the media, i.e., it is necessary to establish a Media Pluralism Fund through which projects of public interest will be supported in a transparent and fair manner and the development of ethical journalism and quality media content will be encouraged.



Due to the lack of transparency of political-party advertising, objective and clear rules for paid political advertising should be established.

4. Transparency of media ownership and prevention of media concentration

Although issues related to media ownership, illegal media concentration and transparency of media ownership are generally regulated by LAAMS and the Media Law, they remain a challenge because obligations to publish data on ownership and funding sources only apply to print and broadcast media, while digital news media are only subject to self-regulation⁴⁶. According to MLN 2024, the estimated risk for the indicator “Transparency of Ownership” is rated as a medium-level risk, precisely because of the unregulated online media space, but overall, the area of market plurality is rated as a high risk, especially considering that the transparency of beneficial owners is assessed as posing a high risk, even for traditional media, because this issue is not covered by media laws⁴⁷. It should be noted that last year, the first steps were taken to adopt new legislation for the media, and the experts who were hired by a project funded by the EC to implement media reforms in the RNM, among other things, made a recommendation to include digital news media in the media legislation⁴⁸.

⁴⁴ Presidential elections 2019, parliamentary snap elections 2020 and local elections 2021.

⁴⁵ Frosina Dimeska, “SEC is waiting for a rebalance for the record election media budget”, Prizma, 24.07.2024, available at: [SEC is waiting for a rebalance for the record election media budget - Prizma \(prizma.mk\)](https://prizma.mk) (last accessed on 23.08.2024).

⁴⁶ 2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in North Macedonia, European Commission, 24.07.2024, available at: https://commission.europa.eu/document/download/e7197a43-7f00-4eac-b02d-818ac71345f0_en?filename=61_1_58090_coun_chap_northmacedonia_nm.pdf (last accessed 30.08.2024).

⁴⁷ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, “2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia”, Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 30.08.2024).

⁴⁸ Summary “EU on Freedom of Expression”, RESIS, October 2023, available at: https://www.resis.mk/images/Workshops_Summary_MKD.pdf (last accessed on 30.08.2024).

For the development of media pluralism and the strengthening of democracy, free and economically independent media are needed. But in a small media market like the Macedonian one, political and business influence lead to media clientelism and self-censorship⁴⁹. In that direction, BIRN's "Media Ownership Monitor" project in 2023 revealed indirect connections between media owners and political parties⁵⁰.

Due to the huge fragmentation of the media market, the experts who were engaged in the EU project for the implementation of media reforms state that the current rules for the concentration of ownership in the audiovisual sector are too restrictive and hinder the consolidation and development of the sector⁵¹. In that direction, the AAVMS proposes that the current framework for concentration of ownership be loosened, which will contribute to the financial sustainability of the media as the main prerequisite for guaranteeing the independence of the media⁵².

In that sense, in the print media sector there are 4 daily newspapers, 2 weekly newspapers and at least 10 other periodicals⁵³. According to the data of the AAVMS, in North Macedonia at the end of 2023, 103 broadcasters were operational, of which 40 were television stations and 63 radio stations⁵⁴, which is too high a number when it comes to the division of the total advertising budget and the audience. More specifically, the available data for last year show that commercial television stations generated the highest revenues, with a total amount of 1,272.63 million denars, of which terrestrial television stations independently generated 1,106.93 million denars, which represents 86.98 percent of the total revenue. On the other hand, the commercial radio stations achieved total revenues of 185.50 million denars – the share of radio stations with national coverage participated was 86.50 million denars, which is 46.63 percent of the total revenues⁵⁵. This indicates that local and regional private broadcasters are financially unsustainable and underdeveloped.

On the other hand, there is no precise data for the online media sector, but for example, about 250 web sites have applied for paid political advertising for the double elections in 2024⁵⁶. In this context, it is important to point out that the number of online media is higher, especially since there are media outlets, especially investigative platforms, that have not registered with the State Election Commission to receive state funds for political advertising during the presidential and parliamentary election campaigns.

As already noted, the lack of regulation for these media, especially regarding the transparency of political-party advertising during elections leaves room for significant political influence and connection in the online media sector. Although before the elections in 2024 there were attempts for stricter regulation in this field, they failed, because the amendments to the Electoral Code prepared by the Ministry of Justice with working groups were not adopted by the Parliament. This left room 21 portals whose ownership cannot be verified, 79 without a published imprint (representing one third of the total number) and that were 15 established in the last 12 months to register for the elections⁵⁷.

⁴⁹ Valentin Pepeljugoski, Aleksandar Manasiev, Emilija Janevska, "Journalists' rights, freedom of expression and media independence in North Macedonia - Metadata report for 2023", AJM, 2023, available at: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/01/MK-MetaData-Report-121223-web_k.pdf (last accessed on 30.08.2024).

⁵⁰ Media Ownership Monitor, BIRN Macedonia, 2023, available at: [Media Ownership Monitor North Macedonia | Media Ownership Monitor \(mom-gmr.org\)](https://mom-gmr.org/) (last accessed on 09/09/2024).

⁵¹ Summary "EU on freedom of expression", RESIS, October 2023, available at: https://www.resis.mk/images/Workshops_Summary_MKD.pdf (last accessed on 21.09.2024).

⁵² Short interview with Zoran Trajchevski, Director of AAVMS and Zoran Fidanoski, Member of the Council of AAVMS, 18.09.2024

⁵³ "Register of Print Media Publishers", AAVMS, February, 2024, available at: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Favmu.mk%2Fwp-content%2Fuploads%2F2024%2F04%2FRegistar-na-IPM.xls&wdOrigin=BROWSELINK> (last accessed on 31.08.2024).

⁵⁴ "Audio and Audiovisual Media Services Market Analysis for 2023", AAVMS, June 2024, available at: [Audio-and-Audiovisual-Media-Services-Market-Analysis-for-2023.pdf \(avmu.mk\)](https://www.aavms.mk/wp-content/uploads/2024/06/Audio-and-Audiovisual-Media-Services-Market-Analysis-for-2023.pdf) (last accessed on 30.08.2024).

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Goce Trpkovski, State money for elections enticed a record number of websites", Prizma, March 2024, available at: <https://prizma.mk/drzavnite-pari-za-izbori-namamija-rekroden-broj-portali/> (last accessed on 31.08.2024).

⁵⁷ Ibid.

The EC 2023 Country Report in relation to online media also notes the growing threats of disinformation, infringement of intellectual rights and lack of transparency regarding paid political advertising. The report further states that certain online media outlets are subject to influence by political figures⁵⁸.

Concerned about the situation in the space of digital media, journalistic associations are looking for amendments to the legal regulations that would also cover online media. This would imply registration of online media according to certain rules regarding technical characteristics, not content regulation⁵⁹. The efforts of the Ministry of Digital Transformation follow that standpoint, advocating through an open professional debate and an inclusive process to find a generally acceptable legal solution for the regulation of online media in terms of registration of web portals by an authorized body, established rules for transparency of ownership and sources of financing, possession of an MK domain, publicly published data for the editorial office, but with guaranteed editorial and content independence⁶⁰.

The need for regulation of online media is particularly important from the aspect of copyright protection, but also due to the prevention of the spread of misinformation, slander and insults⁶¹. All the more because it would contribute to overcoming the current conflict between the Law on Media and the Electoral Code, due to the fact that the former does not recognize web portals as media, while the latter does, which means that there is an uncontrolled outflow of public money, without any legal liability in case of court proceedings⁶².

Recommendations

- Online media should be included in the media legislation through the possibility of voluntary registration, by fulfilling clearly defined criteria, such as those of Promedia⁶³.
- Amendments to the Electoral Code are needed in terms of deleting Article 76-e, which refers to paid political advertising, specifying the provisions for online media, as well as introducing an obligation for election participants to report the social media platforms they will use for paid political advertising. In addition, transparency should be ensured about the funds that will be spent on such advertising⁶⁴.
- The reforms in the media sector should continue, especially due to the impact of ownership concentration on media pluralism and editorial independence, but also with the aim of reducing the risk of excessive political or business influence on the media.

⁵⁸ [European Commission North Macedonia 2023 Report](#), European Commission, 08.11.2023 (last accessed on 31.08.2024).

⁵⁹ Teuta Buchi, "Online media are still waiting for legal amendments", pina.mk, 09.04.2024, available at: <https://pina.mk/8300-onlajn-mediumite-ushte-chekaat-za-zakonskite-izmeni/> (last accessed on 21.09.2024).

⁶⁰ Short interview with a senior representative from the Ministry of Digital Transformation, September 18, 2024.

⁶¹ Short interview with an anonymous journalist from an online media, 17.09.2024.

⁶² Short interview with Vasko Magleshev, BIRN Macedonia, September 16, 2024.

⁶³ Rules for members – promedia.mk, available at: <https://promedia.mk/>

⁶⁴ Valentin Pepeljugoski, Aleksandar Manasiev, Emilija Janevska, "Journalists' rights, freedom of expression and media independence in North Macedonia - Metadata report for 2023", AJM, 2023, available at: https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/01/MK-MetaData-Report-121223-web_k.pdf (last accessed on 05.10.2024).

5. The safety of journalists and media workers

EC's 2023 Country Report notes that the general context for media freedom is favourable and enables critical media reporting. With the amendments to the Criminal Code (CC) and the Law on Civil Liability for Insult and Defamation, adopted in February 2023, and in November 2022, respectively, according to the EC, the level of legal protection of journalists has increased. At the same time, however, it is noted that a large number of attacks, threats and cases of intimidation of journalists have been observed⁶⁵.

With the amendments to the CC, an attack on journalists and media workers is considered an attack on an official, which significantly increases the penalties, and the cases are handled *ex officio*⁶⁶. While the amendments to the Law on Civil Liability for Defamation and Insult significantly reduce the potential non-material damage imposed on the media and journalists in defamation lawsuits and guarantee freedom of expression, and the restrictions are in accordance with the provisions of Article 10 of the European Convention on Human Rights (ECHR)⁶⁷. The indicated legal amendments increase the protection of journalists in the performance of their professional duties, as well as discourage possible future attacks. At the same time, the pressures that the representatives of the power centres can exert on the media or journalists are reduced.

In this context, it is important to point out that in the last few years, with some exceptions, lawsuits for defamation and insult have not caused a negative effect on professional journalism and in that sense the number of lawsuits for defamation filed against media and journalists, after the decriminalization of this work in 2012 has significantly gone down⁶⁸. Compared to 2012, when 330 lawsuits were registered, in the following years the number of these lawsuits decreased. However, in 2022, an increase was seen, so the total number of active cases in which a party is a journalist or media outlet went up to 54, in contrast to 2021, when this number was 20. In 2023, the number of lawsuits decreased again, with 19 lawsuits⁶⁹.

In this sense, a positive change was made in October 2022, when the Basic Public Prosecutor's Office Skopje appointed a public prosecutor for cases related to the safety of journalists, which are under the jurisdiction of this prosecutor's office⁷⁰. In addition, at the beginning of 2023, the Ministry of Interior appointed a contact person for dealing with cases related to the safety of journalists and media workers, especially for online threats⁷¹, and in November 2023, three separate public prosecutors were appointed for the Tetovo, Bitola and Shtip appellate regions⁷². According to AJM, journalists will be able to get information through the established special line for communication with the Public Prosecutor's Office, about the course of procedures for physical attacks and violence. Nonetheless, AJM also pointed out that there are still no special instructions adopted by the Ministry of Interior and the Public Prosecutor's Office for effective detection and prosecution of perpetrators of attacks and threats against journalists⁷³.

⁶⁵ [European Commission on the progress North Macedonia 2023 Report](#), European Commission, 08.11.2023 (last accessed on 02.09.2024).

⁶⁶ "Amendments to the Criminal Code have been adopted", 24.mk, 13.02.2023, available at: <https://24.mk/details/minaa-izmenite-na-krivichniot-zakonik> (last accessed on 02.09.2024)

⁶⁷ "Media Freedom in North Macedonia: Fragile Progress", Press Freedom Fact-finding Mission Report, AJM, 2023, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2023/11/%D0%9C%D0%9A-Fact-Finding-PFM-Report-251023-web-final.pdf> (last accessed on 02.09.2024)

⁶⁸ Snezhana Trpevska, "Analysis: Verdicts for defamation and insults in court cases with journalists", AJM, 2018, available at: <https://znm.org.mk/analiza-presudi-za-kleveti-i-navredi-n/> (last accessed on September 2, 2024).

⁶⁹ Milan Spirovski, "North Macedonia - Indicators of the Level of Media Freedom and Journalists' Safety Index 2023", AJM, 2024, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (last accessed on September 2, 2024).

⁷⁰ Angela Delevska and Beba Zhagar, "Chapter 23 Shadow Report" for the period October 2022 - September 2023, Initiative for a European Perspective - Skopje (IEP), December 2023, available at: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/izvestaj-vo-senka-2023.pdf> (last accessed on September 2, 2024).

⁷¹ "Mol and AJM issue a Protocol for online safety of journalists", Ministry of Interior, 22.03.2023, available at: <https://mvr.gov.mk/vest/25486> (last accessed on 02.09.2024).

⁷² "Three new prosecutors appointed for cases related to the safety of journalists" Nova Makedonija, 02.11.2023, available at: <https://novamakedonija.com.mk/makedonija/imenuvani-trojca-novi-obviniteli-za-predmeti-povrzani-so-bezbednosta-na-novinarite/> (last accessed on 02.09.2024).

⁷³ "AJM: Macedonia marks a leap in media freedom and safety of journalists, it remains to be seen how the court trials will be finalized", MKD, 24.07.2024, available at: [AJM: Macedonia marks a leap in media freedom and journalists' safety, it remains to be seen how the court trials will be finalized - MKD.MK \(mkd.mk\)](https://ajm.mk/macedonia-marks-a-leap-in-media-freedom-and-journalists-safety-it-remains-to-be-seen-how-the-court-trials-will-be-finalized-mkd.mk) (last accessed on September 2, 2024).

In general, in the past years, according to AJM's data, there has been a decrease in the number of reported attacks on journalists in the country. Since the beginning of 2024, only 2 attacks have been registered, while in 2023, a total of 5 attacks on journalists have been registered⁷⁴. In 2022, there were 7 attacks on journalists and media workers, while in 2021 there were 5 registered attacks. The statistics for 2020 show by far the largest number of attacks, with as many as 14 attacks on journalists and media workers recorded in the AJM register⁷⁵.

It is also important to note that in recent years there has been an increasingly common practice of public condemnation of attacks on journalists by political actors in the country, which helps to discourage future possible attacks. However, despite the establishment of this practice in 2023, several cases were recorded in which public officials, politicians or leaders of political parties publicly labelled, devalued or belittled media and journalists at press conferences or on social media⁷⁶.

At the same time, MLN 2024 also recorded a reduced number of attacks and threats against journalists, both online and offline, yet, since there are recorded threats in the domain of digital safety, according to MLN, the risk remains in the medium range. It is problematic that online media are still unregulated, but with the proposal for a new Media Law drawn up by experts hired by the EU, hate speech in online media is envisaged to be subject to civil action⁷⁷ which would further increase the safety of journalists and media workers.

The annual review of complaints that the Council of Media Ethics of Macedonia (SEMM) received in 2023 shows a fourfold increase in hate speech compared to the previous year, where out of 132 complaints, 110 refer to online media, which indicates the fact that these media are the most frequent violators of the rules for responsible reporting⁷⁸. The spread of misinformation and hate speech is a big challenge, especially in online media in RNM. In that sense, although the National Strategy for Building Resilience and Dealing with Hybrid Threats (2021-2025)⁷⁹ includes measures to combat disinformation, according to the EC, these commitments are limited⁸⁰. MLN 2024 also states that the fight against disinformation is partially effective, and the impunity of online hate speech remains a serious problem⁸¹.

To successfully deal with disinformation, it is necessary to include media literacy in formal primary and secondary education, both for students and teachers⁸². To that end, the Media Literacy Network, established by AAVMS in 2017, aims to advance this segment, but in order to increase the media literacy index in the country, media literacy must become part of formal education⁸³.

⁷⁴ Register of attacks on journalists, AJM, available at: <https://znm.org.mk/povreda-na-novinari/> (last accessed on 02.09.2024).

⁷⁵ "EU seeks resolution of threats against journalists, number of attacks reduced", EUROTHINK, 07/08/2024, available at: [EU seeks resolution of threats against journalists, number of attacks reduced - Eurothink](https://eurothink.org/en/eu-seeks-resolution-of-threats-against-journalists-number-of-attacks-reduced) (last accessed on 09/02/2024).

⁷⁶ Milan Spirovski, "North Macedonia - Indicators of the Level of Media Freedom and Journalists' Safety Index 2023", AJM, 2024, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (last accessed on September 2, 2024).

⁷⁷ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, "2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia", Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 02.09.2024).

⁷⁸ Meri Jordanovska, "The portals record the number of complaints to the Media Ethics Council", meta.mk, January 2024, available at: [The portals record the number of complaints to the Media Ethics Council | Meta.mk](https://meta.mk/en/news/the-portals-record-the-number-of-complaints-to-the-media-ethics-council) (last accessed on September 8, 2024).

⁷⁹ "The National Strategy for Building Resilience and Dealing with Hybrid Threats (2021 – 2025)", RNM Government, October 2021, available at: <https://mod.gov.mk/storage/2021/12/Nacionalna-Strategija-za-gradene-otpornost-i-spravuvane-so-hipridni-zakani-april-2021.pdf> (last accessed on 08.09.2024).

⁸⁰ [European Commission North Macedonia 2023 Report](https://ec.europa.eu/press/en/european-commission-north-macedonia-2023-report), European Commission, 08.11.2023 (last accessed on 08.09.2024).

⁸¹ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, "2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia", Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 09/08/2024).

⁸² Short interview with Vasko Magleshev, BIRN Macedonia, 16.09.2024; Short interview with an anonymous journalist from an online media, 17.09.2024.

⁸³ Short interview with Zoran Trajchevski, Director of AAVMS and Zoran Fidanovski, Member of the Council of AAVMS, 18.09.2024.

One of the biggest threats to the freedom of journalism in the countries of the Western Balkans are the strategic lawsuits against public participation (SLAPPs)⁸⁴. AJM recorded an increasing number of SLAPPs against journalists in the last three years. In 2021, 4 SLAPPs were registered in North Macedonia, and the following year, 5 such lawsuits were registered, while in 2023, a record number of 6 SLAPPs against journalists was registered⁸⁵. This year there was one SLAPP against a media outlet, but the case was a serious one. Since the country has no legal provisions for protection against strategic lawsuits against public participation, MLN 2024 estimates that this poses a high risk and recommends the adoption of such provisions⁸⁶. In addition to the legal regulation, there is also a need for the education of judges, especially those who judge insult and defamation, as well as the expansion of the curriculum for SLAPPs in the Academy for Judges and Public Prosecutors⁸⁷.

In general, a positive change can be observed regarding the effectiveness of investigations in cases of threats and attacks against journalists. However, impunity is still a big problem, especially for cases from the past⁸⁸. Therefore, the EC states in the 2023 report that the authorities need to ensure impartial, speedy and effective investigations in bringing perpetrators to justice⁸⁹.

Recommendations

➤	In order to strengthen the safety of journalists and media workers, effective implementation of the laws is necessary, which implies the resolution of all cases of threats and violence against journalists and media workers and the appropriate punishment of the perpetrators.
➤	In order to successfully deal with hate speech, greater proactivity of the Basic Public Prosecutor's Office is needed, as well as continuous education of judges, especially those in the Criminal Court. In addition, it is necessary to start a procedure for adopting a new Media Law, according to which hate speech in online media will be subject to civil proceedings.
➤	It is necessary to raise the level of media literacy in society in order to more successfully recognize disinformation.
➤	It is necessary to initiate a process for the adoption of special legal provisions for protection against strategic lawsuits against public participation (SLAPPs) in accordance with the Anti-SLAPP Directive of the European Parliament ⁹⁰ and the Recommendation of the Council of Europe on combating the use of SLAPPs ⁹¹ .

⁸⁴ Read more about SLAPPs: What are SLAPPs against journalists, media and activists | Balkansmedia

⁸⁵ "EU seeks resolution of threats against journalists, number of attacks reduced", EUROTHINK, 07/08/2024, available at: [EU seeks resolution of threats against journalists, number of attacks reduced - Eurothink](#) (last accessed on 09/02/2024).

⁸⁶ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, "2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia", Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 02.09.2024).

⁸⁷ Short interview with Vasko Magleshev, BIRN Macedonia, September 16, 2024.

⁸⁸ Milan Spirovski, "North Macedonia - Indicators of the Level of Media Freedom and Journalists' Safety Index 2023", AJM, 2024, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (last accessed on September 2, 2024).

⁸⁹ [European Commission North Macedonia 2023 Report](#), European Commission, 08.11.2023 (last accessed on 31.08.2024).

⁹⁰ Directive (EU) 2024/1069 on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings ('Strategic lawsuits against public participation'), European Parliament, February 2024, available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401069 (last accessed on 05.10.2024).

⁹¹ Recommendation CM/Rec(2024)2 on Countering the Use of Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs), Council of Europe, April 2024, available at: <https://rm.coe.int/cm-rec-2024-2-slapps-mkd/1680af5b16> (last accessed on 05.10.2024).

6. Working conditions and rights of journalists and media workers

The labour rights of journalists and media workers in North Macedonia are regulated by the national legislation governing labour relations. Additionally, certain issues related to the labour rights of journalists are also regulated by the Media Law (ML), which primarily regulates the functioning of the media in the country, and guarantees the freedoms and rights of journalists.

When it comes to the working conditions of journalists and media workers, in last year's EC Country Report, it was noted that SSNM records various violations of labour rights, especially in the segment of short-term contracts or part-time contracts that are basically without regulated health and social insurance and no right to annual leave. The problem of unpaid overtime and mandatory night shifts is also noted. In consideration of the above, it is recommended to improve the dialogue with the Government and make additional efforts to protect professional and labour rights⁹².

Regarding the working conditions and rights of journalists and media workers, a survey conducted in 2023 by SSNM and the RESIS Institute⁹³ shows that the majority of journalists and media workers (71%) who were included in this survey have a contract for employment for an indefinite period, full-time. However, according to MLN 2024, a high risk can be observed in relation to the working status of freelance and self-employed journalists⁹⁴.

The main problems in the media are low salaries, work stress and non-compliance with some of the basic labour rights that are guaranteed by the Labour Law (LL), such as overtime pay, holiday pay, etc.⁹⁵. One of the most worrying findings from the research of SSNM and the RESIS Institute is that about half of journalists and 70 percent of media workers have incomes below the average monthly salary, which in the period May-October 2023 was MKD 37,065.00⁹⁶. This confirms the general finding that journalism is a poorly paid profession, which makes journalists vulnerable and susceptible to various influences, and has a demotivating effect on attracting new talents to the media sector and journalism.

When it comes to the sustainability of the media, it must be emphasized that according to MLN 2024 this indicator is assessed as high risk. This is primarily due to the unfavourable trends in the achieved revenues of the audiovisual media sector as a whole, which affects especially the sustainability of local and regional media. Of course, economic challenges affect the number of employed journalists and job insecurity, especially in the online sector⁹⁷.

⁹² Ibid.

⁹³ Snezhana Trpevska "Working conditions in the media sector: Professional status and labor rights of journalists and media workers", SSNM, RESIS Institute, 2024, available at: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/04/rabotnite-uslovi-vo-mediumskiot-sektor.pdf> (last accessed on 04.09.2024).

⁹⁴ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, "2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia", Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 09/04/2024).

⁹⁵ Snezhana Trpevska "Working conditions in the media sector: Professional status and labor rights of journalists and media workers", SSNM, RESIS Institute, 2024, available at: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/04/rabotnite-uslovi-vo-mediumskiot-sektor.pdf> (last accessed on 04.09.2024).

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Igor Micevski and Snezhana Trpevska, "2024 Media Pluralism Monitor, country report for North Macedonia", Center for Media pluralism and media freedom, June 2024, available at: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/77022/North_Macedonia_MK_mpm_2024_cmpf.pdf?sequence=2&isAllowed=y (last accessed on 09/04/2024).

SSNM has prepared several analyses and proposals for improving the legal framework for the labour rights of journalists and media workers. In the findings of the conducted analyses, it is emphasized that it is particularly important to ensure the protection and guarantee of basic labour rights, including the right to unionize. Although the Labour Law guarantees this right for regular employees, amendments to this law and the Law on Media are needed to protect all persons engaged in the media sector, including freelancers and external collaborators. Journalists in online media should also be included, who are not recognized in the current Law on Media, which means that the protection provided by this law in relation to some specificities of the profession does not apply to these persons. In addition, the Labour Law does not recognize certain specifics of the working relationship of journalists and media workers, such as the need for communication and work with multiple media, the connection of the work, etc.⁹⁸

The fact is that LL is a general law for regulating labour relations, so it cannot cover the specific needs of each profession separately. However, for the safe and dignified work of journalists and media workers, additional regulation of legal protection is needed, in order to respond to the specific needs of the profession. Therefore, it should be taken into account that the Labour Law gives space to do this individually, with employment contracts, but also collectively, by concluding collective agreements⁹⁹.

Basic labour rights are guaranteed by the Labour Law, while the Media Law only refers to it and does not include additional rights. This legal regulation leaves the journalists and media workers engaged on other grounds unprotected, as well as those in online media, which the current Media Law does not recognize¹⁰⁰. Hence, the rights of journalists and media workers can be adjusted and strengthened through the Media Law¹⁰¹. Moreover, this issue can be regulated by a rulebook or a by-law that will raise the criteria and minimum standards in the profession¹⁰².

Also, in addition to amending the existing legal regulations for the promotion of the rights of journalists, the opportunity to adjust the rights of journalists and media workers through the use of the right to unionize, to collective negotiations and collective agreements should be used¹⁰³. So far, RNM has not signed a general collective agreement for the protection of the rights of journalists in private media, which needs to be done¹⁰⁴. SSNM, as the only national union that unites journalists and media workers in the country, has signed a collective agreement only with the state-owned Media Information Agency (MIA)¹⁰⁵.

⁹⁸ Maja Atanasova, "Protection and opportunities for exercising the labor rights of journalists and media workers - Comparative analysis", SSNM, RESIS Institute, 2024, available at: [komparativna analiza mkd lrj ssnm resis.pdf](https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/02/mkd-pravna-ramka-na-republika-severna-makedonija.pdf) (last accessed on 04.09.2024).

⁹⁹ Maja Atanasova, "Working rights of journalists and media workers - legal framework of the Republic of North Macedonia", SSNM, RESIS Institute, 2024, available at: <https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/02/mkd-pravna-ramka-na-republika-severna-makedonija.pdf> (last accessed on 05.09.2024).

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Short interview with Vasko Magleshev, BIRN Macedonia, September 16, 2024.

¹⁰³ Maja Atanasova, "Protection and opportunities for exercising the labor rights of journalists and media workers - Comparative analysis", SSNM, RESIS Institute, 2024, available at: [komparativna analiza mkd lrj ssnm resis.pdf](https://cdn.ssnm.org.mk/wp-content/uploads/2024/02/mkd-pravna-ramka-na-republika-severna-makedonija.pdf) (last accessed on 05.09.2024).

¹⁰⁴ Short interview with Katerina Neshkova, Sitel TV, September 16, 2024.

¹⁰⁵ Milan Spirovski, "North Macedonia - Indicators of the Level of Media Freedom and Journalists' Safety Index 2023", AJM, 2024, available at: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2024/09/MK-MK-2024.pdf> (last accessed on September 5, 2024).

Recommendations

- The cooperation and dialogue with the competent institutions should be enhanced in the interest of the protection and promotion of the labour rights of journalists and media workers.
- The legal framework should be amended to include and recognize journalists and media workers engaged on the basis of other contracts, freelance journalists, as well as to include journalists and media workers who work in online media.
- Amendments to the Media Law should be adopted that will oblige the media to adopt internal regulations that will guarantee the labour rights of journalists and media workers.
- The opportunity should be taken to strengthen the regulation of the rights of journalists and media workers through the use of the right to join unions, collective negotiations and collective agreements, whereby the media should be encouraged to enter into collective agreements with credible trade unions to guarantee the labour rights of journalists.

CONCLUDING NOTES

The EC report indicates that North Macedonia has made some progress in the area of media rights, freedom of expression and the safety of journalists, but there are still significant challenges that require systematic reforms and institutional improvements to ensure full compliance with EU standards.

In the section on **independence and efficiency of the Agency for Audio and Audiovisual Media Services (AAVMS)**, new members need to be appointed to the Council of AAVMS as soon as possible in order to ensure certainty and stability in its functioning. In addition, the funding of the AAVMS remains problematic, which may affect its independence and ability to fulfil expanded mandates.

As for **the financial and institutional independence of the public broadcasting service (MRT)**, it is necessary to further improve the legal framework in order to ensure full institutional independence of the public broadcasting service. Despite the legal changes, MRT is continuously facing financial challenges that limit the possibility of technological development and professionalization, as well as strengthening its editorial independence and competitiveness.

The reintroduction of state-funded advertising carries significant risks of political influence on media independence. In order to avoid these risks and support the sustainability of the media, it is necessary to establish a Fund for Media Pluralism, through which it will be possible to support projects of public interest and encourage the development of ethical journalism and quality media content.

Regarding **the transparency of media ownership and prevention of media concentration**, although the legislation in North Macedonia regulates the issues of ownership of traditional media, it does not cover online media, which creates a significant vacuum in the transparency of media ownership, as well as creates conditions for political and business influence on the media. Therefore, it is necessary to establish a registry of online media, to increase transparency in media ownership and to provide stronger protection against concentration of media power.

When it comes to **the safety of journalists and media workers**, although the number of attacks on journalists has decreased, impunity for perpetrators remains a problem. In addition, more legal protection for journalists is needed, especially regarding SLAPPs and hate speech in online media.

In the section on **working conditions and rights of journalists and media workers**, considering the fact that many journalists are facing job uncertainty, working for low incomes and with unregulated rights, which makes them vulnerable to various influences, it is necessary to improve labour rights by improving the legal framework, collective agreements and trade union protection, especially for freelance journalists and media workers and for those working in online media.

Annex to

Report on Cluster 1 – Fundamentals with a focus on the rule of law and freedom of expression, media rights and freedoms and the safety of journalists and media workers

References

International reports and documents:

- European Commission North Macedonia 2023 Report.
- European Commission 2024 Rule of Law Report.
- Amnesty International Report 2022/23: The state of the world's human rights.
- Reporters Without Borders, 2023 World Press Freedom Index.
- U.S. Department of State, 2023 Country Reports on Human Rights Practices: North Macedonia.
- Council of Europe, Recommendation CM/ Rec (2024)2 on Countering the Use of Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs).
- European Parliament, Directive (EU) 2024/1069 on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded claims or abusive court proceedings ('Strategic lawsuits against public participation').

Legislation:

- Law on Civil Liability for Defamation and Insult, RNM Official Gazette no. 251/2022 of 22.11.2022.
- Law on Amendments to the Law on Audio and Audiovisual Media Services, RNM Official Gazette no. 154 of 20.07.2023 and Official Gazette of RNM no. 55 of 06.03.2024.
- Law on Amendments to the Law on Media, RNM Official Gazette no. 55 of 18.03.2024.
- Law on Amendments to the Criminal Code, Official Gazette of the RNM no. 36 of 13.02.2023 and Official Gazette of RNM no. 188 of 07.09.2023.
- Electoral Code – revised text, RNM Official Gazette, March 2024.

Strategies and programs:

- Government of the Republic of North Macedonia, "The National Strategy for Building Resilience and Dealing with Hybrid Threats (2021 - 2025)".
- Work program of the Government of the Republic of North Macedonia (2024-2028).
- Strategic Plan of the Agency for Audio and Audiovisual Media Services 2024-2028.

Reports and analyses:

- AAVMS "Analysis of the market of audio and audiovisual media services for 2023".
- Angela Delevska and Beba Zhagar, "Shadow Report on Chapter 23" for the period October 2022 - September 2023, Institute for European Politics - Skopje (IEP).
- Valentin Pepeljugoski, Aleksandar Manasiev, Emilia Janevska, "Journalists' rights, freedom of expression and media independence in North Macedonia - Metadata report for 2023", AJM.

- AJM, “Media Freedom in North Macedonia: Fragile Progress”, Fact-Finding Press Freedom Mission Report.
- AJM, Analysis: Media Freedom and Journalists’ Safety in RNM through the prism of existing legal solutions - How to reach better solutions?”.
- Igor Micevski and Snezhana Trpevska, 2024 Media Pluralism Monitor , country report for North Macedonia, Centre for Media pluralism and media freedom.
- Maja Atanasova, “Working rights of journalists and media workers - legal framework of the Republic of North Macedonia”, SSNM, RESIS Institute.
- Maja Atanasova, “Protection and opportunities for exercising the labour rights of journalists and media workers - Comparative analysis”, SSNM.
- Milan Spirovski, “North Macedonia - Indicators for the degree of media freedom and Journalists’ Safety Index 2023”, AJM.
- Snezhana Trpevska, “Analysis: Verdicts on defamation and insults in cases involving journalists”, AJM.
- Snezhana Trpevska “Working conditions in the media sector: Professional status and labour rights of journalists and media workers”, SSNM.

Media sources:

- Bojan Blazhevski, “Media and reporting on reforms are key in the country’s accession to the EU”, meta.mk.
- Vasko Magleshev, “Parliament has reinstated state advertisements to private media”, Prizma.
- Goce Trpkovski, “State money for elections enticed a record number of web sites”, Prizma.
- EUROTHINK, “EU demands resolution of threats against journalists, number of attacks reduced”.
- EUROTHINK, “Will the new government bring new leadership to MRT and the media regulator?”.
- Meri Jordanovska, “Web sites breaking records in terms of the number of complaints to the Media Ethics Council”, meta.mk.
- Nova Makedonija, “Three new prosecutors appointed for cases related to the safety of journalists”.
- Teo Blazhevski, “Freedom of expression under threat from paid political advertising - both the OSCE and the EU state”, Vistinomer.
- Teuta Buchi, “Online media are still waiting for the legal amendments”, pina.mk.
- Frosina Dimeska, “SEC is waiting for rebalancing for the record election media budget”, Prizma.
- Mkd.mk “AJM: Macedonia records a jump in media freedom and safety of journalists, court processes remain to be monitored”.
- 24.mk, “Amendments to the Criminal Code have been adopted”.
- 360stepeni.mk, “State advertisements are reinstated in private media, Parliament has lifted the ban”.

Other sources:

- AAVMS, “Register Print Media Publishers”.
- BIRN Macedonia, Media Ownership Monitor.
- Ministry of Interior, “The Ministry of Interior and the AJM issue a protocol for the safety of journalists online”.
- AJM, Register of attacks on journalists.
- RESIS, “EU on Freedom of Expression”

